

Riksdagens snabbprotokoll

2023/24:88

Torsdagen den 21 mars

Kl. 12.00–21.05

Det justerade protokollet utkommer inom tre veckor eller vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Talare som vill göra anmärkningar mot snabbprotokollet ska anmäla detta senast kl. 12.00 den tredje vardagen efter sammanträdet.

Förste vice talmannen förklarade vald till

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 29 februari justerades.

suppleant i försvarsutskottet
Göran Hargestam (SD)

Förste vice talmannen förklarade vald *under tiden den 1 april–31 augusti* till

§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot

Följande berättelse hade kommit in från Valprövningsnämnden:

suppleant i finansutskottet
Kent Kumpula (SD)

Berättelse om granskning av bevis för ny ledamot av riksdagen

Till Valprövningsnämnden har från Valmyndigheten inkommit bevis om att Göran Hargestam (SD) utsetts till ny ledamot av riksdagen fr.o.m. den 15 mars 2024 med anledning av den i riksdagen uppkomna ledigheten efter Sven-Olof Sällström.

Valprövningsnämnden har denna dag granskat beviset för den nya ledamoten och därvid funnit att det blivit utfärdat i enlighet med 14 kap. 28 § vallagen (2005:837).

Stockholm den 19 mars 2024

Svante O. Johansson

ordförande

/Ritva Järvi
sekreterare

§ 5 Meddelande om särskild debatt om Sveriges stöd till Gaza

Förste vice talmannen meddelade att på begäran av Miljöpartiets partigrupp skulle en särskild debatt om om Sveriges stöd till Gaza anordnas *fredagen den 19 april kl. 9.00*.

Från regeringen skulle statsrådet Johan Forssell (M) delta.

Den inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

§ 3 Avsägelse

Förste vice talmannen meddelade att *Lili André* (KD) avsagt sig uppdraget som suppleant i socialutskottet.

Kammaren biföll denna avsägelse.

Begäran om särskild debatt om hur Sverige kan agera för att rädda liv i Gaza

Den humanitära situationen i Gaza är akut och förvärras för varje dag. Nödhjälp når inte fram till stora delar, under de senaste dagarna uppges 15 barn svultit ihjäl och hela släkter utplånats i kriget.

Den svenska regeringen stoppade biståndet till UNRWA den 30 januari. SIDA har nu gjort ett flertal granskningar som alla visat att biståndet, både det som går till Palestina generellt och det som går specifikt till UNRWA når dit det ska och att aktörerna agerat på uppgifter om eventuella oegentligheter på ett riktigt och resolut sätt.

§ 4 Anmälan om kompletteringsval

Förste vice talmannen meddelade att Sverigedemokraternas partigrupp anmält Göran Hargestam som suppleant i försvarsutskottet och Kent Kumpula som suppleant i finansutskottet under David Perez ledighet.

UNRWA är den aktör som enligt oberoende experter har störst chans att verka under de svåra förhållandena som råder i Gaza. Deras verksamhet är en livlina för majoriteten av Gazas befolkning, något som även utrikesministern påtalade i den utrikespolitiska debatten för några veckor sedan.

EU beslutade för över en vecka sedan att återuppta biståndet till UNRWA – men den svenska regeringen vägrar att agera och för varje dag som går ökar nöden och antalet döda.

Sverige kan och måste göra allt vi kan för att minska lidandet och rädda liv. Därför begär Miljöpartiet en särskild debatt i riksdagen om stödet till UNRWA och hur Sverige kan agera för att rädda liv i Gaza.

Stockholm den 6 mars 2024

Rasmus Ling

Miljöpartiet de gröna

§ 6 Mellanöstern och Nordafrika

Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU15
Mellanöstern och Nordafrika
föredrogs.

Anf. 1 STEFAN OLSSON (M):

Herr talman! I dag debatterar vi utrikesutskottets betänkande nummer 15 som behandlar motioner från allmänna motionstiden rörande Mellanöstern och Nordafrika.

Som företrädare för ett av majoritetspartierna yrkar jag bifall till utskottets förslag under samtliga punkter.

Sista dag för inlämnande av motioner under allmänna motionstiden var den 5 oktober förra året, det vill säga bara två dagar före Hamas stora terrorattentat. Motionerna som behandlas i betänkandet speglar därför inte den tragedi som sedan kommit att utspela sig. Det finns anledning att säga detta inledningsvis för att de som senare tar del av motionerna och debatten ska förstå varför de inte riktigt matchar varandra.

Herr talman! När var det egentligen fred i Mellanöstern sist? Jag kan inte riktigt påminna mig det. Mitt intresse för utrikespolitiska frågor går tillbaka till när jag var barn. Jag minns att jag som 14-åring skrev en lång uppsats om Israels krig i Libanon. Det var 1982. Jag fick lära mig om inbördeskriget, om PLO, om druserna, om maroniterna och om shia och sunni. Jag läste och skrev om hur Israel invaderade södra Libanon för att få ett slut på palestinska terrorattacker.

Långt senare känns det som att närmast ingenting har förändrats i området. Konflikten mellan israeler och palestinier är fortfarande inte löst. Israel som stat är alltjämt ifrågasatt av sina grannar. PLO har förvisso upphört med terrorism men ersatts av Hamas. Det är inte krig i Libanon, men det är inte en stabil stat. Syrien var då, precis som nu, också oroligt. Egypten var en diktatur, och Saudiarabien var ett kungligt envælde. Irak hade nyligen startat ett krig mot Iran. Israel var en demokratisk ö mitt i allt, men var då, precis som nu, ständigt rädda för att utplånas.

Kort sagt: Har någonting egentligen blivit bättre i området?

Jag är normalt sett en optimistisk person. Jag har ofta satt min tilltro till fredsförhandlingar, internationella interventioner, demokratiska val och

biståndsinsatser från rika länder. Men jag får erkänna att en viss tröstlöshet ändå har börjat infinna sig. Ska det aldrig bli bra någon gång?

Samtidigt får man inte ge upp. När det brinner i Mellanöstern drabbar det nämligen förr eller senare också Sverige. Det ligger i vårt intresse, i Sveriges intresse, att så långt som möjligt arbeta för att dämpa alla de konflikter som Mellanösterns folk ständigt drabbas av.

Herr talman! Just nu är det av förklarliga skäl främst Hamas krig mot Israel som tilldrar sig uppmärksamhet. Kriget startade den 7 oktober med Hamas brutala attack mot civilbefolkningen i södra Israel. Det enda syftet med attacken var att på vidrigast tänkbara sätt mörda, våldta och röva bort civila.

Att Israel skulle invadera Gaza var med all sannolikhet något som Hamas förstod skulle ske. Att civilbefolkningen skulle drabbas visste de förmodligen också.

För svensk del är det därför först och främst viktigt att på alla sätt fördöma Hamas, inte bara för angreppet mot Israel utan också för att kriget är ett övergrepp även mot den egna befolkningen. Hamas kommer aldrig att kunna besegra Israel militärt. Fortsatt strid kommer endast att leda till att den egna befolkningen plågas till ingen nytta. Hamas gömmer sig i civilbefolkningen och använder således de sina som mänskliga sköldar. Det är en av förklaringarna till att så många civila har dött i kriget.

En kapitulation av Hamas och ett villkorslöst frigivande av gisslan skulle göra att kriget kommer till ett omedelbart slut.

Herr talman! Det har riktats hård kritik mot Israels sätt att föra krig. De civila förlusterna har varit mycket stora, och civilbefolkningen lider svårt av brist på mat och sjukvård. Den humanitära nöden är omfattande. Sverige har därför i såväl FN som EU uppmanat till ett humanitärt eldupphör så att fler hjälpsändningar ska kunna nå civilbefolkningen.

Sverige bör alltjämt mana Israel till återhållsamhet i sin krigföring. Den internationella humanitära rätten måste följas. Eftersom det finns allvarliga frågor kring hur Israel följt krigets lagar är det rimligt att internationella rättsvårdande instanser granskar krigsinsatserna och ställer eventuella missgärningsmän inför rätta. Sveriges regering bör inte föregripa en sådan rättslig process med politiska deklarationer om begångna krigsbrott.

Herr talman! I slutändan kan konflikten mellan de israeliska och palestinska folken endast lösas genom förhandlingar som leder fram till någon form av tvåstatslösning. De två folkgrupperna är jämnstora om man ser till hela området, hela Israel och Palestina tillsammans. De bor också bitvis hullen om buller om varandra. Det finns inget annat sätt att lösa konflikten än att låta båda folken ha varsin stat.

För Israels del betyder det att man måste ge upp anspråken på mark på Västbanken, upphöra med bosättningar och lämna tillbaka mark som olagligt tagits i anspråk för säkerhetsbarriären. För Palestinas del

betyder det att man måste överge all tilltro till Hamas och andra radikala rörelser. Hamas antisemitiska och antidemokratiska ideologi är oförenlig med ett civiliserat samhälle. Det kommer inte att finnas plats för den typen av extremism i en framtida palestinsk stat.

Herr talman! Låt mig säga något även om situationen i Röda havet. Det är ingen slump att Hamas startade sitt krig nu och att det följs av attacker från huthirebellerna mot den civila sjöfarten i Röda havet. Den bakomliggande förklaringen är Iran.

När Ryssland invaderade Ukraina uppslukades västvärlden av att hjälpa Ukraina, eftersom vi förstod att inte bara Ukrainas frihet stod på spel utan även vår egen. Detta var en riktig bedömning, men det gav tyvärr även Iran möjlighet att testa gränserna för den internationella rättsordningen.

Huthirebellerna påstår själva att attackerna sker i sympati med palestinerna i Gaza, men det är självklart endast ett svepskäl. Det är regimen i Iran som prövar hur långt dess makt sträcker sig.

Det är därför klokt av Sverige att delta i den kommande EU-insatsen som ska skydda den civila sjöfarten i området. Det rör sig i dagsläget endast om att skicka stabsofficerare, vilket inte kräver beslut av riksdagen. Men vi är inte främmande för att även skicka stridande förband om det blir aktuellt. I sedvanlig ordning bör det ske mot bakgrund av ett brett stöd i riksdagen.

Herr talman! Som jag nämnde inledningsvis började mitt intresse för Mellanöstern redan som utrikespolitiskt överintresserad tonåring. Fyra decennier senare har intresset inte avtagit. Det har inte kriget och konflikterna heller. Men hur mörkt allt än ter sig tror jag ändå att det måste bli bättre någon gång. (Applåder)

Anf. 2 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)
replik:

Herr talman! Situationen i Gaza är djupt katastrofal. Barn svälter ihjäl i detta nu, och människor tvingas till och med att äta gräs för att överleva. Behovet av biståndet är enormt.

Det är bra att regeringen beslutade sig för att återuppta biståndet till FN-organet UNRWA, men stödet borde aldrig ha frysts över huvud taget. EU-kommissionen har dragit samma slutsats liksom Kanada och flera andra länder.

Det pågår ett krig i Gaza, ett krig som drabbar oskyldiga civila groteskt hårt. Att i det läget strypa stödet till den enda hjälporganisation som är stor nog och har tillräckligt med personal på marken för att göra skillnad var inte bara oansvarigt – det riskerade också människoliv.

Att barn måste svälta ihjäl innan regeringen ändrade sig och återupptog biståndet till UNRWA är skrämmande. Men regeringen återupptog aldrig utvecklingsbiståndet till Palestina, som regeringen stoppade i samband med Hamas brutala angrepp den 7 oktober.

Det har nu gjorts två granskningar av Sida som visar att biståndet går till helt rätt saker och att inga pengar har gått till Hamas. Ändå dröjer regeringen med att släppa på biståndet igen. Detta tycker jag visar på en nonchalans inför människors lidande. Varför betalas inte utvecklingsbiståndet ut?

Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Som ledamoten nämnde pausades biståndet under en tid för att säkerställa att pengar inte har gått till organisationer som har uttryckt sympatier för terrorattentatet. Det var en rimlig åtgärd, eftersom det fanns uttalanden i sociala medier som visade att det fanns medarbetare i olika organisationer som faktiskt hade dessa sympatier.

Det stämmer att pausen har varit lång, och jag håller med om att det är dags att återuppta biståndet. Om jag inte är helt felinformerad kommer det att komma ett beslut om fortsatt utvecklingsbistånd inom kort.

Anf. 4 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)
replik:

Herr talman! Det låter bra, men biståndet borde som sagt var aldrig ha stoppats i denna otroligt svåra situation när människor både svälter ihjäl och befinner sig på svältgränsen. Det gäller både utvecklingsbiståndet och biståndet till UNRWA.

Det har gjorts två utredningar, och speciellt utvecklingsbiståndet visade sig inte alls ha gått till fel saker utan snarare till saker som motverkar terror och till exempel Hamas verksamhet. Det gick till kvinnorättsorganisationer, organisationer som jobbar för mänskliga rättigheter och så vidare.

Det här biståndet har alltså helt motsatt effekt, så att stoppa det var helt felaktigt. Jag förstår liksom inte hur man över huvud taget kunde göra det i den situation som vi befinner oss i.

Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag vill påpeka att det utvecklingsbistånd som inte stoppades men pausades inte är humanitärt bistånd. Regeringen har inte förändrat det humanitära biståndet på den punkten. Här menar jag att ledamoten glider lite på sanningen.

Jag ställer mig själv frågande till varför Vänsterpartiet inte vill granska hur pengarna används om det framkommer att medlemmar i de här organisationerna uttrycker sympati för terrorattentatet. Då är det väl rimligt att man genomför en granskning? Men jag har nog inte någon gång hört att Vänsterpartiet har efterfrågat en sådan granskning.

Anf. 6 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Det moderata favoritslagordet om det svenska biståndet är att det ska vara effektivt och noga kontrollerat. En rad internationella utvärderingar har år efter år visat att det svenska biståndet är just detta. Ändå fortsätter ett, vad vi upplever i den offentliga debatten, ständigt misstänkliggörande av biståndet i den moderata retoriken.

Nu har vi delvis fått se vad moderat, effektivt bistånd är i praktiken. Den fördjupade granskningen som Sida tvingades att göra, får man väl säga, i fallet med UNRWA kostade 650 000 kronor och är en genomgång av närmare 108 000 inlägg och meddelanden i sociala medier från organisationer som får del av det svenska biståndet till Palestina. Bland alla dessa meddelanden hittade man två meddelanden som på något sätt kunde sägas stödja Hamas.

Jag välkomnar naturligtvis att regeringen nu har återstartat det svenska stödet till UNRWA. Men jag ifrågasätter själva hanteringen och kostnadseffektiviteten i detta arbete.

Jag har också för övrigt själv nyligen besökt Västbanken. Där pågår illegala bosättningar, och vi ser också det ökade fruktansvärda bosättningsvåldet. Vid mitt besök träffade jag många organisationer i det civila samhället som arbetar för att stärka bland annat kvinnor och unga. Det är ju en garant för att få en demokratisk utveckling i regionen och faktiskt också en garant mot Hamas.

Ändå har regeringen stoppat det svenska utvecklingsbiståndet. Det var en nyhet för mig att besked kommer inom kort, och det är i så fall välkommet om man omedelbart återupptar detta. Från Socialdemokraternas sida tycker vi att det är fel att kollektivt bestraffa en hel befolkning.

Vad anser Stefan Olsson personligen om det svenska utvecklingsbiståndet? Anser ledamoten att det ska återupptas så snart som möjligt?

Anf. 7 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Låt mig svara på den sista frågan först: Ja, jag tycker att det ska återupptas nu efter att granskningen har genomförts – den granskning som ledamoten Büser tycker är onödig och kostsam.

Själv tycker jag inte det, för det har som sagt förekommit uttalanden av personer i ledande ställning i Palestina som inte är kopplade till Hamas men som ändå har uttryckt en viss sympati för vad som har skett. Jag tycker därför inte alls att det var märkligt att den här granskningen genomfördes.

Jag är inte heller det minsta besviken över att regeringen beordrade Sida att genomföra en förnyad granskning eftersom den första rapporten faktiskt var totalt genomusel. När jag läste den tänkte jag att detta rimligtvis inte kan vara en granskning. Det var en beskrivning av vilka biståndsinsatser som har gjorts, inte av om de har varit bra och effektiva eller om pengar har gått till fel organisationer.

Anf. 8 JOHAN BÜSER (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Olsson, för svaret!

Jag skulle vilja ställa en annan fråga som handlar om de uppgifter som vi kunde ta del av i medierna i går om att två moderata ledamöter i utrikesutskottet, Margareta Cederfelt och John Weinerhall, nyligen besökte Israel. Det råder oklarheter kring finansieringen av resan, och ledamöterna har, vad jag har sett, undvikit att

svara på frågor gällande vem som har finansierat dessa resor.

Jag förutsätter att man tar ansvar i den moderata partigruppen och påtalar vikten av gott omdöme nu samt att ledamöterna också kan svara öppet på hur de här resorna har finansierats.

Det jag tycker är mest relevant gällande den här resan och det som har rapporterats, som så ofta blir fallet när högerregeringens partier är ute och reser i regionen, är att det blir väldigt ensidiga program. Vad jag förstår träffade de här båda ledamöterna endast israeliska företrädare trots den uppmärksammat svåra situationen i regionen som helhet. Flera av de företrädare som man har träffat uppges dessutom ha uttalat till exempel att UNRWA är en fientlig organisation samt att kraftiga epidemier på Gaza kommer att föra den israeliska segern närmare. Jag tycker att det är uppseendeväckande uttalanden med tanke på vilken position den svenska regeringen har intagit på senare tid.

Jag skulle därför vilja fråga hur ledamoten Olsson ser på den här resan i dess helhet, både när det gäller transparensen angående finansieringen och gällande dem man har träffat nu när också den svenska regeringen begär en vapenvila och har återställt stödet till UNRWA.

Tycker inte ledamoten Olsson att man bör träffa företrädare för både Israel och Palestina när man väljer att resa till den här regionen?

Anf. 9 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Det enda jag känner till om de här resorna är att de har genomförts och att det är på ledamöternas eget initiativ. Jag kan bara tala för vad partiorganisationen som sådan har bestämt, och det är ingenting i den här frågan.

Riksdagsledamöter gör ju sina egna resor. Därför har jag inte mer information om vad det egentligen var för resa, hur den finansierades och varför de åkte på den, utan jag tror att ledamoten Büser får ställa den frågan till ledamöterna som åkte på resan.

Anf. 10 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Ledamoten Weinerhall får gärna sätta upp sig på talarlistan för att delta i debatten. Då kan vi ta replik på honom, så att han kan svara på våra frågor.

Det är viktigt att få klargöranden om de här resorna, som vi tidigare kritiserat sverigedemokrater och kristdemokrater för. Nu har vi också moderater som gör resor som vi inte får några svar kring. Det intressanta, herr talman, är att den moderata ledamoten John E Weinerhall gjorde en sådan här resa till Israel redan i april 2023. I ett uttalande efteråt i sociala medier uttryckte han att svensk polis borde hämta inspiration från israelisk polis.

På Västbanken är våldet mot palestinier nu så institutionaliserat att det är vardag för dem. Det är förnedrande. Just nu syftar det till att begränsa religionsfriheten och förbjuda människor att besöka moskéer under högtiden ramadan. Sedan den 7 oktober har 420 palestinier dödats på Västbanken och närmare 5 000

skadats. 900 palestinier har fördrivits på grund av förstörelsen av deras hem, och 670 så kallade sök- och gripandeoperationer har utförts av israeliska styrkor på Västbanken inklusive östra Jerusalem.

Nu var det alltså inte den senaste resan jag pratade om. I går fick vi reda på att John E Weinerhall på nytt gjort en resa till Israel, denna gång tillsammans med sin moderata kollega Margareta Cederfelt. Vi kunde med egna ögon se vid tisdagens sammanträde hur man flydde undan till vårt utskottsrum för att undvika journalisternas frågor. Man undrar ju varför vi inte får svar på frågorna. Den här gången var resan betald av en proisraelisk organisation, ACJ, och programmet var, som Büser var inne på, djupt proisraeliskt. Varför reser Moderaterna iväg på de här resorna, betalda av proisraeliska grupper som ofta legitimerar våld och bosättningar, när de samtidigt säger att de är för en tvåstatspolitik? Jag får verkligen inte ihop det. Varför gör regeringsunderlaget detta om och om igen? Det skulle jag vilja ha svar på.

Anf. 11 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Mitt svar till ledamoten Svenneling blir ungefär detsamma som det jag gav till Johan Büser: De här frågorna får han ställa till ledamöterna som åkte på resan. Jag har inte information om vad det här var för resa eller vilka motiv som ligger bakom den. Ledamoten Svenneling känner mycket väl de ledamöter som han pratar om och kan ta kontakt med dem och efterhöra hur det ligger till med de här resorna.

Anf. 12 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Herr talman! Jag tror att det finns ett allmänintresse av att riksdagsledamöter svarar på vart de reser, särskilt när journalister har frågor om det. Kristdemokraterna har svarat angående den senaste resan, även om svaren väcker nya frågor. Jag tycker att även Moderaterna behöver svara på frågorna. Det blir väldigt problematiskt när ni träffar officiella regeringsföreträdare men också personer från olika typer av bosättningsorganisationer och andra organisationer. Israel har nu en ganska högerextrem regering där det ingår bosättningspartier som driver politiken och gör uttalanden som man absolut kan dra dem inför domstol för internationellt.

Bosättningsrörelsen har under det senaste halvåret genomfört 658 attacker mot palestinier, vilket har lett till skadade och döda palestinier och förstörd egendom. Men precis som ledamoten själv var inne på i sitt anförande är det här en ockupation som har pågått länge. Det skedde redan 1948 en folkfördrivning som sätter djupa spår än i dag.

Den stund då jag höll med ledamoten mest var när han sa att ingenting har blivit bättre. Tidigare försvarsminister Peter Hultqvist från Socialdemokraterna, som också har varit engagerad för Palestina under lång tid, brukar säga att man blir väldigt frustrerad som svensk politiker över varför det inte blir bättre.

Här i Sverige är denna fråga mer blockskiljande än någon annan utrikespolitisk fråga. Då funderar jag på

om det inte är vår uppgift och vårt ansvar att komma överens, stå upp för tvåstatslösningen, vara tydliga med vart vi reser och vilka vi träffar och arbeta för att förhållandena på marken ska bli bättre.

Det som pågår nu är fruktansvärt, men det betyder också att det på ett sätt finns en bättre möjlighet att ändra förhållandena på marken. Men då kan man inte hålla på och gulla med Netanyahus regering och understödja bosättningsrörelsen på det sätt som vi ser högerpartierna göra.

Anf. 13 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Det finns en sak Svenneling säger i sin replik som faktiskt är väldigt intressant. Moderaterna och Vänsterpartiet är överens om vad det slutliga målet måste vara, nämligen en tvåstatslösning. Man kan tro att debatten i kammaren i de här frågorna skulle vara av sådan karaktär att vi var varandras fiender, vilket vi är till exempel när det gäller skattepolitik. Men så är faktiskt inte fallet, utan här har vi samma mål.

Men återigen: Moderaterna är inte ett parti som förbjuder sina riksdagsledamöter att resa utomlands. Vi har inte en policy som säger att vi bara arrangerar resor i partiets regi. Vi är inte en kollektiv grupp på det sättet, utan det karakteristiska för Moderaterna är att det är en grupp av individer som väldigt ofta fattar egna beslut. I det här fallet har två ledamöter valt att åka på en resa till Israel som jag inte har någon särskild information om. Därför kan jag inte ge de svar som Svenneling önskar att jag skulle kunna ge honom.

Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Det kan tänkas att resor skulle kunna gå till hela området, så att man ser både den palestinska och den israeliska agendan. Det tror jag är lärorikt. Åtminstone har jag sett det som väldigt värdefullt. Det är ett tips. Men jag begärde inte ordet för en replik om just detta, utan jag har ett par andra frågor.

Den första frågan gäller stödet till den palestinska myndigheten och palestinska organisationer. Vi var från Centerpartiets sida okej med att man gjorde en granskning efter den 7 oktober. När den granskningen i det första skedet var klar tyckte vi att man skulle se till att betala ut biståndet. Men nu har faktiskt tre månader gått utan att bistånd betalats ut. Regeringen har tvingat Sida att bryta avtal med organisationer som bedrivit verksamhet i den palestinska miljön. Det är konstigt att en regering som tycker att det är viktigt att hävda rätt och ordning tvingar en myndighet att bryta avtal. Jag undrar hur Moderaterna ser på detta avtalsbrott.

Det andra som jag undrar gäller de granskningar som man har gjort i den senare delen. Av totalt 148 granskade organisationer har man funnit att inte en enda förekommit på EU:s sanktionslista. Varför har det tagit sådan tid att komma fram till att biståndet ska återupptas?

Fråga tre är: Vad har Moderaterna för uppfattning när det gäller UNRWA – ska det upphöra eller fortsätta?

Anf. 15 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Avtalsbrott är aldrig bra. I det fall detta har hänt förutsätter jag att regeringen via Sida kompenserar de organisationer där avtalsbrott skett.

Kerstin Lundgren frågar varför granskningen tog så lång tid. Om Sida hade gjort en ordentlig granskning redan från första början, när regeringen beställde detta, hade det naturligtvis inte behövt dra ut på tiden. Men på grund av att den första granskningen inte höll rätt kvalitet var regeringen tvungen att ge Sida ett nytt uppdrag och begära att myndigheten skulle inkomma med det den borde ha inkommit med från första början. Det är förklaringen till fördröjningen.

Den sista frågan var hur vi ska göra med UNRWA. Här är regeringens uppfattning, som jag delar till fullo, att detta egentligen är en organisation som bör avvecklas och inordnas i FN:s övriga myndigheter. FN har skapat en flyktingorganisation för en enda befolkningsgrupp. Det skedde för väldigt länge sedan, men det är ingen bra konstruktion i botten.

Nu kommer Sverige att betala ut pengar till UNRWA på grund av att det behövs för det humanitära stödet i Gaza. Men på längre sikt är det nödvändigt att organisationen på ett eller annat sätt avvecklas.

Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Det låter ju bra om regeringen skulle vara beredd att göra en kompensation för avtalsbrott om Sida har tvingats att begå avtalsbrott mot sina partner. Det får vi följa upp.

Fru talman! Frågan om UNRWA är mer komplicerad än vad regeringen och Moderaterna uppenbarligen anser. En grund till varför UNRWA bildades var faktiskt Folke Bernadottes arbete för att hitta lösningar på konflikten.

Skälet till att organisationen finns är att vi inte har åstadkommit en tvåstatslösning under de 76 år som gått sedan Israel bildades. Flyktingfrågan har inte lösts. Det är en del av hela den konfliktmiljö vi talar om.

Att då från det internationella samfundet säga att vi vill ha en tvåstatslösning och samtidigt kanske med ett penndrag dra ett streck över den organisation som är en del av lösningen vore märkligt.

UNRWA behövs inte den dag vi har en tvåstatslösning på plats. Låt oss fokusera på en tvåstatslösning och inte dra undan ännu en del av det pussel som måste läggas för att konflikten ska få en lösning som vi länge önskat.
(Applåder)

Anf. 17 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka att jag inte talar för regeringen. Frågan om hur vi ska göra med avtalsbrotten måste ledamoten ställa direkt till regeringen för att få korrekt information.

När det gäller UNRWA:s framtid ska UNRWA avvecklas i samma stund som det finns en tvåstatslösning. Faktum är att UNRWA:s existens i sig fördröjer framväxten av en tvåstatslösning eftersom själva

myndigheten fungerar som palestiniernas offentliga sektor i flyktingläger i de länder där organisationen finns.

De stater som har palestinska flyktingläger på sina territorier tar inte ansvar för de människor som befinner sig inom statens territorium. Det är ett ganska märkligt undantag som vi har gått med på att stater som Libanon, Syrien och Jordanien ska få ha.

Det är inte det normala. Det normala är att en stat alltid tar ansvar för alla människor på sitt territorium. Vi skulle aldrig kunna ha ett flyktingläger i Sverige som en FN-organisation skötte om med pengar från utlandet. Vi skulle själva aldrig acceptera det, och det internationella samfundet skulle inte heller acceptera det.

UNRWA är en konstruktion som var tänkt som ett provisorium, men den har blivit ett evigt provisorium. Därför är det i grunden ingen bra organisation.

Anf. 18 ARON EMILSSON (SD):

Fru talman! Mellanöstern och Främre Orienten – här uppstod de allra tidigaste mänskliga civilisationerna. Området har spelat en central roll i världshistorien, och mycket av mänsklighetens tidigaste kulturarv vilar här. Minst tre världsreligioner har grundats här, och deras viktigaste platser återfinns ännu här. Jerusalem är en av Mellanösterns viktigaste religiösa platser med historiska miljöer som Tempelberget, Västra muren och Heliga gravens kyrka, Klippdomen och al-Aqsamoskén.

Mellanöstern och Nordafrika domineras av auktoritära styren och låg politisk frihet. Enligt The Economists demokratiindex kan man konstatera att Israel är den enda demokratin i området, bättre rankad än flera europeiska länder. Det gör också att omvärldens förväntningar på landet är höga när det kommer till att bedriva det nu pågående försvarskriget i Gaza i enlighet med folkrätten och den internationella humanitära rätten och att få till stånd en humanitär vapenvila och tillträde för humanitärt bistånd, samtidigt som Hamas omedelbart måste släppa gisslan och oskadliggöras som organisation. Kriget står mellan en demokratisk stat och en terrororganisation som måste bekämpas med all kraft.

Utskottet behandlar i detta betänkande Mellanöstern och Nordafrika. Utskottets bedömningar och ställningstaganden i betänkandet baseras på den information som var tillgänglig vid tiden för justering av betänkandet, vilket tål att sägas då utvecklingen är rörlig och kokande i många delar.

I betänkandet finns 13 reservationer och fyra särskilda yttranden. I ett särskilt yttrande förklarar vi sverigedemokrater att vi kommer att rösta för godkännande av utskottets motivering i punkt 7 gällande bistånd till Palestina om kammaren skulle avslå vårt förslag till tillkännagivande i samma punkt. Med det sagt yrkar jag bifall till Sverigedemokraternas reservation 8 och i övrigt bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på övriga reservationer.

Fru talman! Eftersom den allmänna motionstiden för riksmötet avslutades den 6 oktober 2023, det vill säga före Hamas attack den 7 oktober, har utskottet inte haft några motioner att bereda som specifikt rör kriget i Gaza men redogör ändå för väldigt tydliga ställningstaganden i frågan.

Under beredningens gång har vi haft informations-tillfällen med utrikesministern och kabinetssekreteraren. Vi har också tagit emot biträdande chef för World Food Programme för att få information om den humanitära situationen i Gaza.

Utrikesministern och försvarsministern har båda informerat om regeringens överväganden om eventuella svenska militära insatser i Röda havet. Det kan även i sammanhanget tilläggas att utskottet under förra våren hade flera föredragningar av sakkunniga om FN:s folkmordskonvention.

Sverigedemokraterna har varit ett av de tydligaste partierna i riksdagen bakom vårt långsiktiga och grundmurade stöd för Israel och dess rätt att försvara sig, inte minst sedan terrorattacken den 7 oktober. Vi fördömer i likhet med regeringen reservationslöst terroristgruppen Hamas och dess attack på Israel som inledde det pågående kriget.

Jag välkomnar, utöver antagandet av den nya sanktionsregim mot Hamas som antogs i januari i år, förslag om ytterligare sanktioner mot Hamas. Sveriges krav på att alla kvarvarande personer i gisslan omedelbart och förbehållslöst ska släppas kan inte nog understrykas.

Vi ser alla ett enormt mänskligt lidande i både Gaza och Israel och att oron växer över de stora förlusterna av människoliv, varav många är barn, och den sanitära situationen liksom hungersnöd. De internationella förhandlingarna behöver uppnå en humanitär vapenvila och ett omedelbart och säkert tillträde till Gaza. Det är av yttersta vikt att vatten, mediciner och andra livsnödvändiga varor skyndsamt och säkert når civila.

För detta behöver man föra en konstruktiv dialog med Israel. Sverigedemokraterna stöder diplomatiska ansträngningar av regionala parter, FN och USA för att inleda en fredsprocess som på sikt kan leda till en tvåstatslösning och som också syftar till att undvika en regional eskalering.

I samma andetag är det viktigt att fastslå att det kräver en trovärdig motpart för Israel, där Hamas inte ingår, och som på allvar erkänner Israels existens och rätt till frihet och territoriell integritet. Antisemitismen och Israelhatet är utbrett i hela regionen, och historiens pogromer upprepas ständigt mot det israeliska folket på den begränsade yta vi kallar Israel. Jag tror inte att vi kan föreställa oss det tillstånd som format det kollektiva medvetandet genom historien och efter Förintel-sen.

Tidöpartierna eftersträvar en god bilateral relation med Israel där de båda länderna kan ha en dialog om fördjupat samarbete och framföra kritik i svåra frågor. Sverige har ett långsiktigt intresse av att fördjupa relationen med Israel inom till exempel frågor som forskning, grön omställning, smart industri och inte

minst arbetet mot antisemitism. Jag välkomnar också att utrikesministern i regeringens utrikespolitiska deklaration tidigare i år sa att svenskt engagemang i Israel ska öka ytterligare över tid.

Fru talman! Utskottet konstaterar att Sverige i flera år har varit en stor givare till UNRWA och anser att organisationen behöver diversifiera sin finansiering. Flera utredningar om UNRWA:s kopplingar till Hamas och terrorverksamhet pågår, och det är tydligt att en kraftfull reformering behöver ske.

Det viktigaste beskedet för oss som länge varit kritiska till FN-organet är att utskottet i det här betänkandet välkomnar att Sveriges linje är att UNRWA:s uppdrag långsiktigt ska upphöra och införlivas i UNHCR eller annat lämpligt FN-organ. Det svarar mot vårt yrkande om att avveckla UNRWA som sedan länge brottats med korruption, antisemitism och ineffektivitet och i dag alltmer graverande uppgifter om terrorkopplingar.

Ett av biståndspolitikens viktigaste syften är att lindra nöd och hindra död, och mot bakgrund av det är det angeläget att skapa förutsättningar för att andra biståndsorgan ges förutsättningar för en infrastruktur och distribution som kan möta UNRWA:s för att det humanitära biståndet inte ska vackla även om UNRWA fasas ut.

Jag vill i sammanhanget också beröra Sverigedemokraternas reservation om bistånd till den palestinska myndigheten. För oss är det vitalt att avveckla biståndet, om inte annat till dess att man har åtgärdat återkommande problem med korruption och bristande rättssäkerhet. Sverige måste ställa krav på att den palestinska myndigheten bättre uppfyller demokratiska principer och respekterar mänskliga rättigheter för att få bilateralt svenskt bistånd.

Fru talman! Vi rör oss till Iran. Sverigedemokraternas stöd till frihetsrörelsen i landet är långvarigt och tydligt här i kammaren. Utskottet var enigt i det tillkännagivande som kammaren förra riksmötet ställde sig bakom om att Sverige ska verka för en terrorlistning av det iranska revolutionsgardet, inte minst mot bakgrund av Sverigedemokraternas yrkande i frågan.

Den senaste tidens händelser i Iran och förtrycket och hotet mot exiliranier visar återigen hur viktigt det är med rörelse framåt. Regeringen måste vidta åtgärder för att sätta press på Iran. Förtrycket mot den egna befolkningen är cementerat och hårdnar. Iran utgör tillsammans med Ryssland och Kina det största hotet mot Sverige, och man bedriver allvarlig underrättelseverksamhet och säkerhetsshotande verksamhet i vårt eget land.

Vi inväntar regeringens besked om vilka åtgärder man har vidtagit med anledning av riksdagens tillkännagivande och kommer noga att bevaka att Sverige är pådrivande i det internationella samfundet för åtgärder mot Irans regim för att våldet, mördandet och hoten mot iranier i och utanför landet ska upphöra.

Fru talman! Situationen i Mellanöstern och Nordafrika är mångfasetterad och komplex, och en överflygning av alla aktuella frågor på närmare åtta minuter

är inte möjlig. Men vi ser fram emot en fortsatt dynamisk debatt.

Avslutningsvis ska jag säga något om Röda havet. Det är en pulsåder för den civila sjöfarten i världshandeln som behöver fredas, och jag är glad över att Sverige bidrar i det arbetet. Vid eventuella ytterligare styrkebidrag kommer Sverigedemokraterna att vara en konstruktiv part i diskussionerna om behov som får ställas mot kapacitet och svenska intressen. Det kan då bli en fråga som får ställas under riksdagens avgörande och som vi då får ta ställning till. Klart är att terrorn och sjöröveriet aldrig får segra.

Anf. 19 JOHAN BÜSER (S) replik:

Fru talman! En tydlig hållning som är officiell från Israels sida är att man undviker kontakter med Sverigedemokraterna med anledning av partiets historia och uttalanden som dess företrädare har gjort i modern tid, till exempel att judar inte kan vara riktiga svenskar.

Ledamoten Emilssons partiledare Jimmie Åkesson reste trots detta till Israel och lyckades få till ett möte med Amichai Chikli. Han är som bekant diasporaminister i Israel. Det har uppmärksammats att stora delar av hans egen diaspora inte vill ha med honom att göra på grund av extrema uttalanden som han har gjort. Han har dessutom uttryckt sig nedsättande om homosexuella, och han har nära band till bosättarrörelsen, som agerar illegalt.

Jag skulle vilja fråga utrikesutskottets ordförande Aron Emilsson hur ledamoten ser på att Jimmie Åkesson träffade denne Chikli. Anser ledamoten Emilsson att SD har åsiktsgemenskap med denne företrädare, eller är han beredd att här och nu ta avstånd från Chiklis uttalanden?

Anf. 20 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack, Johan Büser, för frågan! Jag var själv med på resan tillsammans med flera ur partiledningen. Det var viktigt att träffa företrädare för den israeliska regeringen men också anhöriga till de gisslanagna och andra organisationer som kunde ge oss en ögonblicksbild av hur det nationella traumat i Israel ser ut efter vad som har hänt.

Det finns ingen större politisk rörelse i Sverige som är helt fri från historisk skuld när det kommer till antisemitism. Men i den mån de samtida antijudiska attityderna har en tydlig politisk hemvist på höger-vänster-skalan finns det mycket som visar att den till övervägande del har legat till vänster. I de fall då åsikter går till handling och svenska skattemedel under de senaste decennierna har gått till att stötta antisemitiska organisationer i Palestina som utövar våld mot civila judar har även stödet till detta i huvudsak kommit från vänster.

Studier har också visat att vid sidan av islamister är personer med starka vänsteråsikter den grupp som i störst utsträckning utsätter den svenska judiska minoriteten för trakasserier och hatbrott. Det sker alltså också i vårt land. Jag tror att man ska titta närmare

också på den byk som den svenska vänstern inklusive Socialdemokraterna har i detta avseende.

När det kommer till de enskilda uttalanden som minister Chikli har gjort har jag svårt att recensera enskilda uttalanden som inte gjordes när vi var på plats. Jag vet inte heller i vilken kontext detta har uttalats. Men utifrån vad som har anförts här har jag svårt att se att de ligger särskilt nära Sverigedemokraternas politik, utan tvärtom. Det är inget märkligt; även Johan Büser och hans kollegor har i många fall träffat företrädare i andra länder vars alla uttalanden och kommentarer de inte instämmer i.

Anf. 21 JOHAN BÜSER (S) replik:

Fru talman! Jag tycker ändå att pudelns kärna i de resor som ni genomför, de uttalanden ni gör och så vidare är att Sverigedemokraterna som parti har en otroligt ensidig syn i konflikten mellan Israel och Palestina.

Tyvärr riskerar det största partiet i regeringsunderlaget och ert agerande i frågan att leda till ökad polarisering. Jag är rädd att också grupper här hemma riskerar att ställas mot varandra. Det hänger ihop med er som parti, er affärsidé och ert existensberättigande i viss mån.

Nu har ändå den svenska högerregeringen ändrat positioner efter att vi socialdemokrater har drivit på. Vi ser en förändrad position när det kommer till den omedelbara vapenvilan och kravet på återupptaget stöd till UNRWA. Tydliga fördömanden finns numera också i regeringens text om illegal ockupation och de illegala bosättningarna.

Jag vill ge utrikesutskottets ordförande Aron Emilsson möjligheten att tydligt ta avstånd från illegala bosättningar och att ge en kommentar till att regeringen har återupptagit stödet till UNRWA. Jag tror att det skulle vara intressant för allmänheten att höra vad utrikesutskottets ordförande i Sveriges riksdag anser om regeringens syn på den svenska Israel- och Palestinapolitiken.

Anf. 22 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Från Sverigedemokraternas sida har vi varit tydliga med att vi inte har varit överens med regeringen om att återuppta utbetalningarna till UNRWA. Det handlar också om att vi sedan lång tid tillbaka har riktat kritik mot att Sverige stöder UNRWA ekonomiskt. Vi menar att organisationen också organisatoriskt sett är en främmande fågel i FN-systemet som snarare är en del av lösningen i Israel-Palestina-konflikten än lösningen. Det tycker jag är viktigt att ta fasta på.

Socialdemokraterna har påpekat att biståndet till UNRWA ska återupptas och att det var fel att ta en paus och utvärdera de allvarliga uppgifter som har framkommit om kopplingar till terror som har inkluderat UNRWA-anställda. Anställda ska ha deltagit i terrororganisationer, inte bara Hamas, och terrorinfrastruktur finns och har funnits under UNRWA:s anläggningar.

Jag har därför en fråga till Johan Büser, som nu får bli en retorisk fråga eftersom vi inte har några ytterligare repliker. I någon mån behöver Socialdemokraterna visa vad som gäller. Ska man tolka kritiken mot att pausa den här formen av bistånd när sådana här allvarliga uppgifter framkommer som att det finns en ny praxis gällande socialdemokratisk biståndspolitik? Är det här helt okej? Spelar det inte så stor roll om svenska skattemedel och svenskt bistånd går till organisationer som hyser anställda som har terrrorsympatier och som har varit direkt delaktiga?

Det finns en lång lista på de anställda som nu har anklagats. Där står vilken position de har inom både UNRWA och Hamas. Det finns ytterligare uppgifter om hur man varken historiskt eller i dag har kommit till rätta med den smutsiga byk av kopplingar som finns. Det är kopplingar till både antisemitiska organisationer, terrorism under Hamas paraply och annan infrastruktur, där detta är tätt sammantvinnat. Vi ser den militanta delen i Hamas och hur medarbetare i UNRWA verkar civilt och i relation till FN-systemet men inte klarar av att ta avstånd.

Jag förstår faktiskt inte varför Socialdemokraterna är så måna om att försvara den typ av organisation som hyser de här genomgående och djupgående problemen.

Anf. 23 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)
replik:

Fru talman! I ett inlägg på Facebook skriver Jimmie Åkesson att partiet är mycket bekymrat över regeringens besked om UNRWA-biståndet. Återupptaget bistånd via UNRWA riskerar att få motsatt effekt, skriver Åkesson.

Vad menar Sverigedemokraternas partiledare? Ser inte Åkesson och Sverigedemokraterna vad som sker framför våra ögon i Gaza? Ser ni inte att barn svälter ihjäl och att 2 miljoner människor lider av hungersnöd? Ser ni inte hur människor blir alltmer desperata och till och med tvingas äta gräs och djurfoder för att överleva? Ser ni inte hur hela sjukvårdssystemet har slagits ut och hur gravida kvinnor tvingas göra kejsarsnitt utan bedövning?

Ord räcker inte för att beskriva djupet av den humanitära katastrofen och det mänskliga lidande som pågår i Gaza.

När nu regeringen äntligen väljer att återuppta biståndet till UNRWA, ett bistånd som aldrig borde ha stoppats, motsätter sig Sverigedemokraterna detta. Det är helt obegripligt att Sverigedemokraterna inte vill bidra till att rädda livet på palestinska kvinnor och barn. Varför?

Anf. 24 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är anmärkningsvärt att Vänsterpartiet tar till så här höga brösttoner i att anklaga regeringsunderlaget och regeringen för att ha varit ansvarslösa när vi frös biståndet till UNRWA, liksom när det gäller att Sida enligt sina rutiner stoppade utbetalningarna av utvecklingsbiståndet till Palestina mot

bakgrund av alla de uppgifter som framkommit sedan den 7 oktober förra året.

Naturligtvis ser vi alla, och det framkommer också i det betänkande som vi berett i utskottet och som vi i dag debatterar, den oerhörda humanitära nöden. Vi ser lidandet, svälten och den sanitära situationen. Det framkommer också i de ställningstagandetexter som även Sverigedemokraterna står bakom.

Sedan har vi helt olika uppfattningar om UNRWA som organisation och huruvida man ska fortsätta den inslagna vägen med ett långsiktigt utvecklingsbistånd till Palestina i det här läget. Sedan 1994 har man betalat ut åtminstone 50 miljarder, i storleksordning som hela den årliga svenska biståndsbudgeten, till projekt som inte har lyckats skapa en fungerande konstitution eller en demokratisk stat. Inte heller har de lyckats skapa bättre villkor för kvinnor eller uppnå de jämställdhetsmål som Vänsterpartiet brukar tala sig varmt för. De har inte skapat en bättre situation för mänskliga rättigheter eller bekämpat korruptionen.

Någonstans måste man ta sig tid och utrymme att utvärdera: Hur går det? Var går det snett? Vad behöver vi göra rätt? Utifrån alla de uppgifter som framkommit om UNRWA:s infrastruktur och medarbetare som haft kopplingar till Hamas och terrorrörelsen är det uppenbart, menar jag, att det inte går att skicka ett enda öre till en organisation som inte klarar av att hålla den demokratiska rågången. Det borde inte vara kontroversiellt att säga det i Sveriges riksdag.

Anf. 25 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V)
replik:

Fru talman! Självklart kan man utreda saker. Men att frysa och stoppa bistånd i detta katastrofala läge är fruktansvärt, för det riskerar liv. Vi ser redan att väldigt många människor har dött. Israels militära ockupation i Gaza har lett till att fler barn, fler journalister, mer medicinsk personal och mer FN-personal har döats än någon annanstans i världen under en konflikt sedan andra världskriget.

Regeringens besked att Sverige återupptar stödet till FN-organet UNRWA var naturligtvis välkommet, men stödet borde aldrig ha frysts. Att i det svåra läge som Gaza befinner sig i, när så många oskyldiga civila drabbas så groteskt hårt, strypa stödet till den enda hjälporganisation som är stor nog och har tillräckligt med personal på marken för att göra skillnad riskerar människoliv. UNRWA är den enda organisation som har möjlighet att nå ut.

Man kan inte heller anklaga hela organisationen för vad möjligtvis ett antal personer skulle ha gjort. Det måste naturligtvis utredas, men hela organisationen kan man inte anklaga. Den bär inte ansvaret. De anklagelser som ledamoten här framställer mot UNRWA är också i stort sett helt felaktiga.

Det är helt obegripligt att Sverigedemokraterna motsätter sig att svältande barn och havande kvinnor ska få mat, vatten och hjälp av FN för att överleva. Hur många barn ska egentligen behöva dö innan

Sverigedemokraterna ändrar sin uppfattning om stödet till UNRWA?

Anf. 26 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vet inte om Lotta Johnsson inte var uppmärksam under mitt anförande. Jag var då väldigt tydlig med att den humanitära situationen i Gaza är fruktansvärd och behöver adresseras och förbättras akut. Jag nämnde omedelbart tillträde för humanitärt bistånd. Jag nämnde humanitär vapenvila i detta nu. Öppnande av fler gränsövergångar, inte minst i norr, är helt avgörande. Det är bättre att fokusera på att använda befintlig hamninfrastruktur för att få in humanitärt bistånd sjövägen än att fokusera på nya, långsiktiga infrastrukturlösningar med nya hamnbyggen och annat. Allt sådant har vi adresserat vid olika möten med biståndsorganisationer, FN-organ och andra som vi träffat här i Stockholm.

Jag håller med om att det finns oerhört mycket att göra här och nu. Men det gäller också att vara källkritisk. Vi vet i dag att Hamasmedlemmar är dominerande på flera platser i UNRWA:s utbildningssystem. Vi har genom åren sett hur mycket antisemitiskt läromaterial som förmedlas genom program som har finansierats genom UNRWA. Vi ser rektorer, skolmedarbetare och andra som har haft och har Hamaskopplingar. Vi ser hur UNRWA-faciliteter och UNRWA-infrastruktur har använts av Hamas.

Detta har naturligtvis inte skett utan UNRWA:s vetskap. Självklart är de väl medvetna om det. Det här måste man gå till botten med. Det har varit en del i att man nu ska granska detta ordentligt och göra en total genomlysning.

Vi har också ett ansvar för att det humanitära biståndet och allt bistånd som vi ger når rätt mottagare. Att bara fortsätta som tidigare enligt något slags låtgångsprincip är att faktiskt beröva de människor som behöver nås av biståndet möjligheten att få del av detta.

Sveriges bidrag till UNRWA har inte heller varit avgörande. Det hjälper inte hur stort UNRWA är som organisation när varken UNRWA, World Food Programme eller andra biståndsorganisationer har kunnat få det tillträde som krävs i Gaza.

Anf. 27 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Jag fick två funderingar när jag hörde Aron Emilssons anförande.

Den ena handlar om detta som vi ofta hör högerföretträdare säga, nämligen att Israel är den enda demokratin i Mellanöstern. Det är ju sant i den meningen att man håller val och så vidare. Men demokrati handlar också om mycket mer – att man har fri press, tillåtelse till demonstrationer och ett rättssystem som fungerar samt att man behandlar alla människor inom sin stat lika.

Israel är också ockupationsmakt i Mellanöstern. Det gör i grunden att man behandlar palestinier och israeler på ockuperad mark helt olika. Israeler döms i civila domstolar och palestinier i militära domstolar. Israel har också många palestinier som är israeliska

medborgare och har rätt att rösta i Israel. Detta är något som ofta inte kommer fram, men 20–25 procent av Israels befolkning är en arabisk-palestinsk minoritet.

Hur ser då förhållandena ut? Många människorötsorganisationer har tittat på detta och kommit fram till att Israel har ett system som i princip blir apartheid. Man delar upp människor utifrån etnisk tillhörighet. Man har också under den nuvarande regeringen haft en omfattande process för att skära i domstolsväsendet på ett sådant sätt att man skulle tillsätta politiska domstolar.

Min fundering är hur detta rimmar med att Aron Emilsson hävdar att Israel är en demokrati. Det finns organisationer som säger att detta är tydliga tecken på att man är en apartheidstat.

Min andra fundering gäller sanktioner. Aron Emilsson var väldigt tydlig med att han ville ha sanktioner mot Hamas. Men vill han se sanktioner mot de israeliska bosättare som utövar våld mot och bedriver fördrivning av palestinier på Västbanken, som dödar och skadar palestinier och som är understödda av de bosättningsorganisationer som vi har pekat på att högerregeringen har kontakter med och träffar? Det undrar jag.

Anf. 28 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Håkan Svenneling!

Mycket riktigt har demokrati, det demokratiska begreppet, många betydelser – inte bara att hålla allmänna val och ha en konstitutionell förvaltning som fungerar.

Sedan är det inte, som Håkan Svenneling påstod, enbart jag som hävdar att Israel är den enda fungerande demokratin i Mellanöstern. Jag hänvisade till The Economists demokratiindex i mitt anförande, och de brukar vara en trovärdig röst i detta. I deras årliga förteckning är det tydligt, även i år, att Israel ligger högre i rankningen än vad många europeiska länder gör, länder som vi dagligen samarbetar med inom EU och andra organisationer i det internationella samfundet. I många avseenden ligger Israel bättre till rent demokratiskt.

Sedan finns det naturligtvis problem, och jag är inte främmande för att adressera dem – till exempel att Israel nu tittar på reformer av domstolsväsendet, något som har varit aktuellt de senaste åren, eller andra konstitutionella reformer som har väckt internationell genklang. Jag nämnde också i mitt anförande att gentemot stater som man har en nära relation till och förståelse för måste det också gå att framföra kritiska frågor och ställa dem mot väggen. Det anser jag naturligtvis att man ska kunna också gentemot Israel. Men det får aldrig gå till en argumentation som på något sätt underkänner, hotar eller ifrågasätter Israels existens eller rätt till frihet och liv på denna plats på jorden.

I utskottets betänkande, som vi nu debatterar, är det mycket tydligt att även vi sverigedemokrater ställer oss bakom att se närmare på sanktioner mot militanta extrema bosättare, i enlighet med vad till exempel USA har uttryckt. Det är tydligt i betänkandet, och det står jag står fast vid att man kan behöva göra. Sedan

får man titta på vilka instrument som är mest träffsäkra och vad som är mest framgångsrikt av det som andra länder nu har provat. Att regeringen håller ögonen på detta hoppas jag verkligen.

Anf. 29 HÅKAN SVENNELING (V) replik:

Fru talman! Det är väldigt intressant att höra Sverigedemokraterna resonera om demokrati och konstatera att Israel har ett bättre demokratiindex än stater i Europa. Det är då länder som Ungern, Polen, delvis Slovenien och Slovakien, där det finns partier som Sverigedemokraterna samarbetar med. Inom till exempel Europaparlamentet sitter man i samma partigrupper som flera från dessa länder. Det är det ena som slår en när man hör Aron Emilsson tala om demokrati.

Det andra är att i det här sammanhanget blir det ett sätt att legitimera Israel och allt vad Israel gör genom att säga: Men Israel är en demokrati. Därför kan vi inte kritisera Israel.

Man hör väldigt sällan högerpolitiker ta upp problemen med demokratin i Israel. Det finns tydliga bevis för och anklagelser mot Israel för att vara en apartheidstat, där man delar upp människor utifrån etnisk bakgrund.

Jag har inga problem med att kritisera demokratin i både Ungern och Polen och även i många av diktatorerna i Mellanöstern. Det gör också Vänsterpartiet i betänkandet och i den motion som vi har skrivit i dagens betänkande.

Problemet är också att Israel trycker tillbaka behovet av palestinsk demokrati. Något som vi ofta hör från högerföreträdare är att i Palestina har man inte haft val på jättelänge. Det är i grunden jättestor problematiskt och också något som jag ofta har lyft fram. Men det är Israel som ockupationsmakt som hindrar att man håller val i östra Jerusalem. Det är väldigt viktigt att komma ihåg.

Skulle palestinierna hålla val utan att östra Jerusalem ingick skulle det vara ett erkännande av Israel som ockupationsmakt. Man skulle ge upp palestinska områden genom att säga att där har man inte rösträtt. De personer som lever där har inte rösträtt i israeliska val.

Det är väldigt viktigt att Sverige inte beskriver Israel som en fullfjädrad demokrati utan ser de problematiska bristerna i den israeliska staten. Framför allt är det viktigt att jobba för en tvåstatslösning, så att två demokratier kan leva sida vid sida och folk har frihet och demokrati.

Anf. 30 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! En tvåstatslösning kräver till att börja med att båda parter erkänner den andres rätt att existera, och det är inte situationen i dag.

Vi ser dessutom en utveckling på Västbanken, där allt fler inom Fatah inte klarar av att ta avstånd från Hamas terrorattack mot Israel den 7 oktober. Vi ser rörelser och organisationer i undervegetationen under både Fatah och Hamas som stärker sina positioner också på Västbanken, men som tidigare ändå har

kunnat fungera någorlunda ställt i relation till Hamas styre på Gazaremsan.

Det finns naturligtvis skäl att kritiskt belysa och diskutera också de mörka delarna av den svenska väns-terns idéhistoria, attityd och handlande i relation till Israel och Palestina och inte minst i relation till Hamas, Fatah och andra politiska aktörer i regionen. Det blir ett märkligt skuldbeläggande här, eftersom jag precis sa att vi är rätt samstämmiga i utrikesutskottet om att vi behöver adressera frågan om militanta och extremistiska bosättare. Det gör vi också tillsammans med USA i den transatlantiska dialogen med andra likasinnade stater. Det finns en samstämmighet där om att också ta upp kritiska frågor gentemot Israel och att ställa dem till svars om det krävs. Men det krävs också att man gör upp med den snårskog av antisemitism och det Israelhat som finns i vegetationen både på Gazaremsan och på Västbanken.

Jag nämnde ett antal exempel där vi fortfarande kan se stora problem, till exempel organisationen UNRWA och deras relation till Hamas. Jag skulle vilja höra Håkan Svenneling utveckla hur man ser på det, vilket vi inte har berört nu. Men det tror jag att det finns anledning att återkomma till.

Anf. 31 JACOB RISBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Det var ett par saker som jag hakade upp mig på under anförandet och som jag skulle vilja ha lite klargöranden kring.

Det ena handlar om er vilja att lägga ned UNRWA och ersätta det med UNHCR. Alla som vet någonting om flyktinghistoria och vad som styr flyktingars rätt ser genast på flyktingkonventionen från 1951. Den första artikeln i flyktingkonventionen handlar om flyktingars rätt till återvändande.

Återvändande flyktingar är någonting som man ofta hör Sverigedemokraterna tala om liksom rätten att återvända till de länder och de territorier som de kommer ifrån. Det är någonting som man driver aktivt även här i Sverige.

Därför är mina första frågor till ledamoten Aron Emilsson: Gäller det i så fall även palestinska flyktingar? Ska de ha samma rättigheter som resten av världens flyktingar? Ska de ha rätt att återvända? Det är väl egentligen den rättighet som vi alla kämpar för att flyktingar ska ha.

Flyktingar tvingades att fly under det palestinska mandatet 1947, nakba 1948 och kriget 1967. Människor lever i dag i flyktingläger som UNRWA driver i Gaza, i flyktingläger på Västbanken, i Egypten, Libanon, Syrien, Jordanien och runt om i världen. Ni talar alltid om rätten till återvändande. Vad anser Sverigedemokraterna om palestiniernas rätt till återvändande?

Anf. 32 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag är glad att Jacob Risberg ändå hakar upp sig på något, för det är viktigt att belysa de politiska skiljelinjerna här i kammaren.

Naturligtvis tillkom UNRWA i en annan tid, i en annan historisk kontext och utifrån flyktingkonventionen. Universellt sett behöver naturligtvis alla människor ha en möjlighet att återvända till sina hem. Det är jätteviktigt. Men det kräver också något slags förståelse för terrängen, de politiska låsningarna, vad som faktiskt försiggår och vad det finns för förutsättningar för detta i verkligheten. Det är ju en sak med utopiska visioner och en annan hur det faktiskt ser ut på marken.

UNRWA är som organisation, som också Stefan Olsson nämnde i ett tidigare replikskifte, en del av låsningen i Israel–Palestina-konflikten. Man har låst fast många palestinska flyktingar i ett evigt flyktingskap, vilket inte är en långsiktig lösning. Det är väldigt många knutar som behöver lösas upp i regionen och i Israel–Palestina-konflikten. Det håller jag helt med om, och naturligtvis behöver det adresseras.

Som jag sagt tidigare ska vi inte dra oss för att ställa kritiska frågor och i de internationella organisationer och samfund som vi verkar i försöka uppnå det långsiktiga målet om en tvåstatslösning enligt Osloavtalet 1993. Men det är ett faktum just nu att det är allt färre som tror på det som en praktisk lösning här och nu, medan man fortfarande håller det varmt som en teoretisk idé. Vi behöver också adressera frågan om hur vi kan bidra till att detta kan få bättre realpolitiska förutsättningar.

Anf. 33 JACOB RISBERG (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Emilsson för svaret.

Det är intressant detta att man måste se till terrängen, de lokala förutsättningarna och så vidare vad gäller rätten till återvändande. Det ska vi definitivt ta med oss till andra frågor. Det ska bli spännande.

Det är också en annan sak som jag hakade upp mig på. Ni har en motion som handlar om att erkänna Jerusalem som Israels huvudstad. Det tycker jag också är en väldigt intressant fråga, och ni är inte är det enda partiet som driver den. Jag tycker att man lite grann föregriper den tvåstatslösning som Sverigedemokraterna själva påstår sig vilja värna om.

Enligt FN:s delningsplan skulle Jerusalem vara en internationellt styrd stad som inte skulle tillhöra något land. Men Sverigedemokraterna vill att den ska tillhöra Israel. Då undrar jag: Om man föregriper tvåstatslösningen, vilken har Sverigedemokraterna i så fall tänkt sig ska vara palestiniernas huvudstad, eftersom ni är så villiga att redan gå före vad gäller den ena sidans rätt till en annan huvudstad än den som vi i dag erkänner. Vilken stad har ni tänkt ska vara palestiniernas huvudstad?

Anf. 34 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Till skillnad från Jacob Risberg är ju jag ideologiskt socialkonserverativ och har en nationalistisk grundsyn. Det innebär också att jag har en utgångspunkt som gäller universellt som säger att varje folk själva bör vara främst delaktiga i vad som är deras sätt att styra och organisera sitt land. Det gäller även

valet av huvudstad. Jag tänker alltså inte fördjupa mig i den diskussionen här och nu. Jag tycker att det är viktigt att den förs på plats, regionalt, inte minst för palestiniernas del och i deras politiska dialog med närliggande aktörer.

Det är naturligtvis så att vi är för en tvåstatslösning. Jag har däremot tyvärr av många skäl väldigt svårt att se att det finns realistiska förutsättningar för en sådan just nu och över tid på grund av låsningarna i regionen. Det vet vi ju alla, men det hindrar inte att vi strävar efter det. Det är bra att vi har aktivitet i alla våra internationella organisationer och kan samverka genom Europeiska unionen och inom FN-systemet och försöka få fler svenskar på tyngre poster även i dessa sammanhang. Att driva svenska intressen är naturligtvis jätteviktigt.

Återigen: Jag ser inte att det råder någon egentlig konflikt mellan Miljöpartiet och Sverigedemokraterna i frågan om att uppnå en tvåstatslösning. Men jag ser också hur terrängen ser ut och de realpolitiska förutsättningarna. Jag tycker att det är viktigt att gräva där man står och se vad man kan göra här och nu för att försöka förstärka de förutsättningarna snarare än att enbart uppehålla oss vid utopiska dimensioner av den här frågan som just nu av beklagliga skäl inte har förutsättningar att nå en lösning.

Anf. 35 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Dagens debatt berör Mellanöstern och Nordafrika i en historisk kontext men också i nutid. Det är en både viktig och komplex region. Jag ska inledningsvis prata om den allvarliga konflikten i Israel och Palestina och senare beröra andra länder och konflikter i regionen.

Den 7 oktober utsattes Israel och dess civilbefolkning för en avskyvärd attack av terrororganisationen Hamas, där över 1 200 människor mördades. Det fördömer vi starkt. Vi står därför också bakom Israels rätt att försvara sig i enlighet med folkrätten och den internationella humanitära rätten.

Vår uppfattning om att Israel har rätt att försvara sig innebär inte att vi oreserverat stöder allt som Israel gör. Terrorgruppen Hamas måste avväpnas och dess styre avvecklas för både israelernas och palestiniernas skull. De visar nämligen ingen respekt för något människoliv, inte heller för palestinska liv när dessa används som mänskliga sköldar. Hamas måste även släppa samtliga kvarvarande personer i gisslan omedelbart och förbehållslöst.

Samtidigt behöver Israel göra mer för att skydda civila. Den humanitära katastrofen i Gaza pågår och fortsätter att förvärras med ett ofattbart mänskligt lidande och akut brist på mat och andra förnödenheter som följd. Barn och andra utsatta grupper i framför allt norra Gaza lider av svält. Ett tungt ansvar för folkets lidande vilar på Hamas, som startade kriget den 7 oktober.

Sedan en tid tillbaka är det uppenbart att de civila skadorna, lidandet och antalet dödade civila i Gaza är mycket stort. Israel behöver agera genast för att släppa

in nödhjälp i mycket högre omfattning än i dag och på andra sätt agera för att skydda civila från effekterna av krigsföringen mot Hamas. Kristdemokraterna vill se en omedelbar humanitär vapenvila.

Fru talman! Sverige är en stor kärnstödsgever till flera humanitära aktörer som verkar på plats. Vi har sedan krigsutbrottet bidragit med cirka 290 miljoner kronor i ytterligare humanitärt stöd till civila i Gaza. FN-organet UNRWA har accepterat åtaganden om skärpta krav på kontroll, vilket gör det möjligt för Sverige att återuppta utbetalningarna dit.

Kristdemokraternas långsiktiga mål är att så snart det är praktiskt möjligt överföra ansvaret från UNRWA till UNHCR, som hanterar alla övriga flyktingsituationer i världen, och därmed börja avveckla UNRWA. I detta akuta läge, när nöden är stor och civilbefolkningen lider, gäller det dock först och främst att rädda liv. Regeringen verkar också tillsammans med EU och likasinnade länder för att Israel ska möjliggöra snabbare, säkrare och mer omfattande humanitära leveranser.

Kristdemokraterna anser vidare att Israel på allvar måste ta itu med det oacceptabla bosättningsvåldet på Västbanken och upphöra med expansionen av bosättningar. Bosättningarna strider mot folkrätten och undergräver möjligheterna att nå en tvåstatslösning. En förhandlad tvåstatslösning, där Israel och Palestina samexisterar, är och förblir den enda hållbara vägen mot fred. Det är också viktigt med gemensamma diplomatiska ansträngningar, inklusive av regionala aktörer, EU, USA och FN, för att undvika ytterligare upptrappning med risk för ett fullskaligt regionalt krig och andra spridningseffekter i regionen.

Fru talman! I regionen finns också Egypten, ett stort och strategiskt viktigt land, som kan spela en viktig roll för utvecklingen och för arbetet med att skapa fred och stabilitet. I veckan tecknades ett avtal mellan EU och Egypten om strategiskt och övergripande partnerskap inom ett antal områden.

I Egypten finns en stor kristen minoritet, kopter, som utgör cirka 10 procent av landets befolkning och som regelbundet utsätts för attacker från Daish eller andra islamistiska extremister. Egypten spelar också en viktig roll tillsammans med USA, Qatar och andra aktörer för att förhandla fram ett eldupphör.

Fru talman! Irak och Syrien är två andra länder i regionen som drabbats hårt av krig och konflikter de senaste decennierna. Iraks etniska och religiösa minoriteter har drabbats särskilt hårt under konflikten med Daish, och deras traditionella hemtrakter i Irak har utsatts för stor förstörelse.

Syrienkrisen, som är inne på sitt 13:e år, är den största flyktingkrisen i världen. Över 12 miljoner syrier har tvingats lämna sina hemorter. Merparten av de syriska flyktingarna är internflyktingar eller befinner sig i Syriens grannländer såsom Turkiet och Libanon, där påfrestningarna på lokalsamhällena har varit stora. Där råder också väldigt svåra ekonomiska förhållanden. Pandemins påverkan, sanktioner, inflationen och den kraftiga jordbävningen för drygt ett år sedan har

försvärat den humanitära situationen ytterligare för Syriens hårt drabbade civilbefolkning, både i Syrien och i dess närområden.

Fru talman! Förföljelsen av kristna minoriteter globalt men också i regionen är omfattande. Kristna bedöms vara världens mest förföljda religiösa grupp. Open Doors senaste rapport pekar på 365 miljoner kristna i världen som är utsatta för någon form av religiöst förtryck. I flera länder i Mellanöstern ser vi en mycket allvarlig situation där den kristna befolkningen riskerar att successivt utplånas från sina historiska ursprungsområden. Förtrycket tar sig även etnoreligiösa uttryck, och grundläggande mänskliga och medborgerliga rättigheter inskränks alltmer för minoriteter som syrianer, assyrier och kaldéer. Det gäller även yazidier. Regionen har under århundraden varit hem för en mångfald av religiösa och etniska folkgrupper. Flera av länderna i Mellanöstern har varit drabbade av krig och konflikter.

De kristna minoriteterna har levt och lever i särskild utsatthet och har under historiens gång utsatts för förföljelse, förtryck och folkmord. Det har lett till en alarmerande minskning av Mellanösterns kristna befolkning. I Syrien och Irak ser vi en närmast 80-procentig minskning bara de senaste 20 åren. När Daish ryckte fram 2014 tömdes Mosul och övriga Nineveslätten på kort tid på sin kristna befolkning, och kyrkklockorna tystnade för första gången på 1 600 år.

Trots all denna religionsförföljelse har religionsfrihet tidigare haft en nästan obefintlig roll i svensk utrikespolitik och svenskt utvecklingssamarbete. Men vi kristdemokrater har sedan länge arbetat för att religionsfriheten ska prioriteras i svensk utrikes- och biståndspolitik. Mot denna bakgrund är vi stolta och glada att regeringen nu inriktar biståndet för att minska utsattheten för kristna och andra religiösa minoriteter i regionen.

I regeringens utrikesdeklaration liksom i reformagendan för biståndet och tillhörande strategier har religionsfrihet prioriterats med tydliga formuleringar för religionsfrihet och för religiösa minoriteters rättigheter. I denna region som präglas av många konflikter bör och ska Sverige agera aktivt och beslutsamt inom EU och FN för att bekämpa fattigdom, förtryck och förföljelse och för att främja fred och stabilitet, mänskliga rättigheter och demokrati samt skydd och säkerhet för regionens etnoreligiösa minoriteter.

Anf. 36 JOHAN BÜSER (S) replik:

Fru talman! I augusti reste ett stort antal riksdagsledamöter från Kristdemokraterna till Israel. Resan arrangerades av KKL, en organisation som anklagas för finansiering av illegala bosättningar på palestinsk mark. Under resan träffade KD-delegationen heller ingen representant från den palestinska sidan, ungefär som är brukligt när högerpartierna reser i regionen.

I början av mars, det vill säga för några veckor sedan, bjöd IAF in till en konferens i Israel där bland annat ledamoten Aydins kollega i utrikesutskottet Magnus Berntsson närvarade. IAF stöder för övrigt den

nuvarande israeliska så kallade närvaron på Västbanken, och båda resorna har blivit medialt uppmärksammade.

Kristdemokraternas resor möter med rätta omfattande kritik. Helena Lindholm, professor i freds- och utvecklingsforskning vid Göteborgs universitet och expert på Palestinakonflikten, tillhör dem som är kritiska. Hon är särskilt tydlig med det internationellrättsliga perspektivet om att Västbanken är ockuperat av Israel och att Kristdemokraterna som parti har en lång tradition av att inte förhålla sig särskilt kritiskt till bosättrörelsen och den israeliska högern.

Därför vill jag fråga ledamoten Yusuf Aydin om hur ledamoten ser på partikollegan i utrikesutskottet Magnus Berntssons besök. Kan ledamoten även säga något om Kristdemokraternas förhållningssätt till bosättningar och den israeliska högern?

Anf. 37 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Jag anser att min kollega Berntsson på ett bra och sakligt bemött frågor om den senaste resan. Han träffade bland annat representanter från regering och opposition, och han besökte även en kibbutz – som senare attackerades den 7 oktober.

Vår ledamot tog till orda och uttalade tydligt att vi inte står bakom bosättningspolitiken. Inte heller skrev han på det uttalande som hade förberetts. På så sätt tydliggjorde han partiets ställningstagande, som också är i linje med vad vi har sagt tidigare. Vi ser bosättningarna som ett hinder för fred i regionen, och vi har också sagt att vi stöder EU-sanktionerna mot extremistiska bosättare på Västbanken. Bosättningarna utgör ett hinder för fred och den tvästatslösning vi vill se i framtiden.

Anf. 38 JOHAN BÜSER (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamot Aydin för svaret. Jag välkomnar naturligtvis positionsförflyttningar, om det är vad du ger uttryck för här. Som jag nämnde i mitt anförande har KD historiskt inte offentligt uttryckt sig särskilt kritiskt mot bosättningarna eller för den delen den israeliska högern.

Vi har under det fruktansvärda krigets utveckling ändå sett en positionsförflyttning, delvis därför att vi har drivit regeringen framför oss när det kommer till kraven om den omedelbara vapenvilan och vidare kraven att regeringen åtminstone i skrift tydligare ska uttrycka att man fördömer bosättningarna. Nu hör jag det också från ledamot Aydin i kammaren. I så fall välkomnar jag det.

Jag noterade också i går vid ett möte med Palestinas ambassadör att två ledamöter från Kristdemokraterna medverkade. Det var första gången under mina snart tio år i riksdagen som något av de fyra högerpartierna deltog i ett sådant sammanhang. Jag skulle välkomna att fler partier från Tidöpartierna skulle göra något liknande för att få ett bredare perspektiv på konflikten, om man menar allvar med orden om en verklig tvästatslösning.

Fru talman! Jag välkomnar Aydins ord. Jag är dock bekymrad över dessa resor och hur det ser ut för

Sveriges anseende när ledamöter deltar i resor arrangerade av tvivelaktiga organisationer. Jag vill därför ställa en avslutande fråga till ledamoten Aydin: Kommer du att ta initiativ i ditt parti för att ni i framtiden inte ska genomföra liknande tvivelaktiga resor, som också kritiserats högljutt av forskare och experter inom internationell rätt?

Anf. 39 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Många av mina kollegor har tillsammans med mig haft ett stort intresse för regionen, och vi har tidigare gjort resor där besök har skett till både Israel och platser på Västbanken i syfte att få bättre kunskap om komplexiteten och regionen. Det är bra.

Jag kan inte gå in på enskilda ledamöters resor. Men de resor som har genomförts, och min kollegas senaste resa, har bemötts och klargjorts i medierna. Vi gör resor i syfte att etablera kontakter och för att ta del av det som händer där. Vi kommer även i fortsättningen att få förhålla oss till utvecklingen. Det måste alla partier göra.

Den förflyttningen och det tydligare ställningstagandet har skett utifrån den utveckling som har pågått där och som på många sätt är oroväckande. Det gäller speciellt den humanitära situationen, det stöd som betalas ut och de aktiva insatser som regeringen gör för att öka tillträdet.

Den stora bristen har varit att tillträdet till Gaza har varit för begränsat. Regeringen jobbar med dessa frågor i större omfattning.

Anf. 40 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Yusuf Aydin för anförandet.

Jag hörde redan i anförandet att ledamoten tog avstånd från de illegala israeliska bosättningarna. Det gläder mig, och det förtydligades också i replikskiftet.

Jag har samma funderingar och frågor som Johan Büser hade om besöken som ändå har ägt rum av representanter för Kristdemokraterna. Det var en stor grupp riksdagsledamöter som i augusti 2023 reste till Israel och träffade representanter för den illegala verksamheten, det vill säga de illegala bosättningarna. Man besökte bland annat Simcha Rothman, representant för det extremnationalistiska partiet Religious Zionist Party och där Bezalet Smotrich är partiledare. Det är en av de mest högerprofilerade politikerna i bosättrörelsen.

Om man säger sig vara emot bosättrörelsen, varför besöker man dem och på det sättet legitimerar dem? Det är ett erkännande när man besöker dem. Jag får inte riktigt ihop detta. Jag skulle vilja ha ett förtydligande om varför man gör dessa besök. Det är märkligt.

Skulle det vara okej att besöka det ockuperade Krim och ha kontakt med representanter för ockupationsmakten där? Jag tror inte att ledamoten skulle tycka det, men det är lite samma sak.

Jag tror att ni har ett jobb att göra i Kristdemokraterna när det gäller de här besöken för att förtydliga att ni verkligen står upp mot de illegala bosättningarna.

Man besökte ju också organisationen Elad, som också är en bosättningsorganisation som jobbar med att vräka palestinier och ta över bostäder i palestinska områden.

Anf. 41 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Nu var jag inte med på den här resan, så jag kommer inte att kunna ge detaljer om exakt vilka organisationer de träffade. Det får ledamoten gärna fråga någon av dem som var med på besöket.

Däremot är det, som jag sa tidigare, många i Kristdemokraterna som är varma anhängare av Israel men också väldigt intresserade av regionen och har varit på liknande besök där. Under många resor har de också besökt olika palestinska områden och platser på Västbanken. Det ingår, skulle jag säga, i det uppdrag och det intresse som finns att göra en del resor dit. Sedan kan jag inte svara på frågor om enskilda träffar eller besök.

Vårt ställningstagande, som vår utrikespolitiska talesperson nyligen redogjorde för i medierna, är att vi inte på något sätt stöder bosättningspolitiken. Vi ser den som ett hinder för regionen och för den tvåstatslösning som vi ser som den långsiktigt hållbara lösningen på konflikten.

Anf. 42 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag är glad för att ledamoten på ett tydligt sätt tar avstånd från de illegala israeliska bosättningarna. Det tycker jag är ett steg åt rätt håll. Men jag tycker fortfarande att det är ett jättestort problem att man besöker de här illegala verksamheterna.

Det är ju en sak att resa till området och besöka representanter för det officiella Israel, för Palestina och så vidare. Det har jag också gjort. Men att besöka de här illegala bosättningarna är att ge dem legitimitet. Bosättningarna är ju ett brott mot fjärde Genèvekonventionen. De anses också vara ett krigsbrott av Internationella brottmålsdomstolen, så det är viktigt att man är tydlig här. Västbanken är ju ockuperad av Israel. Det anser hela det internationella samfundet, även USA och Sverige.

Jag tror att ni får ta en fördjupad diskussion inom partiet om hur ni ska jobba med den här frågan framöver.

Anf. 43 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Återigen: Jag var inte med på besöket. Jag kan inte svara på frågor om detaljer. Däremot vill jag betona att ett besök någonstans inte betyder ett godkännande eller ett stöd på något sätt för en viss sak.

Det kan ibland finnas delar av programmet som vi kanske inte hade gjort själva. Det sätt vi gjorde det på nu, när min kollega tydligt redogjorde för partiets ställningstagande och till exempel inte skrev på uttalandet som hade förberetts, var i linje med Kristdemokraternas syn på bosättningarna som ett hinder. Därmed skulle jag säga att det har varit i linje med partiets hållning i övrigt.

Men det sker resor. Det har det gjort länge, och det är något som både utifrån intresse och utifrån mycket av den politik som vi har drivit för regionen är helt naturligt.

Anf. 44 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Nästa vecka kommer World Food Programmes verkställande direktör till Sverige. Det är naturligtvis ett viktigt besök.

World Food Programmes bild är att i storleksordningen 677 000 nu är i katastrofläge med risk för svält. Om det här fortsätter till juli kommer den siffran att fördubblas, och då har man inte tagit med den aktion i Rafah som Netanyahu ser framför sig.

Skälet till den katastrofala humanitära situationen på Gaza är naturligtvis att man inte får till stånd ett eldupphör. Ett humanitärt eldupphör är nödvändigt, och jag utgår från att detta är något som Kristdemokraterna är beredda att driva. Ett humanitärt eldupphör är ju förutsättningen för att organisationer ska komma in, oavsett vilken organisation vi pratar om. Vi kan anslå mer medel, men pengarna kommer inte fram om man inte kommer in och kan distribuera på grund av pågående krigsföring.

Sedan har vi frågan om UNRWA som en av de centrala aktörerna för att kunna distribuera bistånd. Det är märkligt att höra att också Kristdemokraterna trots att de förespråkar en tvåstatslösning vill föregripa den och säger att UNRWA bör upphöra.

Rätten att återvända ska alltså redan avgöras av att man stryper UNRWA. Eller anser Kristdemokraterna att UNHCR ska omvandlas till att ta också det uppdraget så att man inte ändrar spelreglerna?

Anf. 45 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! När det gäller den humanitära situationen i Gaza tror jag att vi är överens om att läget är akut. Det är fruktansvärt, det är omfattande och det är på gränsen till svält. Därför har regeringen och Kristdemokraterna stöttat ökade humanitära insatser, och vi driver på för en omedelbar humanitär vapenvila.

Det jag nämnde i den förra repliken som jag tror inte alltid kommer fram är att det främsta, initiala problemet inte har varit pengarna utan tillträdet. Det kommer inte in tillräckligt med leveranser. Det är bland annat därför som USA och en del andra har försökt att genom flyg eller sjöfart eller på andra sätt få fram mer mat och andra förnödenheter.

Som jag nämnde i mitt anförande jobbar Sverige tillsammans med EU och andra likasinnade för att få Israel att släppa in fler leveranser i Gaza. Det är inte tillräckligt; det håller jag med om.

Vad gäller UNRWA är det något som vi har kritiserat länge, jag och mina kollegor. Det är en ganska udda konstruktion. Vi menar att UNHCR eller andra organisationer inom FN och för den delen World Food Programme skulle kunna komplettera och i ett senare skede ersätta UNRWA.

Det är inte unikt på det sättet att vi har en specifik organisation som tar hand om alla flyktingar från en

viss befolkning. Utifrån de brister som finns och de påpekanden vi gjort tidigare är det den långsiktiga lösning vi vill se.

Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! I grunden ger man med den ena handen och tar med den andra. Att ge bistånd till organisationer och säga att man stöttar humanitärt när det humanitära biståndet inte når fram, när det inte finns någon som kan leverera det därför att man ströp biståndet till UNRWA och blockerade på det sättet, är inte att fullt ut göra det man kan för att åstadkomma ett slut på det humanitära lidandet, som är så förskräckligt på Gaza.

Man anser att UNRWA inte är en bra organisation, att den har funnits för länge. Men det är ju i 76 år som man har väntat på en tvåstatslösning. Med en tvåstatslösning på plats upplöses UNRWA, för då har den frågan lösts.

Min fråga blir naturligtvis: Anser inte Kristdemokraterna att rätten att återvända och UNRWA:s uppdrag är frågor som behöver lösas i samband med en slutlig lösning av denna konflikt? Det har tidigare varit en hållning att rätten att återvända är en del i en förhandlad lösning. Men detta är uppenbarligen inte längre en fråga som Kristdemokraterna anser behöver hanteras, utan den kan helt enkelt upplösas från det internationella samfundets sida.

Anf. 47 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! När det kommer rapporter om eventuella terrorkopplingar eller om att anställda till och med har deltagit i terrorattacken tror jag att det är helt rimligt, naturligt och även nödvändigt att pausa utbetalningarna, vilket både Sida, regeringen och många andra länder gjorde. Sedan har det gjorts utredningar, och vi har fått skriftliga utfästelser från UNRWA om ökad transparens och ökade kontroller. Betalningarna har därmed återupptagits, vilket vi stöttar.

Men återigen: Det kortsiktiga problemet med den humanitära situationen är inte främst pengar. När andra organisationer har fått pengar på olika sätt har tillträde alltid varit det svåraste problemet. Kortsiktigt menar vi att UNRWA behövs, och vi är därför beredda att släppa på utbetalningarna, vilket också gjorts.

Men på sikt behöver det uppdrag UNRWA har på olika sätt tas över av andra organisationer inom FN. Det är inte rimligt att en enda organisation på detta sätt är dominerande, och det skapar också en sårbarhet när det, som i det här fallet, inte fungerar. Jag tror att det även för det palestinska folkets bästa är rimligt att man på sikt försöker bredda basen för att hjälpa de palestinska flyktingarna på plats.

Även vår linje är som sagt att en förhandlad tvåstatslösning är den långsiktigt hållbara vägen mot fred.

Anf. 48 JOHAN BÜSER (S):

Fru talman! Yousef, som är tolv år, äter ett halvt bröd om dagen. Det kunde vi läsa i Expressen i går.

Han är en av alla de människor i Gaza som på grund av den fruktansvärda situationen med anledning av kriget lider brist på mat, rent vatten och annat som behövs för att tillgodose de grundläggande behoven.

Vi ser hur situationen förvärras dag för dag. Sedan några veckor har barn börjat svälta ihjäl, och nästan vart tredje barn under två år lider nu av undernäring, enligt Unicef. Sedan Israel inledde den militära operationen efter den 7 oktober beräknas 13 000 barn ha dött, och den officiella siffran över antalet döda är en bra bit över 30 000. Unicef varnar kraftigt för att vi snart når en situation med massvält i Gaza.

Samtidigt hör vi hur Israels ledare Benjamin Netanyahu säger att det ska genomföras en markinvasion i Rafah och att han aldrig kommer att acceptera någon form av tvåstatslösning. Vi ser också att Hamas fortsätter hålla gisslan – alla dem som togs till fånga efter den vidriga terrorattacken den 7 oktober. Man kan fråga sig: När är det nog?

Fru talman! Socialdemokraternas partiordförande Magdalena Andersson satte i veckan ord på det som många av oss nu känner. Hon sa: Att den situation som råder i Gaza över huvud taget har kunnat uppstå är en skamfläck i historien.

Vår internationella rätt, med rättigheter och skyldigheter, måste gälla alla. Vi som kan måste nu höja våra röster för detta. Det gäller oavsett om du lever i Ukraina, Iran, Israel eller Palestina. Många, även i vårt land, upplever att den regelbaserade världsordningen visade sig bara gälla vissa länder. Illusionen av en världsordning värd namnet brister i många människors ögon. Men Sverige ska inte och får inte bidra till den tyngd av tystnad som vi ser från vissa håll när det gäller situationen i Gaza.

Fru talman! Vi socialdemokrater har ända sedan den 7 oktober vid upprepade tillfällen träffat representanter för såväl Israel som Palestina. För några veckor sedan besökte jag för egen del regionen, tillsammans med generalsekreteraren för Olof Palmes internationella center. Vi besökte Jerusalem, Ramallah och Tel Aviv. På plats träffade vi organisationer från det civila samhället som Palmecentret arbetar med. Vi träffade politiker från våra systerpartier på båda sidor. Vi träffade den svenska representationen på plats. Vi träffade också anhöriga till dem som tagits som gisslan av Hamas, och vi träffade företrädare för UNRWA.

Det är så vi socialdemokrater gör när vi besöker regionen. Vi ser till att besöka och ta kontakt med båda sidor, för att markera närvaro och för att undvika ensidighet.

Resan gav naturligtvis många intryck som är omöjliga att sammanfatta här i riksdagens talarstol i dag. Men läget är fortsatt mycket dystert. I skuggan av tragedin med de gisslantagna och den humanitära katastrofen i Gaza ökar bosättningsvåldet och repressionen på Västbanken. Palmecentrets partnerorganisationer från det civila samhället kunde genom egna upplevelser vittna om rädslan, hopplösheten och obehaget i att dagligen lida av ockupationen på Västbanken, en

ockupation som fortskrider med nya illegala israeliska bosättningar.

Vi träffade som sagt även representanter för FN-organet UNRWA, som sedan 1949 är aktivt med att hjälpa palestinier att få mat, utbildning och samhällsutveckling. Nu är behoven större än någonsin i Gaza. UNRWA berättade om en mycket tuff ekonomisk situation, efter att flera länder beslutat att frysa sina utbetalningar.

Vi socialdemokrater har som bekant drivit på hårt för att den svenska högerregeringen ska återuppta biståndet till UNRWA, vilket nu också nyligen har skett enligt ett besked från biståndsmministern. Precis som utrikesminister Tobias Billström sa här i kammaren i riksdagens utrikespolitiska debatt nyligen är UNRWA den enda organisation som har kapaciteten att förse Gazas invånare med förnödenheter.

Fru talman! Det är som sagt bra att stödet till UNRWA har återupptagits, efter att vi socialdemokrater tillsammans med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Centerpartiet drivit regeringen framför oss i detta. Nu återstår det för regeringen att också återuppta det svenska utvecklingsbiståndet till Palestina, ett bistånd som går till det civila samhället – till organisationer som bland annat jobbar med att organisera kvinnor och unga och med att bidra till samhällsutveckling och demokrati och till att stoppa Hamas. Vi förväntar oss därför att det besked regeringen ska komma med är att också det svenska utvecklingsbiståndet ska återupptas. Förnödenheterna måste omedelbart in i Gaza, och det är oacceptabelt att Israel fördröjer och stoppar transporter på det sätt som sker i dag.

Fru talman! Som framgår av mitt anförande är våra socialdemokratiska krav mycket tydliga när det gäller situationen i Israel och Palestina. Vi kräver en omedelbar vapenvila. Vi kräver att de som tagits som gisslan av Hamas släpps omgående, att det svenska stödet till UNRWA snabbt utbetalas och att utvecklingsbiståndet återupprättas. Vi välkomnar beskedet att EU tar fram sanktioner mot bosättare.

Svensk socialdemokrati har sedan länge ett starkt engagemang för att en tvåstatslösning ska uppnås, med målet att såväl Israel som Palestina och dess befolkningar ska kunna leva i fred, frihet och demokrati. För första gången på mycket länge talar fler länder om det verkliga behovet av en tvåstatslösning värd namnet. Om vi menar allvar med vårt arbete för alla folks frihet och hela världens fred har vi en skyldighet att i vårt internationella arbete fortsätta verka för ett fritt Israel och ett fritt Palestina.

Fru talman! Vi måste också med alla medel stoppa riskerna för en regional eskalering av kriget. Vi ser situationen i Röda havet, och vi ser hur Iran understöder destruktiva krafter och farliga rörelser som Huthirebellerna, Hizbollah och Hamas, och det slutar inte där. Det har också rapporterats att Iran tros ha haft långt framskridna planer på att mörda svenska judar. En terrorlistning av det iranska Islamiska revolutionsgardet, IRGC, är det enda rätta, eftersom de uppenbart är ett säkerhetshot också utanför Irans gränser.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till våra motivreservationer under punkt 7 och punkt 8 om utvecklingsbiståndet och biståndet till UNRWA samt till reservationen under punkt 10 om Iran. Det handlar alltså om reservationerna 9, 10 och 12.

(Applåder)

(forts. § 9)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.51 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 7 Frågestund

Anf. 49 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av statsrådet Camilla Waltersson Grönvall, statsrådet Acko Ankarberg Johansson, arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson och statsrådet Anna Tenje.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Statsrådet Camilla Waltersson Grönvall besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Sjukvårdens beredskap

Anf. 50 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Min fråga går till sjukvårdsministern. Mitt i en spänd och osäker omvärldssituation med krig i Europa, väpnade konflikter i Mellanöstern och en alltmer aggressiv geopolitisk agenda internationellt måste Sverige snabbt bygga upp ett civilt försvar och en krisberedskap inom hälso- och sjukvården. Men med nuvarande förutsättningar kommer det att bli mycket svårt. Varslen duggar tätt, och tusentals vårdanställda kommer att få sluta. Svensk sjukvård är redan i kris, med konstanta överbeläggningar.

Under förmiddagen genomfördes en offentlig utfrågning om civilt försvar och krisberedskap inom hälso- och sjukvården. Beskedet från utfrågningen var mycket tydligt. Sjukvården måste bland annat kunna fördubbla antalet vårdplatser.

Enligt SKR behövs minst 24 miljarder här och nu till vården. Regeringen aviserar 6 miljarder kronor.

Min fråga till Acko Ankarberg är: Kommer regeringen, utifrån givna ekonomiska ramar för hälso- och sjukvården, att kunna garantera att kapaciteten i hälso-

och sjukvården klaras inför en kris eller krigssituation, både ur civilt och militärt perspektiv?

Anf. 51 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Ja, vi har gemensamt haft tre timmar med socialutskottet. Jag och också många myndigheter hade möjlighet att vara med för att just diskutera hälso- och sjukvårdens del i beredskapen, som en del i totalförsvaret.

Precis som ledamoten lyfter är behovet av vårdkapacitet en självklar del i fråga om att få en fungerande sjukvård i kris och i en krigssituation vid ett väpnat angrepp. Det är därför regeringen inte bara har gett stöd nu, under en krissituation till följd av inflationen, till regionerna. Där ger vi 9 miljarder mer, som vi gett besked om. Det är ett särskilt stöd för att man ska klara inflationen. Vi har också 5–6 miljarder för att öka vårdkapaciteten och korta köerna.

Men det är nödvändigt att vi gör planeringen ihop. Jag vill lyfta fram för ledamoten att Försvarsberedningens förslag om att dubbla antalet vårdplatser innebär en ökning med 14 000–15 000 vårdplatser. Jag tror inte att ledamoten förutser det. Det handlar om att titta på vilken vårdkapacitet som behöver öka vid ett väpnat angrepp och i dessa situationer. Socialstyrelsens besked är att det handlar om 2 000–2 300 platser.

Anf. 52 MIKAEL DAHLQVIST (S):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, Acko Ankarberg Johansson!

Även vårt medlemskap i Nato kommer att ställa större krav på svensk hälso- och sjukvård, fick vi besked om i dag. Bland annat förutsätter Nato att vi kommer att ha tillgång till fyra fältsjukhus, och försvaret förutsätter att vi kommer att ha tillgång till legitimerad vårdpersonal, eftersom försvaret inte har det i dag.

Min fråga är: Hur kommer regeringen att kunna tackla de ökade kraven utifrån den nuvarande ekonomiska krisen?

Anf. 53 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för kompletterande fråga! Jag vill gärna höra Socialdemokraternas syn på detta med att fördubbla antalet vårdplatser, den omfattning som Försvarsberedningen föreslår. Jag tror att vi behöver ha en diskussion om vad vi menar med det som står i betänkandet, kanske på sidan 285.

Men när det gäller hur vi ska klara krisen är det precis som ledamoten säger. Vi måste först säkra att vi har en vårdkapacitet för dagens situation. Det har vi inte. Vi har för låg vårdkapacitet. Den måste öka. Jag är väldigt glad över det samarbete vi har med regionerna i syfte att klara ut både den tillfälliga krisen och det som är långsiktigt.

En ny könstillhörighetslag

Anf. 54 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Min fråga går till socialtjänstministern. Vi ser ett kraftigt ökat antal unga som diagnostiseras med könsdysfori. Merparten av dem har också en psykiatrisk samsjuklighet, som riskerar att förbli obehandlad när man väljer att koncentrera sig på könsdysforin.

Grunduppgdraget för politiker och lagstiftare måste vara att erbjuda en så trygg och säker vård som möjligt. Sedan förra remissrundan om könstillhörighetslag har det kommit fram många nya rön och frågeställningar, som majoriteten väljer att inte väga in i det nya förslaget.

Hur ser ministern på att ett utskott, oavsett vilken hållning man har i frågan, inte visar intresse för att tillgodogöra sig den senaste forskningen och kunskaperna inom aktuellt område innan ett nytt lagförslag läggs fram?

(TREDJE VICE TALMANNEN: Vi har precis rådgjort här. Detta är inte en fråga om tjänsteutövning, utan det är en fråga om riksdagen i det här läget. Här handlar det om statsrådets tjänsteutövning eller om en allmänpolitisk fråga – det är naturligtvis viktigt att tydliggöra det. Ledamoten kan få omformulera frågan.)

Ja, då väljer jag tjänsteutövning. När man skriver under en debattartikel, där man ställer sig bakom ett förslag, med sitt namn och sin ministertitel är det i mina ögon tjänsteutövning. Det är det när man använder sin tjänstetitel.

Känner ministern sig trygg med att ett utskott tar fram ett lagförslag utan att ta till sig den senaste forskningen?

Anf. 55 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag har ansvar för sjukvården och är gärna med och besvarar frågan. Frågan om könsdysfori och en ny lag har varit under regeringens arbete. Vi kunde inte komma överens. Därför är det nu riksdagen själv som hanterar frågan. Riksdagen kommer att hantera den på vederbörligt sätt, och socialutskottet är ansvarigt.

Anf. 56 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Detta var egentligen en kompletterande fråga. Men att socialtjänstministern kan ställa sig bakom ett förslag i egenskap av minister och sedan inte kan svara på en fråga om hur ministern ställer sig till hur förslaget tas fram kan jag inte förstå.

Anf. 57 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Det hände också i veckan, när det var en interpellationsdebatt, att någon ville ställa en fråga till mig men egentligen hade en fråga till en annan minister. Det händer ibland. Men ordningen är att man svarar för den portfölj man har fått ansvar för. Man får

leva med att det är jag som svarar på frågor som rör sjukvård.

I denna fråga blev inte regeringen överens. Riksdagen hanterar nu frågan på vederbörligt sätt i socialutskottet. Den kommer att hanteras i kammaren så småningom, och där förutsätter jag att ledamöterna har en livlig debatt och fattar kloka beslut.

Barnfamiljernas ekonomiska situation

Anf. 58 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Min fråga går till socialförsäkringsministern. Barnfamiljernas ekonomiska situation är akut. I går släpptes en undersökning av Röda korset, Rädda Barnen, Majblomman och Hyresgästföreningen om barnfamiljernas ekonomiska situation. Resultaten är nedslående. Fyra av tio ensamstående föräldrar har behövt låna pengar för att kunna betala grundläggande utgifter. Tre av tio sammanboende föräldrar med lägre inkomster har behövt göra detsamma. Det är en stor ökning från förra året.

Det ekonomiska utrymmet för barnfamiljer har minskat kraftigt jämfört med 2023. En stor andel skulle klara maximalt 1 000 kronor i ökade utgifter på en månad. Det räcker alltså att man har en sjukdag eller behöver vabba för att kalkylen inte ska gå ihop.

Regeringens bidrag för städhjälp och skoputs hjälper knappast dessa familjer.

Hur avser ministern att se till att alla barn i Sverige kan växa upp med en skälig levnadsstandard?

Anf. 59 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Ett stort tack till ledamoten för frågan! Det är onekligen en väldigt viktig fråga när det gäller hur inflationen har slagit otroligt hårt mot alla hushåll, mot företag och även mot staten. Men den slår extra hårt mot särskilt utsatta och inte minst ensamstående kvinnor med barn.

Regeringen har vid flera tillfällen lagt fram förslag och fattat beslut om ett tillfälligt tilläggsbidrag för just barnfamiljer. Det är ett bidrag som riktas speciellt till särskilt utsatta barnfamiljer med dålig ekonomi. Detta har varit väldigt träffsäkert. Detta är givetvis en fråga som vi följer väldigt noga. Vi kommer även att presentera vårändringsbudgeten så småningom.

Anf. 60 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Jag tackar ministern för svaret. Att inflationen påverkar och att det är det som är skälet till att det ser ut så här är ett återkommande svar från regeringen. Men regeringen har också aktivt valt att prioritera andra saker än just barnfamiljernas ekonomi – rot- och rutavdrag och sänkt skatt. Nu ser vi hur situationen förvärras.

Vad avser regeringen att göra nu för att hjälpa dessa familjer och se till att barn inte ska behöva växa upp i långvarig fattigdom?

Anf. 61 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Regeringen gör flera insatser, inte minst för att stärka hushållens köpkraft men också för att få igång tillväxten i Sverige igen. Att återupprätta arbetslinjen och se till att fler får arbete och att fler kan jobba mer är kanske den enskilt viktigaste åtgärden för att stärka ekonomin och bekämpa inflationen men också för att se till att fler barnfamiljer har mer medel att röra sig med.

Sedan finns det särskilt utsatta barnfamiljer, inte minst ensamstående kvinnor med barn. Där har vi haft det tillfälliga tilläggsbidraget, som har stärkt dessa barnfamiljers ekonomi ytterligare. Vi kommer att återkomma med mer i vårändringsbudgeten längre fram.

Barnombud för barn i samhällets vård

Anf. 62 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Barn i samhällets vård kan behöva stöd av en vuxen när det brister i vården, omsorgen och behandlingen eller när det fattas felaktiga beslut om barnets vård och behandling.

Det finns i dag förslag på regeringens bord om barnombud via civilsamhället för att ge detta stöd till bland andra flickor på Sis som utsätts för övergrepp. Detta är förslag som stärker barns och ungas rättigheter, och de har funnits hos regeringen i ungefär sju månader.

Min fråga till Camilla Waltersson Grönvall är: När kommer regeringen att prioritera denna fråga om att införa barnombud via civilsamhället och lägga fram förslag om det i riksdagen?

Anf. 63 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en mycket angelägen fråga.

Frågan om att kunna stärka situationen för utsatta barn och ungdomar i Sverige är oerhört prioriterad för denna regering.

Vi har ett antal utredningar som vi i opposition drev fram. Förslagen bereds nu, precis som ledamoten så riktigt påpekar, inom Regeringskansliet.

En viktig del handlar om att se till att inte minst flickor som i dag finns under Sis tak får bättre förutsättningar. Den frågan behandlas bland annat av utredningen om den framtida barn- och ungdomsvården, där fokus ligger på att dessa barn och ungdomar ska få rätt till vård och behandling. Inte sällan har de varit utsatta för något trauma.

Att titta på hur man från civilsamhället kan stötta dessa barn och ungdomar, som ofta har varit utan stöd från någon vuxen, är en prioriterad fråga som bereds i enlighet med de förslag som nu finns.

Anf. 64 MARTINA JOHANSSON (C):

Fru talman! Jag tackar Camilla Waltersson Grönvall för detta.

När jag ställer dessa frågor till regeringen får jag svaret att de bereds, att de är viktiga och att de prioriteras.

När regeringen samtidigt ska införa visitationszoner för att begränsa barns och ungas rättigheter bereds detta på tre månader.

Då har jag en följdfråga. Jag undrar om frågan om införande av visitationszoner inte är tillräckligt beredd, eftersom detta går på tre månader, eller om man faktiskt inte prioriterar barns och ungas rättigheter.

Anf. 65 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Vi har ett omfattande batteri av förslag när det gäller att stärka barns och ungas situation inom ungdomsvården. Det är dessa frågor som jag svarar på. Där kommer ledamoten att få tåla sig tills denna beredning är klar. Men vi kommer att återkomma med flera förslag som stärker barns och ungas situation.

Regelverket för sjukpenninggrundande inkomst

Anf. 66 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Anna Tenje som handlar om sjukpenninggrundande inkomst. Det är någonting som ofta fungerar väl men som i många fall orsakar problem. Bara den senaste veckan har vi i Sekotidningen kunnat läsa om Mattias som tyvärr hann skriva ut sig från Arbetsförmedlingen precis innan han började ett nytt jobb, där han tyvärr skadade sig direkt. Han förlorade sin SGI och därmed hela sin sjukpenning.

I tidningen Arbetet läser vi om Anna med diagnosen ME som hade fått felaktig information från Försäkringskassan och förlorade sin SGI.

I Svenska Dagbladet häromdagen var det en artikel om gigarbetarna som aldrig får någon SGI.

Vi har alltså ett regelverk som helt i onödan stänger ute människor från våra sociala försäkringar. Men det finns förslag, till exempel i SGI-utredningen, som skulle rätta till regelverket.

Min fråga till statsrådet är: Avser statsrådet att ta till sig dessa förslag och ändra regelverket för beräkning av sjukpenninggrundande inkomst?

Anf. 67 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tackar Mats Berglund för frågan.

Det är en angelägen fråga som Mats Berglund lyfter fram. Det innebär problem när man inte har någon upparbetad sjukpenninggrundande inkomst om man blir sjuk och behöver hjälp och stöd. Vi ska ha ersättningar och förmåner i Sverige som finns där för den som behöver det när man blir sjuk.

Som ledamoten berättar finns det en utredning som nu har varit ute på remiss, och beredningen av de remissvar som har kommit in pågår just nu.

Men det finns inte bara en utredning, utan det finns faktiskt två. Den tidigare regeringen tillsatte nämligen en ny utredning innan den tidigare ens var klar. Det finns alltså många förslag att ta ställning till. Det är

dessutom så att dessa båda utredningar har kommit fram till olika saker som går i stick i stäv med varandra.

Detta arbete är digert och inte helt okomplicerat. Men det kommer att pågå i Regeringskansliet en tid framöver.

Anf. 68 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret. De sista remissvaren på den utredning som jag nämnde lämnades in för ungefär tre månader sedan, och jag vet att de också går isär. Men framför allt enligt de svar som representerar konstnärer, kulturarbetare och den kreativa sektorn men också idrotten vill man gärna se den regelförändring som utredaren i den utredningen föreslår, alltså en beräkning baserad på historiska inkomster i stället för på förväntade och framtida inkomster.

Anser statsrådet att det är ett bra förslag som är värt att implementera för att ge både kulturarbetarna och gigarbetarna ett bättre skydd?

Anf. 69 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Stort tack, Mats Berglund, för följdfrågan!

Precis som jag sa är det ett ganska digert och omfattande arbete som har gjorts i båda utredningarna. Remissvaren har som sagt kommit in nu, och nu gör vi en sammanställning. Jag tänker inte föregripa det arbete som nu ska bedrivas i Regeringskansliet, men det är ett mycket intressant arbete.

Senior arbetskraft

Anf. 70 ULRIKA HEINDORFF (M):

Fru talman! I går lanserades Pluskommissionen, ett initiativ för att få en mer positiv syn på livserfarenhet och för att bättre tillvarata outnyttjad senior kompetens.

Enligt en Demoskopundersökning som kommissionen har initierat anser hela 85 procent av svenska folket att det går en tydlig gräns redan vid 50 års ålder då man inte längre är attraktiv på arbetsmarknaden. Det är oerhört oroväckande.

John Mellkvist, generalsekreterare för Pluskommissionen, säger att Sverige går miste om stora värden när en så stor och kapabel del av samhället hålls utanför och att pensionsnormen fortsatt är dokumenterat stark, vilket får många att lämna arbetslivet trots goda förutsättningar och behov av att fortsätta arbeta.

Min fråga går till statsrådet Anna Tenje: Vad gör regeringen för att motverka ålderism och för att ta vara på senior arbetskraft?

Anf. 71 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Stort tack för frågan, Ulrika Heindorff!

Jag hade den stora förmånen att tala på Pluskommissionens lansering i går, och jag kan inte annat än hålla med. Det är bland det största resursslöseri vi håller på med i Sverige när vi slentrianmässigt pensionerar bort en stor del av den kunskap och erfarenhet som våra seniora medarbetare har.

Jag tror att vi behöver tänka om. Givet den stora kompetensbrist som råder inom i stort sett alla branscher är vi måna om att kunna attrahera ny arbetskraft, kanske stjälta av någon konkurrent, eller komma på nya sätt att arbeta. Men vi är lite dåliga på att ta hand om den personal vi har. Vi behöver ha mer flexibilitet och större mångfald på arbetsmarknaden, och vi måste ställa frågan till våra seniora medarbetare om de kan tänka sig att jobba kvar några år till. Framför allt måste vi lyfta fram seniora medarbetares stora kapacitet och kunskap och deras stora värde på arbetsmarknaden.

Anf. 72 ULRIKA HEINDORFF (M):

Fru talman! Ju äldre man blir, desto mer ökar viljan att fortsätta att bidra. Frågar man 30–44-åringar är det 17 procent som säger att de vill fortsätta att arbeta efter uppnådd pensionsålder medan det bland 60-plussare är 32 procent.

Statsrådet har delvis svarat på frågan, men hur kan regeringen uppmuntra arbetsgivarna ytterligare att matcha den stora vilja som finns?

Anf. 73 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag tror att vi kan göra ganska mycket på temat attitydförändring och jobba tillsammans med att lyfta upp frågan om ålderism och åldersdiskriminering.

Redan nu har vi fattat beslut om sänkt skatt för personer som har uppnått pensionsålder. Fortsätter man att jobba efter uppnådd riktålder får man extra sänkt skatt, det vill säga mer pengar i plånboken.

Det senaste beskedet från Pensionsgruppen, som jag har förmånen att leda, är att vi ska jobba vidare med möjligheten att pausa tjänstepensionen. Om man har gått i pension och tjänstepensionen har tickat i gång kan man nu pausa den om man vill återgå i arbete. Det kommer också att ge ekonomiska incitament att fortsätta jobba.

Flyttprogram mot gängbrottslighet

Anf. 74 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Min fråga riktar sig till socialtjänstmyndigheterna.

Den grova kriminaliteten och dess förstadier är i dag knutna till vissa områden. Familjer hotas, och barn och unga rekryteras in i gängen direkt från fritidsgården eller skolan. För att stoppa denna utveckling krävs nya metoder.

Det brottsförebyggande arbetet är avgörande. Ett förslag vi kristdemokrater har drivit och fått igenom i regeringen är så kallade flyttprogram, där hela familjer ska få hjälp att flytta till en bättre plats om barnen fastnat i gängkriminalitetens våld. I dag ställs barn och unga inför att hoppa av gänget och lämna familjen. Det är inget bra val om vi ska stärka familjen och få fler att hoppa av gängen, men om en hel familj kan få stöd att flytta till en annan ort är det lättare att bryta upp.

Vad gör regeringen för att få detta på plats så snart som möjligt?

Anf. 75 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en mycket angelägen fråga.

Hur vi ska motverka de kriminella gängen och stoppa rekryteringen av barn är en högt prioriterad fråga för regeringen. Vi bedriver nu ett lika brottsförebyggande som brottsbekämpande arbete. Den nya socialtjänstlagen kommer att vara viktig för att kunna jobba tidigt och förebyggande, och här kommer också kommunernas ansvar att förtydligas.

Vi vet att föräldrarna är den viktigaste delen i preventionen, och vi lägger stora resurser på föräldraskapsstöd. Det läggs också stora resurser på skolan för att stärka detta. I dagarna har vi också presenterat en brottsförebyggande skrivelse, som utgår från en mycket bred socialpreventiv insats, och boendeinsatser kommer att vara viktiga.

Anf. 76 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Jag är glad att vi har en regering som sätter familjen och föräldrarna i centrum när det gäller det förebyggande arbetet, vilket ger barn och unga bättre uppväxtförutsättningar.

Vilka andra åtgärder ser regeringen att man kan vidta för att stärka det förebyggande arbetet och stoppa barn och unga från att bli indragna i kriminalitet?

Anf. 77 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Nu har vi ett paradigmskifte där vi vänder fokus mot att ge stöd riktigt tidigt, redan på MVC och BVC. Vi ser gärna familjecentraler också för att betona hur viktigt föräldraskapsstöd är. När jag reser runt i landet får jag hela tiden bekräftelse på att detta är en viktig och evidensbaserad del i detta arbete. Ytterligare ett exempel är skolsociala team. Det är en konkret åtgärd där socialtjänsten får förutsättningar att arbeta tillsammans med lärarna i skolan.

LSS och myndigheternas handläggningstider

Anf. 78 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Tidigare i dag var justitieombudsmännen i riksdagen och redogjorde för sin ämbetsberättelse. Ett återkommande tema är myndigheternas handläggningstid, och bland annat riktas kritik mot långa handläggningstider när det gäller LSS. Även Ivo uppmärksammar situationen för personer med funktionsnedsättning i sin rapport *Vad har Ivo sett 2023?* där man skriver att personer med funktionsnedsättning inte får boende och stöd inom skäligen tid. Bland annat har ej verkställda beslut för insatser som beviljats enligt LSS ökat med 55 procent för personlig assistans och 11 procent för ledsagarservice jämfört med 2022.

Min fråga till statsrådet Camilla Waltersson Grönvall är därför: Vad vidtar regeringen för generella åtgärder för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får det stöd de har rätt till, specifikt när det

gäller att få bukt med de långa handläggningstiderna och beslut som inte verkställs inom rimlig tid?

Anf. 79 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en angelägen fråga.

LSS-lagstiftningen är en viktig frihetslagstiftning för att människor ska kunna delta fullt ut i samhället. Kanske känner vi moderater och liberaler lite extra ansvar här eftersom det var en borgerlig regering som en gång i tiden sjösatte denna lagstiftning.

Varje kommun har det yttersta ansvaret för att enskilda ska få det stöd och den hjälp de behöver. Kommuner ska också planera insatser för människor med fysiska och psykiska funktionshinder. I sammanhanget kan det vara värt att nämna att det sedan 2022 pågår en utredning som har i uppdrag att analysera och ta ställning till om Ivo behöver utökade eller tydligare möjligheter att ingripa när tillsynen visar på brister. Utredningen ska också lämna förslag på hur Ivo genom sin tillsyn kan verka för att kommuner ska kunna planera sina insatser för enskilda och verkställa dessa inom skäligen tid.

Anf. 80 MALIN DANIELSSON (L):

Fru talman! Tanken bakom LSS är att man ska kunna leva ett liv som alla andra. Långa handläggningstider och ej verkställda beslut får stora konsekvenser för den enskilde. Det kan röra sig om personer som på grund av snabb förändring i sin sjukdom behöver förlita sig på anhörigas goda vilja i väntan på stöd eller personer som inte får möjlighet att lämna hemmet på grund av avsaknad av ledsagarservice.

Det är bra och viktigt att regeringen följer arbetet om Ivo, men finns det fler åtgärder regeringen skulle kunna vidta?

Anf. 81 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Låt mig understryka att syftet med utredningen Effektivare tillsyn över socialtjänsten är att regeringen ska få mer underlag för att kunna gå vidare med eventuella åtgärder. Utredningen ska lämnas till regeringen den 29 mars. Vi kommer alltså i närtid att få ytterligare underlag att återkomma till riksdagen med och diskutera.

Tillgängligheten till Försäkringskassans tjänster

Anf. 82 JESSICA RODÉN (S):

Fru talman! Under det senaste året har vi sett en oroande trend där tillgängligheten till Försäkringskassans tjänster allvarligt har försämrats. De begränsade nya telefontiderna som infördes i december förra året har lett till en situation där över 100 000 samtal inte blir besvarade varje månad. Människor som är sjuka eller föräldralediga eller har en funktionsnedsättning lämnas i en mycket utsatt position där de tvingas vänta

i ändlösa telefonköer, om de ens får lov att ställa sig i kön.

Det har klargjorts att denna minskade tillgänglighet är en direkt följd av de besparingar som regeringen genomför. Min fråga till socialförsäkringsministern är därför: Mot bakgrund av Försäkringskassans viktiga och avgörande roll för att socialförsäkringsskyddet ska fungera i praktiken, vilka åtgärder avser ministern att vidta för att åtgärda dessa allvarliga tillgänglighetsproblem på Försäkringskassan?

Anf. 83 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Jag riktar ett stort tack till Jessica Rodén för den viktiga frågan.

Försäkringskassans verksamhet ska vara rättssäker och effektiv och präglas av god service och hög tillgänglighet. Myndighetens ledning har nu inlett ett sparprogram för att få en ekonomi i balans. Som ett led i myndighetens sparprogram har man begränsat telefontiderna, som ledamoten mycket riktigt lyfte upp. Detta görs för att prioritera arbetet med ärendebalanserna inom de olika förmånsanslagen. Det är alltid en avvägning om man ska prioritera ärendebalanserna och jobba med att minska dem, för det kan ju i sin tur också minska belastningen för telefonin.

Regeringen lägger stor vikt vid att våra myndigheter har ordning och reda i ekonomin och att det är ett effektivt arbete som bedrivs, men den utveckling som vi nu ser med låg tillgänglighet till Försäkringskassan är mycket bekymmersam.

Konsekvenserna av en ny könstillhörighetslag

Anf. 84 MICHAEL RUBBESTAD (SD):

Fru talman! Min fråga går till arbetsmarknadsminister Johan Pehrson.

Moderaterna och Liberalerna har gått fram med ett förslag om förenklade möjligheter att ändra kön. Förutom att SD och KD starkt motsätter sig förslaget är oron från myndigheter stor. Polismyndigheten säger att förslaget kan utnyttjas i kriminella syften eftersom bytet av personnummer i flera led gör att de blir omöjliga att följa i brottsregistret. Kritik väcks även kring risken att förslaget kan utnyttjas till finansiering av terrorism och penningtvätt. Arbetsförmedlingens kritik lyfter fram farhågor om att personer kommer att kunna ändra sin könsidentitet i olika register, till exempel att en dömd pedofil kan byta juridiskt kön ett par gånger och sedan arbeta med barn på en förskola.

Vi ser med stor oro på de många konsekvenser som förslaget kan leda till. Delar arbetsmarknadsministern oron för de effekter förslaget kan få om det genomförs, och hur avser ministern att säkerställa att kriminella eller pedofiler inte utnyttjar arbetsmarknaden?

Anf. 85 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är väldigt viktigt att riksdagen när den nu behandlar den här lagstiftningen ser till att göra det på ett korrekt sätt. Det är en lagstiftning som är till

för att skydda människor som är mycket utsatta och lever under ganska svåra förhållanden i ett Sverige som tyvärr i många delar fortfarande präglas av fördomar.

Hur varje myndighet ska se till att det inte får några oönskade konsekvenser att man nu uppdaterar den här lagstiftningen – precis som man har gjort i många av våra nordiska grannländer – kommer naturligtvis utskottet att ta hand om. Som det tidigare redogjordes för här under frågestunden är det ju riksdagen som nu äger den här frågan, och nu riktar jag mig till åhörarna: Vi har en uppdelning som säger att riksdagen då sköter detta och att regeringen inte lägger sig i det.

Uppsägningar i regionerna

Anf. 86 SAMUEL GONZALEZ
WESTLING (V):

Fru talman! Som alla vet är det så kallade reformutrymmet något som uppstår genom att regeringen väljer att inte räkna upp anslagen till framför allt kommuner och regioner. Om vi indexerade statsbidragen för skola, sjukvård och omsorg för att täcka kostnadsökningarna skulle det bli mycket lite kvar av reformutrymmet, något som civilminister Erik Slottnér har konstaterat i den här kammaren.

Man skulle kunna säga att om reformutrymmet används fullt ut till annat än ökade statsbidrag är det automatiska nedskärningar det handlar om. Nu har den här regeringen bara använt 40 procent av reformutrymmet för att höja statsbidragen. För att ha råd med skattesänkningar har man alltså beslutat om stora nedskärningar.

Statsministern garanterade häromveckan att ingen sjukvårdspersonal skulle sägas upp. Sedan dess har regeringen avisat ytterligare 6 miljarder ska ges till sjukvården. Uppsägningarna fortsätter dock. Min fråga till sjukvårdsministern är: Vilka knän är det regionerna inte har förstått att de ska trola med för att undvika uppsägningarna, så som statsministern lovade?

Anf. 87 Statsrådet ACKO ANKARBERG
JOHANSSON (KD):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan. Ledamoten får gärna återkomma vid annat tillfälle med vilken vårdpersonal som har sagts upp. Hittills har ju det inte skett.

Jag är jätteglad över att så många regioner arbetar för att värna vårdpersonalen. Andra saker behöver man se över, för administrationen har vuxit, och det är vårdpersonalen vi ska värna.

Det som ledamoten framför allt lyfter är indexeringen av statsbidrag, och det är verkligen en egen fråga. Jag har själv varit kommunpolitiker väldigt länge – jag började 1986 så jag förstår att jag är förfärligt gammal! – och på den tiden tyckte jag också tidvis så, i tider när inflationen var hög. Men när inflationen var låg tyckte jag inte alls om att indexera statsbidragen, för vi behövde ju ändå se till att vi hade pengar till löneökningar. Efter ett tag lärde jag mig att det viktiga

är skatteunderlagets utveckling. Det är det som gör att jag kan klara min verksamhet hemma i kommunen.

Glädjande nog kunde vi se att skatteunderlaget ökade mer än prognostiserat för 2023, vilket minskar underskotten i de flesta regioner. Det är där vi ska lägga all kraft framöver.

(Applåder)

Åtgärder mot arbetslösheten

Anf. 88 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Jag har en fråga till statsrådet Pehrson.

Många i Sverige behöver och vill ha ett jobb att gå till, men framtiden för dem ser inte ljus ut. I företag efter företag i region efter region läggs nu stora varsel. Det är osäkra tider i svensk ekonomi och på vår arbetsmarknad. Samtidigt som vi har brist på kompetens och arbetskraft minskar inte arbetslösheten.

Centerpartiet anser att det krävs en aktiv arbetsmarknadspolitik med sänkta arbetsgivaravgifter, bättre utbildningar och matchning och ett särskilt fokus på att få unga i arbete. Min fråga till statsrådet är: Vilka åtgärder avser regeringen att vidta här och nu för att få ned arbetslösheten och få fler i jobb i år?

Anf. 89 Arbetsmarknads- och
integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag uppskattar att sänkta skatter på arbete räknas in i den breda aktiva arbetsmarknadspolitiken. Det är ljuv musik för mina öron. Men det räcker ju inte. Det krävs också utbildning.

Regeringen använder nu den svåra situation som Sverige befinner sig i med lågkonjunktur och hög inflation – en inflation som vi nu håller på att pressa tillbaka, även om det är för tidigt att ropa hej. Vi satsar därför stort på yrkesutbildning, inte minst via yrkeshögskolorna, detta fantastiska verk, för att se till att människor kommer i utbildningar som sedan leder till viktiga jobb som elektriker eller batteribyggare – det är mängder av arbeten som behöver utföras. Det finns hundratusen lediga jobb, men kompetensgapet är för stort. Då är det utbildning som är vägen.

Klimathandlingsplanen

Anf. 90 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Regeringens klimathandlingsplan har precis granskats av experterna i Klimatpolitiska rådet. Betyget är icke godkänt. Experterna sågar regeringens klimathandlingsplan och menar att rapporten inte lever upp till klimatlagens krav. De skriver till och med att själva rubrikens ord ”hela vägen till nettonoll” är missvisande och osakliga.

Nu när ni i regeringen har fått svart på vitt att klimathandlingsplanen ökar utsläppen trots att de måste minska undrar jag om statsrådet Waltersson Grönvall anser att det är ett problem att statens oberoende expertråd konstaterar att klimathandlingsplanen brister i saklighet. Eller på ren svenska: Är det ett problem att

regeringen ljuger svenska folket rakt upp i ansiktet om klimatpolitiken?

Anf. 91 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack, Annika Hirvonen, för frågan!

Regeringen har precis, för bara någon timme sedan, tagit emot Klimatpolitiska rådets rapport. Regeringen kommer nu att analysera innehållet i rapporten, som alltså just har överlämnats.

Klimatpolitiska rådets roll är att granska den sittande regeringens klimatpolitik, och det hör till deras kärnuppdrag att uppmärksamma förbättringspotentialen hos den förda klimatpolitiken. Det är självklart att de kommer med synpunkter nu, precis som de tidigare framförde skarp kritik mot den rödgröna regeringens klimatpolitik och åtgärderna i den regeringens klimat-handlingsplan. Vår regering har tagit fasta på kritiken mot den förra regeringens klimathandlingsplan när vi utformade vår plan.

Rapporten har tagits emot i dag, och vi kommer naturligtvis att analysera innehållet och svara på detta. (Applåder)

Samarbetsavtal om cancervård med USA

Anf. 92 JESPER SKALBERG KARLSSON (M):

Fru talman! När det pratas om samarbetsavtal med USA handlar det ofta om försvarsfrågor, men statsrådet Ankarberg Johansson var nyligen i Washington och undertecknade ett förnyat samarbetsavtal om cancervård och cancerforskning.

Jag tycker därför att det finns skäl att fråga statsrådet: Vad kan det förnyade samarbetsavtalet innebära för svensk cancerforskning och i förlängningen för svensk cancervård?

Anf. 93 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Det var två viktiga beslut om samverkan som vi undertecknade i USA häromveckan. Det gällde både Nato, där vi lämnade in våra instrument, som det heter, och cancervård, där jag fick förmånen att på Sveriges vägnar underteckna ett avtal med USA.

Det handlar om utbildning och forskning men också om behandling, prevention och läkemedel – allt som hänger ihop med hela cancervården. Arbetet har pågått i flera år, och Utbildningsdepartementet och Socialdepartementet har arbetat gemensamt.

Ett avtal kan ses som ett papper, men den här gången är det ett avtal om hur vi ska genomföra saker och ting. Vi har lagt fokus på genomförandet och på att se till att sektorerna samlas på ett bättre sätt.

Vi har också ålagt oss själva att årligen ha ett möte – det som vi på engelska kallar summit – där vi följer upp vad vi har gjort det senaste året. Nästa år hålls det i Sverige, och jag hoppas att vi då kan redovisa många

förbättrade samverkansområden för en bättre cancerforskning och cancerbehandling.

En effektiviseringsdelegation för sjukvården

Anf. 94 MATHIAS BENGTTSSON (KD):

Fru talman! Regeringen har i de senaste budgetarna skjutit till stora resurser till den svenska välfärden, nu senast 6 miljarder kronor till regionernas hälso- och sjukvård, i den kommande vårandringsbudgeten. Det är väldigt välkommet, till exempel för Region Dalarna som enligt den senaste prognosen har ett underskott på 1,1 miljarder kronor.

Vi vet att bara mer pengar inte kommer att lösa Region Dalarnas alla problem, utan det måste till fler långsiktiga åtgärder – andra typer av åtgärder. Utifrån detta perspektiv är regeringens besked om en effektiviseringsdelegation för hälso- och sjukvården extra intressant, och detta skulle jag vilja fråga sjukvårdsmministern om.

Varför ser statsrådet behov av en sådan delegation? Skulle en effektiviseringsdelegation kunna hjälpa Region Dalarna på lång sikt?

Anf. 95 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan!

När regeringen presenterade sina förslag för att stödja regionerna så att vi kan behålla vårdpersonal fanns sammantaget fem olika punkter. Jag vet att 6 miljarder kanske syns mer, men de andra delarna var också viktiga.

En av dem handlar om en delegation som ska titta på den svårighet som många regioner har. Man har under lång tid haft obalans i ekonomin. Lite enkelt uttryckt har man haft fler anställda än vad man haft budget för. Detta har man försökt hantera, och man vet vilket uppdrag man har. Om man under lång tid har haft obalans i ekonomin kan man dock inte ändra detta på kort tid, utan man måste jobba mer långsiktigt.

Vi har en delegation som kommer att jobba tillsammans med regionerna, som själva ansöker om de vill vara med i arbetet. Vi avsätter 250 miljoner kronor årligen för ett stöd till regioner som ansöker och vill ha hjälp, men då behöver de visa att de kan hitta en långsiktig lösning på obalansen i ekonomin.

Delegationen för att hjälpa regionerna att hitta en bättre effektivitet tror jag är jätteviktig, men det är också de andra åtgärderna, som jag gärna återkommer till vid ett senare tillfälle.

Villkoren i arbetslöshetsförsäkringen

Anf. 96 JONATHAN SVENSSON (S):

Fru talman! Regeringen och Sverigedemokraterna har kastat ut Sverige i flera parallella kriser som innebär att många människor nu blir av med jobbet. Samtidigt som varslen ökar och arbetslösheten är på väg uppåt väljer regeringen och Sverigedemokraterna att gå fram med förslag om försämringar i A-kassan som

bland annat innebär att ersättningen sänks efter 100 dagar.

Försämringen kommer att slå hårt mot många människor som i dag är på väg att bli av med jobbet. Särskilt hårt kommer den att slå mot dem som har låg lön, ofta kvinnor, som nu blir av med jobbet men inte täcks av höjningen av taket i a-kassan. De kommer att få det svårare att sätta mat på bordet. De kommer att få det svårare att betala hyran. De kommer att få det svårare att betala för barnens fridsaktiviteter.

Därför vill jag fråga arbetsmarknadsministern: Vad är hans svar till alla som nu blir av med jobbet och samtidigt får en lägre ersättning från A-kassan och på så sätt får det svårare att sätta mat på bordet? (Applåder)

Anf. 97 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Vi ska väl ha lite ordning på tidslinjen. Påsken kommer före julen.

Vi har ett förslag som varit ute på remiss om att göra om den svenska arbetslöshetsförsäkringen och höja taket och golvet för dem som har lägst ersättningar. Detta kallar jag förbättringar.

Vi knyter ersättningen till inkomsten i stället för till varje arbetad timme för att göra det lättare och effektivare så att fler människor som har rätt till a-kassa får det i rätt tid. Detta är förbättringar.

Socialdemokraterna har i sina egna motioner här i riksdagen stött att man ska jobba med en rakare avtrappning, men jag förstår att Socialdemokraterna nu inte tycker att det är bra.

Slutligen är målet att ingen människa ska behöva vara arbetslös. Vi ska återupprätta arbetslinjen och utbildningslinjen så att människor kommer i jobb, till exempel de 100 000 jobb som finns lediga att söka redan i dag.

Sjukförsäkring och psykisk ohälsa

Anf. 98 CLARA ARANDA (SD):

Fru talman! Det är tack vare den dom som slogs fast i Högsta förvaltningsdomstolen om att objektiva undersökningsfynd inte ska vara ett krav i sjukintyg som personer med psykiatriska sjukdomar inte längre kan nekas sjukpenning i samma orättfärdiga utsträckning som tidigare.

Att det under lång tid funnits krav på objektiva undersökningsfynd i läkarintyg visar på allvarliga brister i kunskap om och förståelse för psykiatriska diagnoser. Det finns i dag betydande kunskapsluckor som innebär att vi har ett sjukförsäkringssystem som inte är anpassat för den numera vanligaste orsaken till långtidssjukskrivningar, vilket hindrar en rättssäker hantering och samtidigt påverkar sjukförsäkringens legitimitet.

Av denna anledning vill jag fråga statsrådet Anna Tenje: Anser regeringen det vara prioriterat att bygga upp en starkare forskningsbaserad kunskapsgrund inom sjukförsäkringen med ett specifikt fokus på

området psykisk ohälsa, och vilka åtgärder skulle i så fall vara aktuella?

Anf. 99 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Stort tack, Clara Aranda, för en mycket angelägen fråga! Jag instämmer i många av de punkter du tog upp i din fråga.

Jag kan konstatera att regeringen nu har gjort flera olika satsningar som handlar om att främja psykisk hälsa och förebygga psykisk ohälsa och suicid för att skapa bättre förutsättningar för en god vård och omsorg för personer som har psykisk ohälsa.

Omkring 1,6 miljarder kronor har vi valt att satsa 2024 för att stärka arbetet inom området psykisk ohälsa och suicidprevention. Detta gör vi genom en överenskommelse med SKR. I detta arbete ingår medel för att stärka det förebyggande och främjande arbetet, inbegripet att motverka sjukskrivningar.

Det behövs definitivt mer forskning givet att allt fler som sjukskrivs nu också har psykisk ohälsa som grund, precis som ledamoten lyfte fram. Därför tycker jag att det är särskilt glädjande att Forte tillsammans med Försäkringskassan år 2023 utlyste forskningsmedel för att bidra till ökad kunskap om psykisk ohälsa med fokus på rehabilitering, samverkan och ett hållbart arbetsliv.

Situationen för funktionsnedsatta

Anf. 100 NADJA AWAD (V):

Fru talman! Den 11 mars inledde FN det senaste förhøret av Sveriges regering för att se hur man lever upp till funktionsrättskonventionen.

Inför förhøret sammanställde Funktionsrätt Sverige en rapport som uppemot 110 organisationer ställde sig bakom. Huvudbudskapet var att det har skett en tillbakagång vad gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättningar. Det handlar om alltifrån den låga sysselsättningsgraden till bristen på särskilt stöd i skolan, begränsningen av rätten till personlig assistans, nedskärningarna inom sjuk- och aktivitetserstättningen med mera.

Vid förhøret lyckades regeringen inte besvara kritiken. Man bad att få återkomma med skriftliga svar på flera frågor, trots att regeringen redan i januari hade tagit del av rapporten från Funktionsrätt Sverige.

Min fråga är: Hur kommer det sig att delegationen var så oförberedd och inte kunde svara på många av de frågor som ställdes om konkreta åtgärder och vad som görs? Vilka lärdomar har socialtjänstministern dragit?

Anf. 101 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack för viktiga frågor, Nadja Awad!

Funktionshindersfrågorna är väldigt viktiga. Jag vill se det som en möjlighet att man kan rådgöra och ha en dialog med FN:s kommitté som arbetar med funktionshindersfrågor. Det är en möjlighet att sätta fokus på de frågor där det behövs förbättringar.

Det hade skett ett stort och omfattande förberedelsearbete. Det kan jag verkligen understryka. Nästan samtliga departement i regeringen hade varit med. Jag vet inte om ledamoten har tagit del av själva dialogen, men det är en väldigt tidspressad situation.

Det är också fullt tillåtet att återkomma skriftligen. Det gjorde vi även när regeringen mötte FN:s barnrättskommitté för ett år sedan. Det är alltså ett fullt legitimt sätt att återkomma med fullödiga svar till FN:s kommitté, också för att det ska bli rätt och riktigt.

Ökad valfrihet i äldreomsorgen

Anf. 102 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! I förra veckan deltog jag i ett seminarium om valfrihet inom äldreomsorgen. Det anordnades av SPF Seniorerna i samarbete med Vårdföretagarna. Det var inte bara jag som deltog, utan det gjorde även äldreminister Anna Tenje.

Vid seminariet presenterades en rapport som visade att nio av tio seniorer förväntar sig valfrihet inom äldreomsorgen, att man kan välja hemtjänstföretag och äldreboende. Det är inte det minsta förvånande. Det är klart att man vill ha valfrihet genom hela livet.

Mer förvånande är att majoriteten av Sveriges kommuner inte kan erbjuda detta i dag. Ännu mer förvånande är att statsrådet inte kunde ge ett enda exempel på något initiativ som regeringen har tagit för att öka äldres möjlighet till valfrihet.

Min fråga till statsrådet Anna Tenje är: Vilka initiativ avser regeringen att ta för att öka äldres möjlighet till valfrihet?

Anf. 103 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Tack så jättemycket för en viktig fråga, Christofer Bergenblock!

Jag njöt också av den debatten. Det var särskilt roligt att se resultatet, att nio av tio förväntar sig att få välja äldreomsorg när de blir äldre. Det är inte konstigt; vi väljer genom hela livet. Vi väljer förskola och skola till våra barn, och vi väljer vårdcentral.

Självklart tycker jag att äldre ska ha rätt att välja äldreomsorg, vem som kommer innanför dörren när det gäller hemtjänsten men också vilket boende man ska bo på, om man behöver det.

Givet det och den diskussionen har vi i dag lagen om offentlig upphandling och LOV, som kommunerna har att tillgå. Tyvärr är det inte många kommuner som tar vara på det. Det var särskilt sorgligt att konstatera att det tidigare var 24 kommuner som hade valfrihet men att det nya styret i Uppsala kommun, med Socialdemokraterna i spetsen, nyligen har fattat beslut om att dra tillbaka det.

Jag respekterar dock det kommunala självstyret och kommunernas rätt att själva välja om de ska ha valfrihet eller inte.

Välfärdsteknik i äldreomsorgen

Anf. 104 MALIN HÖGLUND (M):

Fru talman! Min fråga går också till äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje.

De allra flesta äldre vill stanna kvar hemma i det egna hemmet så länge de bara kan, med hjälp av hemtjänst och anhöriga för att ha möjlighet till hjälp under dygnets alla timmar.

De senaste tio åren har välfärdsteknik blivit allt vanligare, både i hemmet och på boenden. Det handlar om alltifrån medicinrobotar som spottar fram medicinen till sensorer i golvet eller i sängen. Ny teknik och digitalisering har blivit allt vanligare inom äldreomsorgen.

Hur ser äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje på utvecklingen när det gäller välfärdsteknik? Och vad gör regeringen på området?

Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Tack så jättemycket för en angelägen fråga, Malin Höglund!

Välfärdstekniken är oerhört spännande, och det går ganska fort framåt. Det är inte minst ett sätt att komplettera medarbetarnas viktiga arbete och att frigöra resurser, som man då kan använda för att hjälpa och stödja äldre när välfärdstekniken inte kan finnas där eller användas. Men det är framför allt ett sätt att öka tryggheten, säkerheten och självständigheten för äldre.

Jag är positiv till välfärdsteknik. Vi har därför gett SKR ytterligare 20 miljoner för att stötta införandet av välfärdsteknik i kommunerna. Vi har också tagit fram en lag som ska underlätta införandet och användandet, så att det inte ska råda förvirring i kommunerna.

På regeringssammanträdet i dag fattade vi faktiskt också beslut om att ge Socialstyrelsen i uppdrag att analysera effektiviteten med välfärdsteknik men också lyfta fram goda exempel på användande av den. På det sättet ska kommunerna kunna få bättre stöd och stöttning av staten i dessa viktiga frågor.

Cancerstrategin och samarbetsavtalet med USA

Anf. 106 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Min fråga går till sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johansson.

Hälso- och sjukvården är en av Kristdemokraternas mest prioriterade frågor. Vi driver frågan om en jämlik sjukvård i hela landet. Nu får regionerna ett tillskott på 6 miljarder kronor för att stärka sjukvården, vilket är mycket bra.

Kristdemokraterna anser att cancervården är ett särskilt viktigt område. Jag är intresserad av att höra hur det går med arbetet med den nya cancerstrategin.

Jag noterade också, likt ledamoten Jesper Skalberg Karlsson, att ministern var i USA, i Washington, förra veckan och skrev under ett sjukvårdsavtal med USA inom cancerområdet. Jag vet inte om hon kan utveckla ytterligare vad det innebär för Sverige.

Anf. 107 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD):

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten!

Cancervården har fått fördubblade resurser genom regeringens budget i år. Man har under många år gett ungefär 500 miljoner årligen. Nu är det över 1 miljard. Jag tror att det verkligen ökar förutsättningarna för att förstärka många delar av vården som behöver det.

Vi behöver dock även en uppdaterad cancerstrategi. Grunderna i den strategi som antogs 2009 ligger fast. Det är en nationell strategi speciellt för cancer, och den är framåtsyftande. Men det har hänt mycket sedan dess när det gäller tekniska landvinningar med precisionsmedicin, behandlingsmetoder och terapier.

Vi har också saknat vissa delar. Det är för lite fokus på rehabilitering. Många behöver livslång sådan efter behandling. Men det handlar också om övergången från barn till vuxen. Barn behöver också få en tydligare roll i cancerstrategin. Därför har vi initierat arbetet med att revidera cancerstrategin.

Det var därför lämpligt att få sluta avtalet och att besöka amerikanska institutioner. De har just tagit fram en egen nationell plan för cancer. Vi kan titta på vad de har gjort, för att lära av dem också.

Hälso- och sjukvården inom äldreomsorgen

Anf. 108 ANNA VIKSTRÖM (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Anna Tenje.

Numera får jag ofta höra att det finns en stor oro för att äldreomsorgens behov inte syns utan skymms när det finns stora problem i övrigt i samhället. Inspektionen för vård och omsorg gjorde förra året en stor granskning av äldreomsorgen. Den visade bland annat att det fanns kompetensbrist, att tillgången till sjuksköterskor var för låg och att det fanns brister i hanteringen av läkemedel.

Både under och efter pandemin har det varit tydligt att hälso- och sjukvården inom äldreomsorgen har brister. Min fråga är alltså: Vad avser statsrådet att göra när det gäller hälso- och sjukvården inom äldreomsorgen i kommunerna, utöver att läkare eventuellt ska anställas av kommunerna?

Anf. 109 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Stort tack till Anna Vikström för en viktig fråga!

Min uppfattning är inte alls att äldreomsorgen på något sätt skymms. Ute på mina otaliga studiebesök över hela landet tycker jag snarare att äldreomsorgen och dess problem och möjligheter lyfts ur många olika aspekter. Framför allt tycker jag att kommunpolitikerna är väldigt hungriga när det gäller att förbättra och stärka arbetet.

Sedan jag tillträdde som minister och ansvarig för äldreomsorgen har vi tillsatt flera olika utredningar, inte minst för att stärka de delar som ledamoten lyfter fram i sin fråga. Det handlar till exempel om att stärka den medicinska säkerheten och skapa möjligheter för

att fler ska intressera sig för och attraheras av yrken som rör geriatriken och åldrandet. Framför allt gäller det att se till att kompetensförsörjningen stärks, och därför satsar vi genom Äldreomsorgslyftet just på kompetensutveckling så att den lägsta nivån höjs rejält. Det är viktiga åtgärder som jag har jobbat med.

Anf. 110 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill påminna samtliga deltagare i frågestunden att även under frågestunden gäller att samtliga talar via talmannen – inga ”du”, ”dig” eller förnamn.

Telefonköer till Försäkringskassan

Anf. 111 DANIEL PERSSON (SD):

Fru talman! Min fråga riktar sig till äldre- och socialförsäkringsminister Anna Tenje.

Fler än tidigare kommer inte fram till Försäkringskassans telefonkundtjänst. Sedan augusti 2023 har antalet samtal som inte fått svar legat på över 100 000 i månaden enligt myndighetens egen statistik. De senaste fem åren har den genomsnittliga tiden i telefonkön ökat i runda tal från 8 minuter till 16 minuter – en fördubbling av kötiden till telefonkundtjänsten.

Min fråga lyder: Avser ministern att vidta åtgärder för att komma till rätta med de långa telefonköerna?

Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Fru talman! Stort tack, Daniel Persson, för en viktig och angelägen fråga som redan har varit uppe här i kammaren i dag!

Jag kan konstatera att grunden till de ökade telefontiderna i Försäkringskassan handlar om den ansträngda ekonomin. Försäkringskassan själv lyfter fram att myndigheten har ett strukturellt underskott i sin ekonomi och att vissa reformer som beslutades av den socialdemokratiska regeringen varit underfinansierade. Det handlar bland annat om omvårdnadsbidraget och den stärkta assistansen. Givetvis har även pandemin och inflationen påverkat väldigt mycket.

Som jag varit inne på har man nu fokuserat på att beta av ärendebalanserna. Detta är prioriterat eftersom det också kan minska belastningen på telefonin. Men precis som jag redan sagt säger jag nu att de ökade tiderna i telefonköerna är mycket oroväckande.

Nu har Försäkringskassan en ambition att 75 procent av alla samtal ska besvaras inom 30 minuter. Jag följer frågan mycket noga, och jag utgår från att Försäkringskassan gör allt man kan för att uppnå den målsättningen.

Likvärdig tillgång till fritidshjälpmedel

Anf. 113 ANNE-LI SJÖLUND (C):

Fru talman! Alla människor ska ha rätt till en aktiv fritid. Men ofta begränsas den friheten för dem som har en funktionsnedsättning och behöver speciella hjälpmedel. Olika regioner gör olika bedömningar. Om man flyttar från en region till en annan kan man bli av med

sitt hjälpmedel. Det är inte säkert att du får det hjälpmedel du behöver i den region du har flyttat till.

Vi i Centerpartiet vill se en lösning med mer nationell styrning och samordning, något som vi också har motionerat om. Men det verkar tyvärr inte hända någonting från regeringens sida. Därför vill jag fråga Camilla Waltersson Grönvall: Vad gör statsrådet för att skapa en likvärdig tillgång till fritidshjälpmedel i hela landet?

Anf. 114 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack till ledamoten Anne-Li Sjölund för en viktig fråga!

Sverige är ett land och en demokrati där alla ska ha möjlighet att delta fullt ut och vara en del av samhället. Då är det viktigt att alla också har förutsättningar för detta. Därför är det faktum att kommuner och regioner gör olika bedömningar ett bekymmer som jag tror att vi måste prata öppet om.

Regeringen ser över hur vi på olika sätt ska kunna säkerställa att vi får en mer jämlik bedömning; det är utgångspunkten för regeringens funktionspolitik. Där kan jag nämna den första delen av tolktjänstutredningen, där vi nu säkerställer att regionerna får ett samlat ansvar gällande denna fråga.

Säkerheten vid Sis-hem

Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Säkerheten vid Statens institutionsstyrelse har länge varit under all kritik. På senare år har dock myndigheten jobbat aktivt för att komma till rätta med bristerna, ett arbete som har intensifierats sedan vi fick en moderatledd regering som bland annat har tillskjutit rejält med resurser till Sis för att höja både säkerheten och kvaliteten inom verksamheten.

I tisdags var jag i Värmland och besökte Sis-hemmet Klarälvsgården som nu arbetar för att höja sin säkerhet i syfte att uppnå högsta säkerhetsklassning. Myndigheten måste fortsätta att göra sitt säkerhetsarbete, men det behövs också lagändringar för att höja säkerheten.

Vi moderater har länge drivit att vi behöver begränsa användningen av mobiltelefoner och elektroniska kommunikationsmedel inom Sis. Jag är därför jätteglad att regeringen har lagt fram ett sådant förslag på riksdagens bord. Kan socialtjänstministern berätta mer om vad förslaget innebär och vilka konsekvenserna blir i praktiken?

Anf. 116 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack, Johan Hultberg, för frågan!

Det går nog inte en dag utan att jag önskar att mer hade gjorts tidigare. Det är ett faktum att barn och unga i dag kan använda sina mobiltelefoner från Sis-hem och inte bara ha kontakt med de kriminella nätverken utan de facto bli kontrollerade av nätverken som på så vis också utökar sin makt inne under Sis-hemmens tak.

Vi har också sett att man inifrån Sis-hem har möjlighet att helt enkelt beställa droger eller vapen med hjälp av sina Ipadar eller telefoner.

Med den proposition som ligger på riksdagens bord sätter vi nu antligen stopp för det här. Det kommer att innebära ökad trygghet när man befinner sig i samhällets vård, något som man ska ha en självklar rätt till.

Den nya socialtjänstlagen

Anf. 117 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Den svenska socialtjänsten är ofta och sedan länge hårt kritiserad för sin myndighetsutövning. Den socialdemokratiska regeringen tillsatte därför en utredning med uppdraget att föreslå åtgärder för en mer rättssäker, förebyggande och kunskapsbaserad socialtjänst.

Det är förstås ett omfattande arbete att reformera socialtjänstlagen, men nu har det gått flera år. På landets alla socialförvaltningar frågar man sig vad som hände med den reform som de alla väntar på. Det har gått ett och ett halvt år sedan Tidöregeringen tillträdde. Det är nu dubbelt så många statsråd på Socialdepartementet som tidigare – tre av dem är här i kammaren i dag. Men listan över planerade propositioner från regeringen är ju alldeles tom.

Min fråga till socialtjänstminister Camilla Waltersson Grönvall är: Vad gör ni egentligen? När kommer den nya socialtjänstlagen?

Anf. 118 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack, Karin Sundin, för frågan!

Jag önskar att den utredning som låg på bordet när jag tillträdde som socialtjänstminister inte hade varit så bristfällig. Frågar man Sveriges socialchefer och SKR kan de understryka detta.

Det finns så mycket i den här utredningen som ännu inte är på plats eftersom det tidigare socialdemokratiska statsrådet gav som ett direktiv till utredare Margareta Winberg att det inte fick finnas kostnadsdrivande förslag. Då är det svårt att ha ambitionshöjningar.

För den här regeringen är det viktigt att socialtjänsten får rätt verktyg, och då har vi högre ambitioner än så. Därför kommer vi att bygga på den socialtjänstlag som vi har fattat beslut om. Vi diskuterar i enlighet med vår goda relation till SKR, Sveriges socialchefer och de olika fackförbunden att den 1 juli 2025 är en bra tidpunkt för ikraftträdande. Sedan kommer vi successivt att bygga ut det som Socialdemokraterna inte hade kraft att göra.

(Applåder)

Integrationen

Anf. 119 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD):

Fru talman! I februari redovisades utredningsbetänkandet *Mål och mening med integration*. Där framgår det att integration även kommer att handla om

”samhällets vilja och förmåga att inkludera nya invånare i formella och informella sammanhang” och om att ”respektera människors olikhet”. I betänkandet nämns även attitydundersökningar som mäter svenskarnas inställning till invandring och integration samt frågor om rasism och diskriminering. Det antyds att den misslyckade integrationen på något sätt skulle ha varit de etniska svenskarnas fel och att en mer välkomnande attityd bland etniska svenskar skulle leda till en bättre integration av invandrare.

Min fråga till arbetsmarknads- och integrationsministern är följande: Vem är det som ska anpassa sig till vem egentligen?

Anf. 120 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tackar för en väldigt viktig fråga. Hur lever vi tillsammans? Det är väl bra att människor bara är lite hyggliga och smarta och ställer upp?

Från regeringens sida och från politikens sida ska vi vara tydliga med att vi ställer upp med ett land och ställer upp med möjligheter men också ställer krav. Ett av de krav som den här regeringen ställer på människor som kommer till vårt land är att de ska lära sig svenska. Ett annat är att de ska lära sig hur det svenska samhället fungerar och vilka värderingar som driver Sverige. Vi kan börja med vår grundlag. I Sverige har barn egna rättigheter. I Sverige har kvinnor och män lika rättigheter. Allt det där måste man jobba med. Sedan måste man se till att skaffa sig en adekvat utbildning om man inte har en sådan.

Vi ställer upp med ett land. Vi ställer upp med möjligheter. Men vi ställer också krav. Språk, utbildning och kännedom om hur Sverige funkade – sedan är det bara att köra!
(Applåder)

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.11 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 mars

FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor

Punkt 3 (Det andra amorteringskravet)

1. utskottet
2. res. 6 (C)

Votering:

201 för utskottet

21 för res. 6

63 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 56 M, 18 V, 13 KD, 13 MP, 11 L, 1 -

För res. 6: 21 C

Avstod: 63 SD

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD, 5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 5 (Hushållens tillgångar och skulder)

1. utskottet

2. res. 8 (S, MP)

Votering:

181 för utskottet

104 för res. 8

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 18 V, 21 C, 13 KD, 11 L

För res. 8: 89 S, 1 SD, 13 MP, 1 -

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD, 5 MP, 5 L, 1 -

Ann-Christine Frohm Utterstedt (SD) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 8 (Transparens och likviditet på finansmarknaden)

1. utskottet

2. res. 12 (SD)

Votering:

222 för utskottet

63 för res. 12

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 56 M, 18 V, 21 C, 13 KD, 13 MP, 11 L, 1 -

För res. 12: 63 SD

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD, 5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 10 (Pennytvätt samt bank- och betalningsbedrägerier)

1. utskottet

2. res. 17 (V)

Votering:

163 för utskottet

18 för res. 17

103 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 62 SD, 56 M, 21 C, 13 KD, 11 L

För res. 17: 18 V

Avstod: 89 S, 13 MP, 1 -
Frånvarande: 17 S, 10 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU6 Jämställdhet och åtgärder mot diskriminering

Punkt 1 (Strategier för att nå ett jämställt samhälle)

1. utskottet
2. res. 2 (SD)
3. res. 3 (MP)
Förberedande votering:
63 för res. 2
13 för res. 3
209 avstod
64 frånvarande
Kammaren biträdde res. 2.
Huvudvotering:
119 för utskottet
63 för res. 2
103 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 56 M, 18 V, 21 C, 13 KD, 11 L
För res. 2: 63 SD
Avstod: 89 S, 13 MP, 1 -
Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 2 (Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer)

1. utskottet
2. res. 6 (C)
Votering:
99 för utskottet
21 för res. 6
164 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 S, 56 M, 18 V, 13 KD, 11 L
För res. 6: 21 C
Avstod: 87 S, 63 SD, 13 MP, 1 -
Frånvarande: 18 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Azadeh Rojhan (S) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Nollvision för mäns våld mot kvinnor)

1. utskottet
2. res. 8 (S, V, C, MP)
Votering:
143 för utskottet
142 för res. 8
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 63 SD, 56 M, 13 KD, 11 L

För res. 8: 89 S, 18 V, 21 C, 13 MP, 1 -
Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 5 (Åtgärder för jämställdhet och mot diskriminering i arbetslivet m.m.)

1. utskottet
2. res. 12 (S)
Votering:
143 för utskottet
90 för res. 12
52 avstod
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 63 SD, 56 M, 13 KD, 11 L
För res. 12: 89 S, 1 -
Avstod: 18 V, 21 C, 13 MP
Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 8 (Jämlikhetsdata)

1. utskottet
2. res. 19 (V, MP)
Votering:
254 för utskottet
31 för res. 19
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 89 S, 63 SD, 56 M, 21 C, 13 KD,
11 L, 1 -
För res. 19: 18 V, 13 MP
Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU12 Fastighetsrätt

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU17 Hyresrätt m.m.

Punkt 1 (Hyressättning av bostadslägenheter m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (MP)
Votering:
272 för utskottet
13 för res. 1
64 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 89 S, 63 SD, 56 M, 18 V, 21 C, 13 KD,
11 L, 1 -
För res. 1: 13 MP
Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 3 (Förverkande av lokalhyresavtal)

1. utskottet

2. res. 3 (SD)

Votering:

222 för utskottet

63 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 56 M, 18 V, 21 C, 13 KD,
13 MP, 11 L, 1 -

För res. 3: 63 SD

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Punkt 6 (Kooperativ hyresrätt)

1. utskottet

2. res. 5 (V)

Votering:

267 för utskottet

18 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 89 S, 63 SD, 56 M, 21 C, 13 KD,
13 MP, 11 L, 1 -

För res. 5: 18 V

Frånvarande: 17 S, 9 SD, 12 M, 6 V, 3 C, 6 KD,
5 MP, 5 L, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 9 (forts. från § 6) Mellanöstern och Nordafrika (forts. UU15)

Anf. 121 LOTTA JOHANSSON

FORNARVE (V):

Fru talman! Ord räcker inte till för att beskriva djupet av den humanitära katastrof och det mänskliga lidande som pågår mitt framför våra ögon i Gaza. Det måste få ett stopp, och det kan få ett stopp om den politiska viljan finns.

Israels militära operation i Gaza har lett till att fler barn, fler journalister, mer medicinsk personal och mer FN-personal har dödats än någon annanstans i världen under en konflikt sedan andra världskriget. Samtidigt beräknas omkring 50 000 kvinnor vara gravida i Gaza, och de tvingas föda under fruktansvärda sanitära förhållanden och utan bedövning. Många av dem förblöder.

Ingen plats i Gaza är säker, och det finns ingenstans att ta vägen. Över 75 procent av befolkningen har tvingats lämna sina hem. De är i desperat behov av mat, vatten, skydd och medicinsk vård. Många har flera gånger tvingats flytta och söka nytt skydd. Enligt flera hjälporganisationer lider över 2 miljoner människor av hungersnöd. Hittills har minst 30 barn dött av svält på de två sjukhus som fortfarande fungerar hjälpligt, och betydligt fler riskerar att dö om inte hjälpen kommer fram.

Människor tvingas mala djurfoder för att göra bröd på grund av bristen på vetemjöl. En del äter gräs i brist på annat. De humanitära behoven i Gaza är akuta.

Efter påtryckningar från Vänsterpartiet, Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Centern har regeringen nu återupptagit stödet till FN-organet UNRWA. Det är naturligtvis välkommet, men stödet borde aldrig ha frysts. EU-kommissionen har dragit samma slutsats liksom Kanada, Spanien och flera andra länder.

Det pågår ett krig i Gaza – ett krig som drabbar oskyldiga civila groteskt hårt. Att i det läget strypa stödet till den enda hjälporganisation som är stor nog och har tillräckligt med personal på marken för att göra skillnad var inte bara oansvarigt; det riskerade människoliv.

Att straffa hela UNRWA med 30 000 anställda för vad möjligen ett fåtal personer har gjort sig skyldiga till är självklart felaktigt. Utredningen runt dessa personer kunde ha fortgått utan att biståndet ströps. EU:s högsta biståndschef Janez Lenarčič säger dessutom i ett uttalande att han inte sett några som helst bevis för Israels anklagelser mot FN-organet UNRWA.

Det är minst sagt anmärkningsvärt att regeringsunderlaget Sverigedemokraterna protesterade mot det återupprättade biståndet till UNRWA. Det är helt obegripligt hur Sverigedemokraterna kan motsätta sig att svältande barn och kvinnor ska få mat, vatten och hjälp av FN för att överleva.

Det svenska biståndet till Palestina är i det nuvarande katastrofläge som råder långt ifrån tillräckligt. Biståndet behöver stärkas betydligt. Regeringen återupptog dock inte utvecklingsbiståndet till Palestina, som den stoppade i samband med Hamas brutala angrepp den 7 oktober. Det är ett angrepp som självklart måste fördömas med kraft, och de ansvariga måste ställas till svars. Men det rättfärdigar inte att hela den palestinska befolkningen nu straffas urskillningslöst i något som kan liknas vid ett folkmord.

Utvecklingsbiståndet går till organisationer i Gaza och på Västbanken som arbetar emot radikaliserings och för mänskliga rättigheter och jämställdhet. Det går till kvinnorättsorganisationer som utmanar patriarkala system och till grupper som dokumenterar information om Hamas övergrepp. Det går alltså till arbete som står i direkt motsats till Hamas intressen. Sida har gjort två granskningar som båda visar att inga pengar går till Hamas och att biståndet går till rätt saker. Ändå dröjer regeringen med att släppa på biståndet igen. Det visar på en nonchalans inför människors lidande.

Samtidigt fortsätter Israels bombningar och markoffensiver att döda civila i Gaza i en utsträckning som saknar motstycke. Sedan oktober har cirka 30 000 palestinier dödats och över 60 000 skadats. Många har fått bestående men. Tusentals barn som har överlevt är svårt traumatiserade. Sjukhus, skolor, FN-byggnader, bostadshus och även kyrkor har bombats till grus. Tusentals människor ligger dessutom begravda under rasmassorna.

I januari beordrade den internationella domstolen ICJ Israel att genomföra sex provisoriska åtgärder för

att skydda palestinier i Gaza mot en verklig risk för folkmord. Israel ålades bland annat att förhindra och direkt straffa alla offentliga uppmaningar till folkmord samt att vidta omedelbara och effektiva åtgärder för att säkerställa tillhandahållandet av humanitär hjälp till civila i Gaza.

Alla stater, inklusive Sverige, har en skyldighet att se till att dessa åtgärder genomförs. Det är uppenbart att Israel inte har följt domstolens beslut utan medvetet orsakat en svältkatastrof.

Jag förväntar mig nu att den svenska regeringen utövar starkast möjliga påtryckningar för att Israel ska öppna gränsen till Gaza så att förnödenheter kan komma in för att rädda liv. Att Israels medvetna svältpolitik varken lett till fördömanden eller konsekvenser från Sverige är både upprörande och obegripligt. Jag har träffat en rad humanitära organisationer, och samtliga är helt ense om att det enda sättet att bromsa den kraftigt växande svältkatastrofen är en permanent och varaktig vapenvila.

Den svenska regeringen har länge kritiserats för att vara alltför tyst i frågan. Först i december röstade man för en humanitär vapenvila, men även därefter har statsministern och utrikesministern varit påfallande tysta. Jag förväntar mig att regeringen vaknar och agerar för att få stopp på kriget. Den svenska regeringen måste stå upp för folkrätten fullt ut och kraftigt protestera mot alla brott som begås mot krigets lagar och humanitär rätt.

Sveriges regering måste agera för ett omedelbart och varaktigt permanent eldupphör i Gaza. Det är inte möjligt att nå fram med livsavgörande hjälp till människor så länge belägringen, markstriderna och de urskillningslösa bombningarna fortsätter. Det är inte heller möjligt att bygga upp sjukvårdssystemet, som i dagsläget har kollapsat helt. Tillfälliga humanitära pauser räcker inte för att nå ut till hela befolkningen.

I skymundan av kriget i Gaza har situationen på Västbanken förvärrats betydligt. Våldet och fattigdomen breder ut sig i skuggan av kriget i Gaza, och situationen blir alltmer explosiv. FN rapporterar att över 600 attacker har ägt rum av israeliska bosättare sedan den 7 oktober, och totalt 19 hela byar har tvingats flytta. Över 400 palestinier har dödats på Västbanken av israelisk militär eller bosättare. Ett stort antal nya illegala bosättningar har godkänts av Israels regering.

Bosättningarna utgör ett brott mot fjärde Genèvekonventionen och anses av Internationella brottmålsdomstolen vara ett krigsbrott. Trots detta får bosättningarna fortgå. Det är hög tid att genomföra sanktioner mot bosättarna. Dessutom har bistånd för miljontals kronor förstörts av Israel både i Gaza och på Västbanken. Det kan gälla sjukhus, skolor och andra biståndsprojekt. Hur mycket bistånd som förstörts måste utredas ordentligt.

Nyckeln till en varaktig fred är att Israels ockupation av palestinsk mark upphör och att Israel respekterar palestinernas grundläggande mänskliga rättigheter. Självklart måste gisslan som Hamas fortfarande håller friges, men vi får inte glömma bort de tusentals

palestinska politiska fångar som sitter inspärrade, varav många är barn, och som aldrig ställts inför rätta.

Israels ockupation av Palestina skulle inte vara möjlig utan EU:s förmånliga handelsavtal med Israel och USA:s militära bistånd till landet. Samarbetet mellan EU och Israel är omfattande och ger EU en möjlighet att sätta press på Israel att respektera folkrätten. Sverige bör motsätta sig att EU fördjupar sitt samarbete med Israel på något område och verka för att EU suspenderar associeringsavtalet så länge Israel inte avvecklar bosättningarna och vägspärarna på ockuperat område, avbryter blockaden av Gaza och upphör med byggandet av muren på Västbanken. Sverige kan spela en avgörande roll både för en framtida freds- och försoningsprocess och för en tvåstatslösning.

Men det som är allra mest akut i nuläget är ett omedelbart permanent eldupphör.

Jag yrkar bifall till reservationerna 6, 9 och 10. Jag ber också om ursäkt för att jag drog över min talartid. (Applåder)

Anf. 122 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Vänsterpartiet och ledamoten Lotta Johnsson Fornarve kritiserar oss för att ha pausat utbetalningarna till UNRWA efter allvarliga anklagelser. Som jag sa i mitt anförande: När det kommer sådana allvarliga anklagelser som att anställda vid ett FN-organ aktivt deltagit i terrorattacken mot Israel och dess civilbefolkning är det fullt rimligt, och också rutin, att man agerar på det viset, vilket också flera andra länder och EU-kommissionen gjorde. FN:s generalsekreterare Guterres har själv tillsatt en oberoende utredning för att noggrant utreda dessa anklagelser.

Jag har en annan fråga till ledamoten. Det framkom i höstas att Vänsterpartiets biståndsorganisation hade finansierat en organisation som varit delaktig i, och också själv bekräftat det, terrorattacken mot de civila israelerna med drygt 2 miljoner i biståndspengar från svenska skattemedel. Då är min fråga: Hur jobbar man för att säkerställa att svenska pengar inte går till sådana organisationer? Det är väldigt allvarligt att vi genom Vänsterns biståndsorganisation har gett pengar till en organisation som aktivt medverkade i terrorattacken och som själv också bekräftat detta.

Anf. 123 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten!

Först vill jag säga att anklagelserna mot UNRWA inte har bekräftats. Detta var anklagelser som kom från Israel i samband med att Internationella brottmålsdomstolen kom med sitt uttalande. När det kommer anklagelser ska de naturligtvis utredas, men vi menar att denna utredning hade kunnat pågå samtidigt som man fortsatte med biståndet. Det fanns ingenting som sa att man var tvungen att stoppa biståndet för att göra denna utredning. Hittills har det inte heller framkommit några tydliga bevis för att dessa medarbetare verkligen hade deltagit i attacken.

Sedan ställdes en fråga om ett projekt som Västerterns Internationella Forum, Västerpartiets biståndsorganisation, hade i Palestina. Tillsammans med Enhedslisten i Danmark stödde vi en ungdomsplattform där ungdomar skulle kunna träffas, diskutera, samarbeta, mötas och så vidare. Det kom till vår kännedom att en av organisationerna som fick stöd, DFLP, stödde Hamas attack. När det kom till vår kännedom beslutade vi oss för att gå på djupet med det och verkligen granska hur biståndet hade använts. Det visade sig att inget av våra medel hade använts till att stödja terrorism på något sätt. Sida har också granskat detta och kommit fram till samma sak: Inget av våra medel har använts på ett felaktigt sätt. Det var också ett tag sedan det här projektet avslutades.

Anf. 124 YUSUF AYDIN (KD) replik:

Fru talman! Projektet pågick ju under ett flertal år. Som ledamoten redogjorde för har DFLP själva bekräftat att de både stött och deltagit i terrorattacken mot Israel. Att man ens hade ett samarbete med och gav svenska biståndspengar till den typen av organisation – även om det nu sägs att just den verksamhet man stödde inte var direkt kopplad till terrorfinansieringen – skapar en del frågetecken om vilka partner Västerpartiet samarbetar med, speciellt vad gäller bistånd och demokratiutveckling.

Västerpartiet förordar här tillvägagångssättet att inte pausa när det kommer sådana här anklagelser och ser inga problem med att fortsätta betala ut biståndspengar, i det här fallet till UNRWA. Det skapar också en del frågetecken när det gäller hur man säkerställer att biståndspengar inte går till fel saker. Hur ser Västerpartiet och ledamoten på att, trots att det i detta fall inte gick pengar till sådan verksamhet, ha samröre med en organisation som aktivt medverkat i en terrorattack?

Anf. 125 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan.

Vi ser naturligtvis allvarligt på dessa anklagelser som har framkommit i efterhand. Nu hade detta projekt avslutats långt före Hamas angrepp den 7 oktober, men vi har som sagt verkligen gått till botten med detta och sett att inga biståndsmedel har gått till fel saker. De har gått till en plattform där ungdomar ska kunna träffas, mötas och diskutera tillsammans. Vi är helt säkra på att pengarna inte har gått till fel saker, och det har också Sida i sin granskning kollat. Båda dessa granskningar har alltså gjorts.

Framöver måste vi naturligtvis bli ännu tydligare och ännu mer noggranna när vi väljer våra samarbetspartner.

Anf. 126 KERSTIN LUNDGREN (C):

Fru talman! Mellanöstern är en region med en väldigt lång historia. Här finns vaggan till tre världsreligioner, dessutom med undergrupperingar. Här har imperier uppkommit och släckts. Här finns källor till många konflikter, en del med regional och en del med

global räckvidd. Proxykrig pågår, och den geopolitiska närvaron är synlig. Konflikter har inte lösts utan blivit en källa till nya konflikter, förtryck och övergrepp genom århundraden, kanske årtusenden.

Sverige behöver som vi ser det utveckla en samlad strategi för Mellanöstern. Vi har i dag en strategi för biståndet, men enligt oss måste biståndet vara en del som är kopplad till en samlad strategi. Detta är viktigt för att möta regionens utmaningar och för att vi ska kunna vara en aktiv röst och bistå till lösningar, inte bara bistå med pengar.

Jag vill här yrka bifall till reservation 2 under punkt 1.

Fru talman! Kammaren beslutade ifjol att göra ett tillkännagivande till regeringen om terrorklassning av Islamiska revolutionsgardet. Frågan berörs i betänkandet, men Centerpartiet kommer inte att rösta på liknande motionsyrkanden vid omröstningen. Det beror på att förutsättningarna för att nå framgång är att EU:s rättsliga grund uppgraderas. Det är ett krav som Centerpartiet framfört och som vi kommer att få behandla i ett betänkande senare i vår. Av det skälet hänvisar jag till mitt särskilda yttrande.

Fru talman! Den förskräckliga terrorattack som Hamas med flera utförde mot Israel den 7 oktober ifjol måste otvetydigt fördömas. De ansvariga borde ha gripits och ställts inför rätta för detta brutala terrorbrott. Självklart har Israel rätt att försvara sig mot terrorattacker, och självklart kräver vi att gisslan frigges.

Kriget mot Hamas måste dock föras inom ramen för internationell och humanitär rätt. Det som händer som en följd av kriget är ännu ett förskräckande kapitel i den sedan 1948 olösta konflikten. Det är 76 år sedan beslutet om en tvåstatslösning togs i FN. Men Israel har ännu inte av alla fått säkra och erkända gränser, och palestinierna har aldrig fått se sin stat bildas. Många tvistar om orsakerna, men följderna är återkommande krig. Barn som borde ha rätt att få växa upp med drömmar om vad de vill göra i livet och om möjligheter till utbildning och ett gott liv matas i stället med martyrdöd som en väg till framgång. Barn växer upp med rädsla och med bilder av död som huvudkudde.

Fru talman! Nu ligger fokus på Gaza. Men se också det som händer på Västbanken och i östra Jerusalem! Där pågår en kamp om makten över det område som vissa vill göra till Israel och andra till Palestina men som av det internationella samfundet ses som ockuperat område, det som kan bli Palestina efter en fredlig lösning. Här måste de illegala utposterna och de nya bosättningarna upphöra. Här måste bosättningsvåldet upphöra och palestinierna få hopp om att det finns en annan väg än våldet. Det är viktigt, fru talman, även för israelernas framtidsdrömmar om en region utan våld.

Att bistå den palestinska myndigheten är att bistå människor som drömmer om en alternativ framtid. Det handlar om att ge människor hopp och mänskliga rättigheter genom bistånd till olika organisationer som vill bygga ett rättssystem som skipar rättvisa, stärker

kvinnors och flickors livschanser och faktiskt ger människor – barn – hopp.

Regeringens beslut att stoppa biståndet tvingar Sida till avtalsbrott mot många organisationer, vilket är direkt kontraproduktivt. Det är okej att man pausade biståndet för att se över det. Men efter den fördjupade analysen borde biståndet ha återupptagits.

Israel håller inne palestiniernas skattepengar som inte betalas ut till den palestinska myndigheten, och Sverige och andra länder stoppar bistånd. Då måste vi ställa oss frågan: På vilket sätt bidrar vi då till lösningar av konflikten, till att ge hopp om en annan väg än Hamas väg, som är våldet och terrorn?

Regeringen bör omedelbart fatta beslut om att biståndet till Palestina ska utbetalas och då inte en mindre del. Man ska vara tydlig med att vi fullföljer de åtaganden som utlovats.

Fru talman! I den här debatten har också UNRWA berörts. Som jag nämnde tidigare är UNRWA en organisation som formades av Folke Bernadottes försök att hitta en fredlig lösning i området. Man kan säga att det är en svensk insats för att skapa förutsättningar för en lösning. Men fredslösningen har uteblivit under 76 år. Därför finns organisationen kvar. Den gör insatser i Gaza, på Västbanken, i Libanon, i Jordanien och i Syrien, visst. Den har på det sättet funktionen att den håller tillbaka en annan hopplös utveckling, där människor känner att när det inte blir någon lösning får de använda de andra metoderna.

Vi vill inte bejaka att man stryper en organisation som ändå har hållit våldet nere. Många tror nu att det inte finns någon annan lösning än terrorn. Men en tvåstatslösning löser också upp UNRWA, för när den finns försvinner UNRWA.

I dag har vi berört att barnen i Gaza dör av svält. Det länge uttalade kravet från FN på humanitärt tillträde har ännu inte uppfyllts. 2 ½ miljon människor hotas av hungersnöd. Vanligen ser vi hungersnöd till följd av naturkatastrofer. Men som har sagts är det människors beslut som skapar denna hungersnöd, människors beslut att öppna och stänga gränser och agera som man gör.

World Food Programme bedömer att upp till 1,1 miljoner människor kommer att ha uttömt all mat-tillgång och vara i ett akut svältläge när vi går in i sommaren. Det måste vi naturligtvis agera för att förhindra. Det handlar om humanitärt stöd, ett omedelbart eldupphör och att säkra att de strukturer som finns kan distribuera hjälp till människorna i Gaza. Det är en utmaning. Flera i utskottet har fått höra om de brister som finns när man inte har någon organisation på plats. Vi kan inte hamna i ett läge där IDF ska distribuera stödet, för det kommer inte att lösa problemen. (Applåder)

Anf. 127 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Ledamoten Lundgren talade mycket om vikten av UNRWA:s existens och hur viktig organisationen är.

Sverige är en av UNRWA:s främsta finansörer, inte i total volym men utifrån befolkningsstorlek. Jag skulle därför vilja fråga ledamoten hur hon ser på UNRWA:s verksamhet, inte i Gaza men i till exempel Jordanien där det finns drygt 2 miljoner registrerade flyktingar hos UNRWA. I flyktinglägren där bedriver UNRWA sophämtning. Är det rimligt att svenska skattebetalare finansierar sophämtningen för 2 miljoner palestinska flyktingar i Jordanien?

Anf. 128 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Jordanien är ett land som egentligen inte skulle kunna existera. Ekonomin är beroende av bistånd från olika håll. Men Jordanien gör ett otroligt arbete. När det gäller flyktingsituationen har Jordanien varit en del av varje konflikt i regionen under lång tid – också palestinska krig. Det handlar inte bara om kriget som pågår just nu mellan Hamas och Israel utan även om tidigare krig. Det är klart att UNRWA har en balanserande roll här.

Jordanien är dessutom skyddsmakt för al-Aqsa-moskén och ingår i det mycket känsliga pussel som man skapat för att försöka hålla någon form av balans mellan hopp och förtvivlan och skapa en framtid i området med fred och säkerhet för både israeler och palestinier. UNRWA är en viktig aktör i hela regionen i den balansakten. Skulle man rycka undan eller slänga den pusselbiten gör man i princip ett ingrepp i det som ska lösas i fredliga förhandlingar. Den vägen vill vi inte gå.

Anf. 129 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag förstår det som att svensk finansiering av sophämtning i Jordanien är avgörande för stabiliteten i Mellanöstern.

Jag skulle vilja ställa ytterligare en fråga när det gäller UNRWA, för ledamoten nämnde att organisationen har hållit våldet nere. Men har inte UNRWA varit hårt kritiserat för att det förekommit antisemitism i deras undervisningsmaterial, särskilt i Gaza? Kan man inte då i stället säga att UNRWA kanske har bidragit till att det har spridits extremistiska värderingar i Gaza, som sedan slagit över i terrorattentatet som utspelade sig den 7 oktober? Är inte det också en möjlig förklaring till vad som har hänt?

Anf. 130 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Att specifikt ta upp frågan om sophantering är att välja en del. Men UNRWA fungerar ju i princip som leverantör av samhällsservice. Det handlar om skola, sjukvård och så vidare i flyktinglägren. Det är UNRWA:s uppgift att hantera.

Det är klart att om man börjar plocka över den ena biten efter den andra från UNRWA till exempelvis Jordanien att sköta säger man att UNRWA inte längre behövs. Det är i detta som ställningskriget finns. UNRWA är en del av pusslet. Med en tvåstatslösning upphör UNRWA:s mandat, men tvåstatslösningen har av olika skäl uteblivit under 76 år. Därför är den här

situationen så angelägen att lösa. Man måste bidra till lösningar nu.

Antisemitism fördöms, tveklöst. Problemet är, och jag känner att det är ett stort bekymmer, att det som nu händer kommer att göra att ännu fler känner att det inte finns något hopp och att världen inte bryr sig om dem. De har inget hopp. Den hopplösheten göder nog mer fanatism och extremism än en UNRWA-lärobok.

Vi har haft diskussioner om UNRWA:s läromedel, och vi ska ställa krav på att man tittar på dem och ser till att det inte sprids den typen av budskap. Det är viktigt. Men där har vi i alla fall en möjlighet! Hade Hamas skött detta vet vi vilket budskap som skulle ha spridits, och det är inte bättre; det kan jag lova.

Anf. 131 HÅKAN SVENNELING (V):

Fru talman! Den här debatten handlar i mångt och mycket om att behandla Vänsterpartiets motion från allmänna motionstiden om Nordafrika och Mellanöstern. Den lämnades in till riksdagen precis dagarna innan kriget i Gaza bröt ut. Därför omfattar motionen Vänsterpartiets politik om Israels ockupation av Palestina som den såg ut före kriget. I princip gäller allt som står där än i dag, men det är tydligt att läget på marken har försämrats och förvärrats.

Läget i Gaza chockerar oss alla. Massvält och död drabbar över 2 miljoner palestinier. Dödssiffran skrivs just nu till 30 000 människor, men den egentliga siffran är svår att ta in när det gäller denna fördrivning av det palestinska folket.

Vi borde kanske inte vara förvånade. Redan i oktober sa Israels försvarsminister Yoav Gallant att all mat, allt vatten, all medicin och all el skulle stoppas till Gaza. Den israeliska planen var tydlig; man ville både svälta ut Hamas och svälta ut det palestinska folket. Reagerade västvärlden redan då? Nej. Ett fåtal länder såsom Norge, Irland och Spanien tog upp taktpinnen, men de var alltför få. I stället såg vi hur västvärlden med USA i spetsen införde dubbla måttstockar när det kommer till internationell rätt. I Ukraina borde Ryssland följa internationell rätt och ställas till svars, men i fallet Israel råder en annan måttstock, särskilt som Hamas stod för en fruktansvärd attack.

Något som förvånat mig är bristen på fokus på gisslan. Det är sannolikt över hundra personer som lever med Hamas nere i tunnarna. I stället för en diskussion om hur de ska bli fria har fokus legat på att förgöra den organisation som håller dem gisslan. Det sker utan några tydliga tecken på att Hamas försvagas.

Ingen konflikt i historien har dödat lika många sjukvårdspersonal, FN-personal och journalister som denna. Det gör Israel unikt jämfört med andra krigförande stater i världen. Det är viktigt att nämna de siffror som gäller här och nu, den 21 mars. Det är 410 attacker som har utförts mot sjukhus och vårdcentraler, vilket har resulterat i 685 dödsfall, 902 skadade och 104 förstörda ambulanser. När det gäller FN har 171 av deras anställda dödats. Aldrig tidigare har så många FN-anställda dödats i tjänst. Det är 175 journalister som har dödats. Reportrar utan gränser har konstaterat

att journalister utgjort måltavlor för den israeliska militären.

Sjukhus har varit måltavlor och stridszoner. Alla skolor har tvingats stänga, och 80 procent av alla skolbyggnader har skadats av kriget. Det är 350 000 bostäder som är förstörda. Många hus är blott grushögar. Det finns ingen el, ingen mobiltäckning och inget rent vatten. Lägg därtill de tusentals palestinier som gripits av Israels militär för att förnedras och behandlas under tortyrliknande förhållanden.

Även på Västbanken är våldet chockerande. I skuggan av dödadet i Gaza sker ett dödade på Västbanken, där bosättrörelsen passar på att fördriva palestinier från hus och hem, understödda av den israeliska militären som framför allt attackerar flyktingläger. Bara sedan den 7 oktober har 900 människor fördrivits från sina byar av militanta bosättare. Bosättarna har genomfört 658 attacker mot palestinier, som lett till skadade och döda samtidigt som egendom har förstörts.

Det förvånar mig att flera av de som tidigare varit väldigt högljudda från borgerlighetens sida inte deltar i denna debatt. Flera av dem har förklarat för mig personligen att de inte har tid, men det visar ändå att vinden har vänt. Alla har förstått att det som nu sker är massvält och död i Gaza. Det är alltså ganska svårt och svagt att komma med argument som att allt är Hamas fel eller att hänvisa till den 7 oktober.

Ingen tycker om Hamas, och ingen stöder Hamas. Vi har sagt det så många gånger, nämligen att 7 oktober var en fruktansvärd attack. Men i dag är det Israel som stoppar hjälpsändningar. Så långt har det gått att var femte hjälpsändning till norra Gaza har stoppats under mars månad, och de vägrar konsekvent trots omvärldens uppmaningar att öppna gränsövergången Erez. Att det finns gränsövergångar är för att Israel har stängt in Gaza med en mur runt om hela Gaza, och det är en mur som har förklarats olaglig enligt internationell rätt.

Vad borde Sverige göra, fru talman? I vår riksdagsmotion presenterar vi några förslag. Fler har tillkommit under kriget.

Sverige bör motsätta sig att EU fördjupar sitt samarbete med Israel på något område och suspendera det nuvarande associeringsavtalet, ett så kallat handelsavtal man har med Israel.

Så länge Israel inte avvecklar sina bosättningar och vägspärrar på ockuperat område, så länge Israel inte avbryter blockaden av Gaza och upphör med byggandet av muren på Västbanken, så länge bör egentligen inga närmanden ske till Israel. Det borde vara helt uteslutet.

Vidare måste Sverige stödja Palestina i det fortsatta arbetet för att erkännas som fullvärdig medlem i FN. Vi vill se en tvåstatslösning, och då måste vi också ge den palestinska staten styrka internationellt.

Sverige bör vara drivande för att FN ska understödja alla försök till nationella, fria och demokratiska val i Palestina när det kommer till såväl parlaments- som presidentval. Det är viktigt att Palestina får

demokrati, men just nu hindras den demokratin av ockupationen.

I det läge vi befinner oss i nu är det viktigt med ansvarsutkrävande av den israeliska statens företrädare i såväl regeringen som i militären. Vi kan gärna också dra Hamas inför domstol. Sverige måste understödja de pågående processerna i domstolarna ICJ och ICC. Att ställa sig bakom Sydafrikas process om folkmord borde vara en självklarhet, men givetvis är den svenska regeringen emot det.

Vi måste göra allt i vår makt för att stoppa svälten. Att Sverige har fryst och fryser biståndet är en skam, men precis innan jag gick upp i talarstolen kom en pushnotis om att regeringen återupptar biståndet – men, såklart, med hängslen och livrem för att det ska vara fråga om färre organisationer. Det är sannolikt att regeringen försöker minska stödet till de MR-organisationer, demokratiorganisationer och humanitära organisationer som vi vet gör ett viktigt arbete.

Vi måste stoppa flödet av vapen till den israeliska militären och bosättarna. Om svenska medborgare återvänder från att ha stridit för Israels militär bör de utredas enligt svenska lagar.

Att Sverige ännu inte stoppat Israel från att delta i Eurovision Song Contest gör att vi snart kommer att få skämmas inför hela världen.

Vi ska inte tveka i fråga om att införa sanktioner och märka bosättningsprodukter. All press vi kan skapa på Israel är nödvändig för att denna katastrof inte ska bli värre. Vi har ett tydligt mål om eldupphör nu. Det är det enda sättet att rädda Gazas folk.

Fru talman! Jag tänkte också säga några ord om de svenska barn som sitter fast i nordöstra Syrien och inte kan ta sig hem till Sverige. I förra veckan kom utrikesminister Tobias Billström med det mest inhumana besked man kan höra, nämligen att de inte ska få komma hem. Genom att han inte vill skriva under ett papper hindrar han minderåriga barn att få växa upp i trygghet i Sverige. I stället kommer sannolikt flera av barnen att dö under svåra förhållanden i flyktingläger. De straffas och stämplas av utrikesministern för att deras mamma gjorde valet att ansluta sig till terrorsekten IS.

Genom sitt agerande inför Billström både terrorstämpling av barn och arvsynd i den svenska utrikespolitiken. Hans agerande är en skam för Sverige som land.

Vänsterpartiets motion tar inte bara upp det allvarliga läget i Palestina eller i Syrien, utan vår motion tar också upp viktiga länder som Algeriet, Egypten, Marocko och det ockuperade Västsahara, Bahrain, situationen i Irak och Iran, som vi har diskuterat så många gånger de senaste åren i riksdagen. Vidare är det Jemen, där ett fruktansvärt krig pågår, Kurdistan, Libanon, Saudiarabien och Syrien, vars krig aldrig verkar ta slut. Avslutningsvis finns Turkiet i denna region, som styrs av despoten Erdoğan och som Sverige har lagt sig platt för i Natoprocessen.

För den som är intresserad av dessa länder rekommenderar jag läsning av såväl vår långa och välskrivna motion som våra reservationer i detta betänkande: 1, 3,

4, 11 och 13. Precis som Lotta Johnsson Fornarve gjorde innan yrkar jag bifall till reservationerna 6 9 och 10. De är de gemensamma reservationerna från oppositionen. Jag vill också för Jacob Risbergs räkning från Miljöpartiet yrka bifall till reservation 7, som Miljöpartiet och Vänsterpartiet har tillsammans. Jacob Risberg strök sig från sitt 12-minutersanförande i debatten, och då tyckte han att han åtminstone kunde få ett bifallsyrkande till en reservation.
(Applåder)

Anf. 132 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att enligt kammarens ordningsregler får inte kläder med politiska budskap bäras i kammaren.

Anf. 133 LORENA DELGADO VARAS (V):

Fru talman! Jag skulle snarare säga att det är en solidarisk handling än en politisk symbol.

Fru talman! Sverige borde ha agerat för länge sedan angående folkmordet. Sverige borde ha agerat när den första bombmattan odiskriminerat bredde ut sig över Gazas befolkning. Det var ett utövande av våld som inte är intresserat av att reagera mot ett attentat utan enbart att hämnas.

Sverige borde ha agerat när första skolan bombades medvetet och systematiskt, precis som man har fortsatt att bomba alla skolor i Gaza och alla universitet. Gazas hela utbildningssystem är ödelagt.

Sverige borde ha agerat när det första sjukhuset bombades. När al-Ahli-sjukhuset bombades förnekade man bombningen: Inte bombade Israel sjukhus, utan det gjorde de nog själva. Men sedan bombades sjukhus efter sjukhus, och nu finns inga sjukhus i Gaza som inte har blivit bombade eller attackerade. Personal och patienter har mördats, och man har tillåtit att spädbarn har mördats genom att förneka dem el till sina kuvöser. Kvinnor har tvingats riskera livet när de föder, och de gör det under extrem smärta – speciellt om de behöver kejsarsnitt. Personal har utan anledning förts bort från sjukhus av den israeliska armén.

Sverige borde ha agerat när över 100 journalister mördades, samtidigt som israeliska medier har ägnat sig åt desinformation. Sverige borde ha agerat när FN:s lokaler, skolor och utrymmen där folk sökt skydd bombades. De hade flytt dit från bomberna och trott att de var lite säkrare. Sverige borde ha agerat när hjälparbetare mördades – 111 bara förra veckan. Sverige borde ha hjälpt våra egna medborgare. I stället hann svenska barn mördas under bomberna.

Det har gått månader. Redan tidigt visste världen att Israel inte attackerade militära mål, utan det var civila mål. I dag har 5 procent av Gazas befolkning mördats eller lemlästats. 100 procent av Gazas befolkning har tvångsförflyttats i en dödlig lek av Israel. De tvingar familjer att flytta från ett område till ett annat bara för att fortsätta att bomba dem och tvinga dem in i svält.

Vi har sett avskyvärda krigsbrott från bombmattor till mord på svältande människor när de hämtar mjöl

från hjälplastbilar. Vi har sett israeliska tanks som kör över helt oskyddade och helt försvarslösa män, kvinnor och barn. Listan över krigsbrott är tyvärr lång.

Nu när regeringen så starkt menar att mänskliga rättigheter, miljö- och klimatfrågor bemöts bäst genom handel får man åtminstone stå för det. När vi ser länder som Israel begå krigsbrott och folkmord måste det få konsekvenser, och då måste vi använda de verktyg som finns för att sätta press på dem. Vi måste stoppa alla samarbeten med Israel och suspendera associeringsavtalen. Det borde vi ha gjort för länge sedan.

Vi måste införa sanktioner. På något sätt måste vi sätta press på Israel att sluta med allt detta bestialiska.

Över 40 000 palestinier är mördade, och 14 000 av dem är barn. Det finns ingen ursäkt.

Till er som lyssnar där ute: Kom med i Palestinarörelsen! Gå på demonstrationerna! Bojkotta! Gör allt ni kan för att höja era röster eller bidra till skillnad! Det behövs. Det är vår skyldighet.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 3 april.)

§ 10 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU11
Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel
föredrogs.

Anf. 134 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Utrikesutskottet spurtade i debatten. Jag ber om ursäkt för att jag kom inhastande här för att delta i den viktiga debatten om alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.

Betänkanden i riksdagen bär ofta krångliga namn, och det är inte alltid man förstår vad ärendet handlar om. Men i det här fallet är det väldigt tydligt. Betänkandet heter *Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel*, och det är precis vad betänkandet handlar om. Klart och tydligt!

Jag ska nu, fru talman, försöka vara lika klar och tydlig om Moderaternas position i dessa frågor. Av tidsskäl kommer jag dock bara att ha möjlighet att göra några nedslag.

Att dessa frågor är oerhört viktiga är mitt första klara besked. Tyvärr tycker jag inte att frågorna har fått den uppmärksamhet som de förtjänar i den svenska of-fentliga debatten.

Inte minst gäller det narkotikapolitiken och beroendevården. Jag är därför glad att dessa frågor har flyttats upp på den politiska dagordningen, bland annat tack vare vårt gemensamma arbete i socialutskottet under förra mandatperioden. Vi lyckades sätta ljuset på Sveriges skrämmande höga narkotikarelaterade dödlighet liksom på den anknytande frågan om samsjuklighet. Med samsjuklighet åsyftas i detta sammanhang när personer både lider av beroendesjukdom och har en annan psykiatrisk diagnos.

För att minska Sveriges mycket höga narkotikarelaterade dödlighet, för att helt enkelt rädda liv, krävs en lång rad av åtgärder och reformer. Vi behöver utveckla det förebyggande arbetet så att färre fastnar i missbruk och beroende. Vi behöver växla upp det skadereducerande arbetet, och vi behöver inte minst stärka beroendevården avseende både innehåll och tillgänglighet.

Konkret har vi moderater bland annat drivit på för ökad tillgång till överdosantagonisten naloxon, införandet av en nationell överdosstrategi och stärkt tillgång till vård inklusive LARO, det vill säga läkemedelsassisterad behandling vid opioidberoende.

Många av de idéer och förslag som vi moderater har fört fram finns nu med i Narkotikautredningens slutbetänkande, som har titeln *Vi kan bättre!* – och precis så är det, fru talman. Vi kan bättre. Sverige kan så otroligt mycket bättre. Nu har kommuner, regioner och så klart regeringen ett viktigt arbete att ta utredningens förslag och ambitioner vidare.

En viktig men svår och komplex fråga är också att säkerställa att personer med missbruksproblematik och beroendesjukdom ges en sammanhållen vård och behandling. Samsjuklighetsutredningens förslag är viktiga för att förverkliga denna tydliga ambition från regeringen.

Fru talman! När det gäller alkoholpolitiken har jag och Moderaterna länge drivit på för en ordentlig utvärdering av den svenska alkoholpolitiken. Vi behöver utvärdera hur dagens alkoholpolitik fungerar och hur de olika styrmedlen levererar, om de är effektiva eller ej, i syfte att kunna forma framtidens politik.

Därför är jag glad att regeringen i februari tillsatte en utredning med just detta uppdrag men också med ett betydligt bredare uppdrag att se hur nuvarande system för uppföljning av folkhälsopolitiken kan vidareutvecklas genom att kompletteras med hälsoekonomiska analyser. Detta är utmärkt. För att nå resultat måste vi beräkna kostnaden för olika påverkbara riskfaktorer för ohälsa liksom kostnaden och effekten av olika insatser. Det är grundläggande för en resultatinriktad politik som ger goda hälsoeffekter men också valuta för pengarna för skattebetalarna.

Ett område där jag hoppas att regeringen inom kort kan leverera resultat är i frågan om gårdsförsäljning.

Jag tycker att det är alldeles fantastiskt att se framväxten av ett stort antal dryckesentreprenörer runt om i Sverige som skapar jobb, stärker besöksnäringen och faktiskt också bidrar till att utveckla den svenska alkoholkulturen.

Vi har som befolkning rört oss i en positiv riktning bort från berusningsdrickande till en betydligt mer ansvarsfull och måttlig konsumtion. Denna positiva utveckling är bland annat tack vare Sveriges dryckesentreprenörer, som nu förtjänar bättre förutsättningar att utveckla sina verksamheter. Därför är gårdsförsäljning viktigt.

Fru talman! Jag vill också ta upp tobaks- och nikotinpolitiken.

Vi anser att det är viktigt med en politik som gör tydlig åtskillnad mellan olika produkters skadlighet och som fokuserar på det förebyggande arbetet och på att reducera skador. Därför behövs ett nytt övergripande mål för ANDTS-politiken och en ny ANDTS-strategi.

Nu tittar en utredning på en mycket lång rad av frågor inom tobaks- och nikotinområdet. Det är två frågor som utredaren tittar på som jag särskilt vill lyfta fram.

Den ena är frågan om att förbjuda och bestraffa langning av tobak och nikotinprodukter. Att förbjuda langning är en viktig del i att skydda barn och unga.

Den andra frågan jag vill lyfta fram är att utredningen ska analysera om det bör införas en reglering av högsta tillåtna nikotinhalt. Detta var något som vi moderater lyfte fram när den rödgröna regeringen i förra mandatperioden lade fram sin proposition om hårdare regler för nya nikotinprodukter. Då sa vi nej till att införa klåfingriga förslag om smakförbud. I stället framhöll vi behovet av att utreda begränsningar avseende högsta tillåtna nikotinhalt i tobaksfria nikotinprodukter.

Fru talman! Smak är inte skadligt. Nikotin, däremot, är både beroendeframkallande och hälsovådligt. Därför är det bra att frågan om att begränsa nikotinhalten nu utreds, särskilt i ljuset av att nikotinhalten i det vita snuset många gånger är flerfaldigt högre än i traditionellt snus.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde Jesper Skalberg Karlsson (M).

Anf. 135 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Johan Hultberg för att han hastade hit för att hålla sitt anförande så att vi fick lyssna på detsamma.

Förra året, fru talman, ägnade jag hela mitt anförande åt frågan om gårdsförsäljning. Vidare ställde jag frågor om det till de olika ledamöterna från Tidöpartierna.

Vi har i dag en kraftig majoritet i den här församlingen för att införa gårdsförsäljning – om man kan tro på vad partierna sa i valrörelsen. I så fall står både Moderaterna, Kristdemokraterna, Liberalerna och Sverigedemokraterna och förstås Centerpartiet bakom frågan om gårdsförsäljning. Det är en fråga som vi i Centern har drivit under snart 20 års tid, men under tiden har vi fått fler och fler anhängare.

I december 2021 var den tredje utredningen om gårdsförsäljning färdig. I juni 2022 var remissrundan klar. I oktober 2022 tillträdde den här regeringen, och nu befinner vi oss i mars 2024. Sista dagen för inlämnande av propositioner för vårterminen inföll nyligen, och vi kan konstatera att det inte kom någon proposition om gårdsförsäljning den här våren heller.

Eftersom alla partier i samarbetet och även Centerpartiet i kammaren står bakom gårdsförsäljning undrar

man naturligtvis vad det är som tar sådan tid. Varför kommer det inte en proposition från regeringen om gårdsförsäljning? Utredningen innehöll både välgrundade analyser och färdiga förslag till författningsändringar. Så min fråga är: Vad är det som tar sådan tid?

Anf. 136 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Jag vill tacka ledamoten Bergenblock för hans ihärdiga engagemang för införande av gårdsförsäljning. Det är ett engagemang som förenar oss två och våra partier. Moderaterna är precis som Centerpartiet väldigt angelägna om att vi ska genomföra denna reform som är så viktig inte minst för svensk landsbygd, för de dryckesentreprenörer som jag berömde i mitt anförande och för möjligheten att skapa jobb och utveckla dessa viktiga näringar.

Det som är utmanande med gårdsförsäljning är att förutsättningen för den breda majoritet som Bergenblock redovisar och hänvisar till i sitt anförande är att gårdsförsäljning ska införas samtidigt som Systembolagets monopol bevaras. Då blir det genast EU-rättsligt mycket svårare. Jag känner mig, precis som ledamoten Bergenblock, otroligt trygg med att detta är möjligt, som utredningen också visade.

Det blir tyvärr inte alls en så tillåtande och generös modell som jag och Moderaterna hade önskat. Den modell som utredningen föreslår innehåller begränsningar gällande volym och hur stor en producent får lov att vara men också begränsningar av volymen vid varje försäljningstillfälle. Jag hade önskat att den typen av begränsningar inte behövdes, men det gör de uppenbarligen för att systemet inte ska anses utmana EU-rätten och komma i konflikt med det undantag Sverige har som möjliggör monopolet.

Detta är det långa men också det korta svaret på ledamotens fråga om varför det dröjer. Den EU-rättsliga analysen och beredningsarbetet i samband med den har fortsatt på Socialdepartementet. Jag är lika otålig som ledamoten Bergenblock. Jag sparkar ofta ministern på smalbenen och hoppas att frågan ska komma framåt. Jag känner mig trygg med att det snart kommer att komma ett förslag till lagrådsremiss i ärendet.

Anf. 137 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Jag är ingen våldsam person, men jag skulle ändå vilja uppmana ledamoten att sparka något hårdare på det där smalbenet så att vi kan komma framåt i denna fråga.

Jag förstår av det som ledamoten säger att det finns en viss splittring mellan regeringspartierna – möjligen mellan dem som är för respektive emot i denna fråga – helt oberoende av vad de sa i valrörelsen, då alla var för införande av gårdsförsäljning.

Det är ingen tvekan om att det finns utmaningar. Två stora bitar tas upp i utredningen: folkhälsoaspekten och frågan om detaljhandelsmonopolet. Vad gäller folkhälsoaspekten konstaterar man i utredningen att det kommer att ha minimal påverkan på folkhälsan. Vad gäller frågan om detaljhandelsmonopolet går man

igenom detta väldigt noggrant och konstaterar att detaljhandelsmonopolet inte utmanas av den form av rätt restriktiv gårdsförsäljning som föreslås i utredningen.

Därmed blir det, fru talman, lite svårt att förstå varför man på Socialdepartementet ska behöva sitta och älta denna fråga och utreda samma sak om och om igen. Det som behövs nu är ett lagförslag, en notifiering till EU-kommissionen om att detta är på gång och därefter en proposition på riksdagens bord. Det kommer inte att bli bättre för att man väntar.

Man kommer från regeringens sida till slut att bli tvungen att göra ett ställningstagande. Jag och många med mig väntar ihärdigt på detta, inte minst småskaliga producenter av alkoholhaltiga drycker, konsumenter och människor ute på Sveriges landsbygd som ser att detta är en möjlighet till utveckling av näringsverksamhet på landsbygden.

Därför avslutar jag inte med en fråga utan med en uppmaning: Se till att få fart på denna fråga så att vi kan få gårdsförsäljning i Sverige till slut!

Anf. 138 JOHAN HULTBERG (M) replik:

Fru talman! Ledamoten Bergenblock behöver inte vänta på regeringens ställningstagande. Regeringen har varit väldigt tydlig med att vi ska införa gårdsförsäljning. Statsministern har lyft det i sin regeringsförklaring, och flera ministrar har uttalat att detta är en fråga som är viktig för regeringen och att ett lagförslag kommer. De mer detaljerade frågorna om varför det färdiga förslaget dröjer får snarare riktas till ansvarig minister, som ansvarar för beredningen av ärendet.

Jag känner mig trygg med att det kommer att komma en lagrådsremiss i närtid. Vi är flera representanter för Tidöpartierna som tillsammans bland annat har skrivit en debattartikel där vi är tydliga med att vi ser framför oss att ett förslag ska kunna träda i kraft under 2025. Det är med denna ambition som jag och Moderaterna enträget jobbar vidare för att få fram ett färdigt förslag som kan vinna brett stöd här i riksdagen och också kan accepteras av EU-kommissionen.

Jag och ledamoten Bergenblock, Moderaterna och Centerpartiet, är överens om att gårdsförsäljning är en viktig reform för att skapa bättre förutsättningar för Sveriges dryckesentreprenörer, för besöksnäringen och inte minst för landsbygden. Det är just därför jag naturligtvis kommer att fortsätta driva på för att ett sådant här förslag ska komma fram.

Anf. 139 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! Vi ska nu under någon timme debattera frågor som rör folkhälsa. Jag tror att vi politiker egentligen är ganska överens om att vi vill att alla människor ska kunna leva långa och friska liv och kunna göra sina egna, kloka livsval.

När det gäller alkohol, narkotika, dopning, tobaks- och nikotinprodukter och spel är vi nog också överens om att det går att förebygga ohälsa och andra problem. Debatten handlar om hur vi gör detta på bästa sätt. Vi har redan fått en inblick i hur man i olika partier resonerar kring dessa frågor.

Jag tänker att de frågor vi behöver ställa oss är:

- Hur mycket gemensamt ansvar ska vi ta i det förebyggande arbetet, och hur mycket ska vi överlämna till individerna själva?
- Hur hjälper vi barn och ungdomar till hälsosamma vanor?
- Hur ska vi förhålla oss till de starka ekonomiska krafter som tjänar pengar på att individer gör val som inte gynnar vare sig deras egen hälsa eller folkhälsan?
- Hur ska vi lagstifta för att kommuner och myndigheter ska kunna arbeta så effektivt som möjligt med sina uppdrag?
- Hur ska vi på bästa sätt kroka arm med civilsamhället, exempelvis idrottsföreningar och andra organisationer som varje dag gör ovärderliga insatser för folkhälsan?
- Hur ska vi ge sjukvården de bästa förutsättningarna för att arbeta hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande och för att kunna bota och lindra när man har blivit sjuk?

Fru talman! Ställda inför de många frågorna ska vi inte glömma bort att politiska beslut gör skillnad och att det under det år som har gått sedan vi senast stod här i kammaren och diskuterade dessa frågor har kommit flera goda nyheter som kan vägleda oss framåt i detta arbete.

En god nyhet är att Systembolaget fortsätter vara det företag som svenska folket har allra störst förtroende för, enligt Medieakademin. Detta visar tydligt att svenska folket står bakom den restriktiva alkoholpolitiken och att Systembolaget klarar den väldigt svåra balansgång det innebär att å ena sidan tillhandahålla ett brett sortiment av alkoholhaltiga drycker till konsumenterna och å andra sidan begränsa alkoholens skadeverkningar.

Det Systembolaget gör skulle inget annat företag kunna göra. Företag som drivs av vinstintresse vill förstås att kunden ska handla, gärna lite mer, även om det inte behövs. Företag som drivs av vinstintresse har inget intresse av att informera om att de produkter de säljer faktiskt inte är bra för kundens hälsa.

Från Socialdemokraternas sida menar vi att alla förslag som hotar att undergräva Systembolagets ställning och Sveriges möjligheter att självständigt styra utvecklingen på det alkoholpolitiska området bör genomföras med väldigt stor försiktighet.

En annan god nyhet under året är det som ledamoten Johan Hultberg precis var inne på, nämligen att Narkotikautredningen har lämnat sitt slutbetänkande, med den uppfordrande rubriken *Vi kan bättre!*

Betänkandet innehåller förslag för ett effektivare narkotikaförebyggande arbete och förslag för en reformerad och moderniserad missbruks- och beroendevård. Det är reformer som behövs, och vi hoppas att regeringen har för avsikt att ta narkotikautredningen

hit till riksdagen för beslut. Tyvärr är det ju i princip tomt på Socialdepartementets lista över planerade propositioner.

Det är också goda nyheter att Läkemedelsverket häromdagen godkände att naloxon får säljas receptfritt på apotek. Det är ett läkemedel som snabbt häver effekten av en överdos. Men det räcker inte. Ska dödsfallen till följd av överdoser minska måste naloxon bli tillgängligt för fler än bara för dem som själva går in och köper en ampull på apoteket. Enligt läkemedelslagen får man inte dela den vidare. Lagen måste ändras så att fler, inte minst de som jobbar i verksamheter där de dagligen möter missbrukare med risk för överdoser, får tillgång till naloxon.

Detta var goda nyheter. Men som politiker kan vi inte blunda för nyheter om sådant som hotar att försämra den svenska folkhälsan. En sådan sak är att Tyskland nu legaliserar cannabis. Det innebär att tillgången till cannabis ökar kraftigt i Sveriges geografiska närområde. Det ger vind i seglen för dem som vill tillåta cannabis i Sverige, men skadeverkningarna av cannabisbruk får ingen större uppmärksamhet.

En annan dålig nyhet är att den dramatiska ökningen av nya nikotinprodukter också fortsätter. Det är inte bra. Däremot är det bra att fler uppmärksammar hälsoriskerna med de här produkterna och vill att man ska utreda en begränsning av nikotinhalten.

Det är också bra om vi genomskådar argumenten om att vitt snus och e-cigarett skulle vara en svensk väg för att få folk att sluta röka eller att sluta använda brunt snus. Det är få vanerökare eller genomsnittliga användare av brunt snus som träffas av Tiktok-reklamen för vitt snus med smaken ”blushy berry” i strassbeströdd dos. Det vita snuset marknadsförs mot en ung målgrupp som inte är och inte på många år har varit några storkonsumenter av tobak. I bakgrunden finns samma gamla tobaksindustri som har uppfunnit nya sätt att tjäna pengar på sin tobak genom att utvinna rent nikotin ur den.

Vi socialdemokrater menar att målet för politiken måste vara att fler helt ska avstå från tobaksanvändning och att också användningen av tobaksfria nikotinprodukter ska minska.

Slutligen, fru talman, är det bra att vi i dag har en bredare diskussion om spelberoende. Vi har fått nya rapporter om hur nätkasino försöker få dem som redan spelar väldigt mycket att spela lite till och att betala lite mer. Det behöver vi följa. Men vi hör också de allt tydligare larmen om att andra former av spelande vid datorn också skapar beroenden, liksom sociala medier. Det behöver vi politiker följa eftersom vi också kan se att det finns en risk för att det leder till eller förstärker annan ohälsa.

Fru talman! Jag står förstas bakom alla Socialdemokraternas yrkanden i det här ärendet, men för att vinna tid yrkar jag bifall bara till reservation 2 om den svenska alkoholpolitiken.

Anf. 140 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Det som gläder mig så mycket i den här debatten är att vi verkar ha väldigt mycket gemensamt över partigränserna. Det är väldigt positivt, men det finns såklart vissa frågor där vi inte håller med varandra.

Det vi från Sverigedemokraterna reagerar på när det gäller Socialdemokraternas politik på området är inte minst snusfrågan, som ledamoten var inne på i slutet av sitt anförande.

Socialdemokraterna föreslår ju att regeringen ska vidta åtgärder som medför att fler personer helt avstår från tobaksanvändning och användning av tobaksfria nikotinprodukter. Rent konkret har detta inneburit förslag om smakförbud. Det har man föreslagit både i motioner och i propositioner som har avslagits.

Det som Socialdemokraterna föreslår kan tyvärr få konsekvenser även här. Som vi ser det finns det en anledning till att Sverige ligger så bra till när det gäller det låga antalet lungcancerfall och att vi har så få rökare. Cancer är ju bland det värsta man kan få som är relaterat till nikotinprodukter.

Min fråga är: Ser Socialdemokraterna något problem med att deras politik förstör incitamentet att byta från en mer skadlig nikotinprodukt till en betydligt mindre skadlig produkt? Statistiken som jämför Sverige med andra länder visar ju ändå att det uppenbarligen är något som vi gör helt rätt här. Samtidigt ska jag lägga till att den totala nikotinanvändningen inte är avsevärt lägre här, utan den ligger någonstans på medelnivå.

Anf. 141 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Den skillnad som ledamoten redogör för när det gäller cancerfall och hälsorelaterade problem här i Sverige som har att göra med rökning är äldre än det vita snuset. Den är effekten av många års restriktiv tobakspolitik.

Sedan många år finns det väldigt bra rökavvänningsprodukter på den svenska marknaden som många rökare har fått hjälp av. Det är förstås också riktigt att en del använder brunt snus för att sluta röka.

Men jag kan inte förstå att det vita snusets tillskyndare inte ser att det vita snuset inte marknadsförs som rökavvänningsprodukter. Man använder detta som ett argument i den politiska diskussionen, men man marknadsför det mot unga människor – i stor utsträckning flickor – som inte har använt brunt snus tidigare, och de röker inte heller i särskilt stor utsträckning.

Det är inte medelålders manliga snusare man når med strassbeströdda dosor och smaker som ”peach” eller hallon. Det är inte de som är målgruppen. I stället är det reklam som är nischad mot unga människor med unga influencers. Det är dem som man marknadsför dessa produkter mot.

Jag tycker att man skulle kunna våga erkänna att det handlar om att tobaksindustrin har stora ekonomiska intressen att tjäna pengar på sin produktutveckling i stället för att hyckla om att det är tobaksavvänningsprodukter vi talar om.

Anf. 142 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att något som vi från Sverigedemokraternas sida kan hålla med om är frågan om marknadsföring. Vi är helt klart beredda att se över den potentiellt aggressiva marknadsföringen mot barn.

Men jag kan inte hålla med i smakfrågan. För det första ser jag inte riktigt logiken i att det skulle vara smakerna som lockar till nikotinprodukterna i och med att finns så många nikotinfria alternativ som förmodligen är mycket godare, till exempel godis, tuggummi eller vad det nu kan vara.

För det andra ifrågasätter jag om unga skulle ha en avsevärt annan smak än vuxna när det gäller vad man tycker är gott. Jag tror inte att det finns något belägg för det. Direkta godissmaker kanske är lockande för riktigt små barn, men det är ju inte de som är målgruppen utan snarare möjligen relativt unga tonåringar. Att de skulle lockas mer av en smak som Hubba Bubba än mentol eller någon annan mer klassisk smak tror jag inte riktigt på.

Vi säger inte att detta är en avvänjningsprodukt. Vi säger att det är ett viktigt alternativ till rökning. Om man då vill att den positiva trenden i Sverige ska fortsätta bör det rimligtvis även fortsätta att komma fler och bättre alternativ som lockar fler bort från rökningen.

Vi ska självfallet arbeta för att fler inte ska börja med nikotin alls, och där är vi som sagt villiga att se över sådant som gäller marknadsföring, nikotintak, åldersgränser och så vidare. Men om ni ocialdemokrater vill fortsätta på den positiva trenden, varför vill ni göra utbudet sämre och dämpa de relativt sett positiva incitament som finns på marknaden?

Anf. 143 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Det handlar inte primärt om smakerna – det är en kvasidiskussion. Smakerna är en del i frågan om hur man marknadsför dessa produkter. Det är en del i det faktum att dessa produkter vänder sig till en målgrupp som inte i första hand kommer att använda dem för att sluta med tobaksprodukter.

Smakerna har i många avseenden en precis träffsäkerhet gentemot en ung målgrupp. Jag delar inte riktigt uppfattningen att smakpreferenserna inte skiljer sig åt mellan olika befolkningsgrupper. Men, som sagt var, det är inte den stora frågan.

Den stora frågan är hur dessa produkter – på det sätt som de marknadsförs och under det regelverk som de verkar – faktiskt når fram till ungdomar, som börjar använda dem utan att de har rökt och utan att de har använt brunt snus.

Det är bra med många bra vägar för att kunna sluta använda brunt snus och cigaretter. Det är fantastiskt bra att vi har beforskat och beprövat rökavvänjningsprodukter som sedan decennier säljs på vartenda apotek i landet. De är effektiva. De är bra. Dem kan man använda.

Den som i vuxen ålder tänker att vitt snus kanske kan vara sättet att sluta med den bruna prillan under

läppen ska naturligtvis kunna använda det. Men det är inte så dessa produkter används. Det är inte de personerna som är målgruppen. Det är bara ett politiskt argument, och det är hyckleri.

Anf. 144 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet. Kristdemokraterna står för en solidarisk, folkhälsobaserad och restriktiv svensk narkotika- och alkoholpolitik. Alla människor ska kunna växa upp och leva utan risk för att skadas på grund av eget eller andras bruk av alkohol, narkotika, dopningsmedel eller tobak eller spel om pengar.

Vi värnar Systembolagets försäljningsmonopol samt en aktiv prispolitik med punktskatter för alkohol, som gör alkohol dyrare än andra drycker, för att på så sätt främja måttfulla alkoholvanor. Tillsammans med ett starkt förebyggande arbete kan dessa insatser minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar, som är omfattande, likaså de relaterade hälsoekonomiska kostnaderna.

Inom primärvården ska beroendefrågan vara en naturlig del i vårdens ansvar för folkhälsoarbetet.

Jag är mycket glad över att socialminister Jakob Forssmed i veckan kunde meddela att naloxon inom kort ska kunna säljas receptfritt på svenska apotek. Det kommer att rädda liv. Att tillgängliggöra naloxon genom receptfrihet är ett viktigt steg i regeringens arbete för att minska narkotikarelaterade dödsfall. Läkemedelsverket har beslutat att bevilja en ansökan från ett företag som levererar naloxon som nässprej för receptfri försäljning. Sverige blir då ett av de första länderna i Europa där detta är möjligt. Detta är en mycket bra och livsavgörande åtgärd.

Fru talman! Effektivare hälsoinsatser genom hälsoekonomiska analyser är viktiga, tycker vi kristdemokrater. Vi ställer oss även positiva till en ANDTS-strategi. Därför fick i februari 2024 en särskild utredare uppdraget att lämna ändamålsenliga förslag på hur nuvarande uppföljningssystem i fråga om hälsopolitiken kan vidareutvecklas genom att kompletteras med hälsoekonomiska analyser.

Syftet är att kunna följa utvecklingen av samhällets kostnader för påverkbara riskfaktorer för ohälsa samt att kunna utvärdera större satsningar inom folkhälsopolitiken och kunna påvisa nyttan av dessa för både enskilda och samhället.

Fru talman! Alla nikotinprodukter är starkt beroendeframkallande och påverkar hjärnans utveckling hos barn och unga. Nikotinprodukterna kan skada foster under graviditet, och de kan ha negativa effekter på bland annat hjärta och kärl.

I den första större mätningen avseende tobaksfritt eller vitt snus konstaterade CAN att användandet är lika vanligt bland kvinnor som bland män samt att det är allra vanligast bland personer i åldern 17–29 år.

Undersökningen visar att många ungdomar börjar använda tobaksfritt snus utan att ha använt tobak eller andra nikotinprodukter tidigare. Detta tyder på att tobaksfritt snus delvis når nya grupper, vilket innebär en

ny folkhälsoutmaning. Barn och unga löper större risk för skador av nikotinbruk. Man behöver alltså börja titta på särskilda förebyggande insatser för denna grupp och på insatser för deras anhöriga.

Den ökande användningen av tobak och nikotinprodukter bland barn och ungdomar är oroande. Vi behöver titta på ytterligare åtgärder. Det är angeläget att på något sätt stoppa denna utveckling och att värna barns rätt till frihet från nikotin och tobak.

Alkohol kan vara en källa till glädje och njutning men också till stora kostnader. Sjukdom, brott och olyckor kan relateras till alkohol. Detta beräknas i dag kosta vårt samhälle över 100 miljarder kronor per år. Men bakom kostnaderna finns också mängder av människoöden.

Kristdemokraterna vill ha ett narkotikafritt samhälle och arbetar för att stoppa alla tendenser till drogliberalisering. Insatserna ska främst riktas mot dem som profiterar på narkotikan, smugglare och försäljare. Det behövs ett förebyggande arbete, en bra vård och behandling om man har fastnat i missbruk och en brottsbekämpande insats från tull och polis. Hittills har samhället ofta legat steget efter, men nu är det på väg att till viss del komma i kapp. Vi ger inte upp kampen mot den trend som vi ser.

Fru talman! Sveriges narkotikapolitik behöver utvecklas. Dödligheten måste minska. Vården måste bli bättre. Arbetet med att minska såväl tillgången som efterfrågan måste bli mer effektivt. Stigmatiseringen av människor som har en beroendesjukdom måste minska, helst upphöra.

Allt oftare hör vi om de enkla insatserna, som påstås lösa problemen. Den gyllene biljetten till ett samhälle där betydligt färre råkar illa ut på grund av narkotika finns helt enkelt inte. Lösningen ligger snarare i att vi ser till att förstå hur komplex verkligheten är. Det handlar om att skruva i lagstiftning, tillämpning, förebyggande metoder och samordning inom vård och behandling tills vi ser ett bättre resultat. Där måste vi hålla i och fortsätta att göra våra insatser.

Anf. 145 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Politik kring alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel med pengar är intressant att diskutera. Det är sådana saker som är viktiga på så sätt att de direkt påverkar människors liv och ibland faktiskt kan förstöra människors liv fullständigt. I värsta fall kan de leda till död, något som tyvärr fortfarande är alltför vanligt. Det är därför väldigt glädjande att vi ändå kan se en ganska stor enighet i denna kammare, inte minst mellan Tidöpartierna.

Något som sällan förstör liv är snus och andra rökfria nikotinprodukter. Tvärtom kan de vara en räddning för många som ska ur sitt beroende av cigaretter. Här är det väldigt viktigt att Sverige antar en stark skademinimeringsprincip.

Vi har nämligen partier som vill driva på ett smakförbud för tobaksprodukter. Sedan har vi det eviga EU som vi måste försvara oss mot. De vill bland annat

kontrollera vilka produkter som ska få säljas men också minimivåer för beskattning.

Värt att nämna är också ANDTS-strategin eftersom vi fortfarande verkar efter den gamla strategin där man mer eller mindre jämställer cigaretter och snus. Det finns som bekant ett tillkännagivande om en ny ANDTS-strategi, och vi ser behov av att ro detta i land.

Sverigedemokraterna är väldigt glada över att vi höjde punktbeskattningen på cigaretter och sänkte den på snus. Det är en skatteväxling för folkhälsan och en tydlig skillnad mot vad den föregående regeringen gjorde. Vi måste värna om alternativen till rökningen just ur ett skademinimeringsperspektiv. Vi i Sverige har per capita EU:s lägsta rökartal samtidigt som, vilket jag också nämnde tidigare, vår samlade konsumtion av tobaks- och nikotinprodukter ligger på genomsnittet i EU. Detta tyder på att vi gör någonting rätt.

Med detta sagt är nikotin långt ifrån något slags hälsoprodukt. Hälsofarorna är tvärtom väldigt väl be-lagda, och det är alarmerande, som flera har varit inne på tidigare, att inte minst fler unga väljer att bruka produkterna.

Sverigedemokraterna är därför öppna för att se över marknadsföringen som riktar sig till unga. Men vi är också öppna för att se över frågan om ett nikotintak för produkterna i fråga.

Vi tror inte att ett smakförbud skulle hjälpa. Det är något naivt att tro att det är smaken som driver de unga till nikotin. Sedan är det nog fel att tro att deras smakpreferenser skiljer sig avsevärt från de vuxnas.

Det är absolut ett värdigt mål att betydligt färre ska vara nikotininister i Sverige. Men den ambitionen får inte ske med mer rökning som resultat. Då är det helt kontraproduktivt.

Ett annat ämne är att antalet personer som vårdas för diagnosen spelberoende tyvärr har ökat under det senaste årtiondet. Statistiken är begränsad, men det bör ändå vara någonting som fångar vår uppmärksamhet.

En hel del kan göras på marknadssidan i fråga om spelproblematiken. En konkret och viktig åtgärd som vi har vidtagit är såklart det omtalade kreditförbudet för spel med pengar. Det nya förbudet ska bland annat innebära att spel om pengar inte får betalas med kreditkort. På så sätt motverkar vi att personer hamnar i en svår skuldsättning som kan leda individen vidare ned i en negativ beteendespiral.

Situationen på spelmarknaden före omregleringen och den nya lagstiftningen var ohållbar. Vissa delar av marknaden var i händerna på oreglerade aktörer, och Sverigedemokraterna står bakom den modell med ett licenssystem som numera finns på plats på den svenska spelmarknaden. Det är också därför som vi är så måna om det som kallas för kanalisering, det vill säga andelen spelande som sker på licensierade spelbolag och som följer reglerna kring bland annat konsumentskyddsfrågor. Det är exempelvis förbjudet för spelbolag med svensk licens att erbjuda eller lämna kredit för insatser i spel. Men det kan också handla om marknadsföring, omsorgsplikt med mera.

Sedan ska jag ta upp dopning. Enligt Folkhälso-myndigheten har ungefär 1 procent av männen och mindre än en halv procent av kvinnorna i Sverige vid något tillfälle provat anabola androgena steroider, AAS. I Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysnings nationella skolundersökning svarar cirka 1 procent av eleverna i årskurs 9 och årskurs 2 i gymnasiet att de någon gång har provat anabola steroider. Nu verkar mängden användare vara mer eller mindre stabil över årtiondena, men det skulle inte förvåna mig om vi kommer att se en ökning sett till ett kulturellt skifte.

Även om det finns mer information än någonsin på internet är det också fler än någonsin som är brukare och som tjänar pengar på att glorifiera denna anabola livsstil på internet. Det är miljontals visningar för videor där man mer eller mindre normaliserar detta eller åtminstone framställer anabola steroider som ett rimligt alternativ förutsatt att det faller inom individens estetiska mål.

Dödliga överdoser kan förekomma. Vanliga biverkningar är svår acne, höjt blodtryck, ökat kolesterol, höjt blodvärde, leverskador och fertilitetsproblem. Allvarliga hjärt- och kärlsjukdomar förekommer också, liksom bröstkörtelförstoring hos män. Då talar vi inte om muskler utan om det som kan liknas vid kvinnliga bröst. Jag tror inte att det är den avsedda effekten för de allra flesta.

Här vill jag också göra ett medskick om att vi kanske behöver få en bättre uppfattning om statistiken och vara beredda på att behovet av en ganska omfattande informationskampanj kan uppstå.

Sist, men inte minst, ska jag ta upp narkotikan. Sverige har misslyckats när det gäller narkotika. Beroende- och narkotikasituationen behöver därför kartläggas, och man behöver på ett övergripande och djupgående sätt utreda hur det ser ut i Sverige. Detta gjorde Brottsförebyggande rådet delvis i sin rapport *Narkotikamarknader*. Där estimerade man att den svenska narkotikamarknaden årligen omsätter mellan 3,7 och 9,2 miljarder kronor. Det är såklart enorma summor. Därför anser vi att en genomtänkt och tydlig strategi kring narkotika behövs.

Framtidens narkotikapolitik ska baseras på den senaste forskningen med ett fokus på skademinimering snarare än ideologi. På så sätt skapar vi en konkret och effektiv lagstiftning som i förlängningen räddar liv.

Som tidigare nämnts har regeringen gett besked om att naloxon inom kort kommer att säljas receptfritt på svenska apotek. Det tycker vi är bra. Det är också en konkret åtgärd för att minska de narkotikarelaterade dödsfallen.

Fru talman! Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 9, som handlar om att kartlägga den nuvarande narkotikasituationen i Sverige.

I detta anförande instämde Jonas Andersson (SD).

Anf. 146 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Jag vill lyfta fram de människor som i vårt samhälle varje dag i sitt arbete eller ideellt arbetar med att stötta och hjälpa de människor som på ett eller annat sätt har hamnat i ett beroende av det som vi debatterar i dag. Det kan vara alkohol, narkotika eller spel.

För egen del har jag genom mitt yrkesverksamma liv i civilsamhället arbetat nära dessa grupper. Civilsamhället där jag kommer från är mer ett kodord för kyrkan. Men för sakens skull vill jag tillägga att det finns fler civilsamhällesorganisationer än kyrkor. Det finns fina idrottsföreningar och fina Röda Korset- och Rädda Barnen-organisationer som gör stora insatser.

Men just dessa människor som bryr sig om andra – som inte ger upp, som tar hem andra människor och erbjuder dem tak över huvudet och mat på bordet och som orkar när livet misslyckas om och om igen för individer i missbruk – finns fortfarande där. De är envisa. När deras vänner, myndigheterna och till och med familjen till den som har hamnat i missbruk kanske har gett upp finns dessa personer där i sitt arbete eller ideellt och fortsätter att stötta och hjälpa. Dessa hjältar, som engagerar sig och arbetar med baksidorna av bruket av framför allt alkohol, finns i vårt land.

När det handlar om detta ämne tänker jag ofta på just barn som lever i hem där båda eller ena föräldern har ett missbruk. Det finns så mycket statistik som visar hur många de är, vilka de är och hur de upplever att vara i en sådan miljö. Men vi vet framför allt att de är alldeles för många.

Mot bakgrund av detta vill jag säga några ord om Systembolaget. Det spelar stor roll var dessa butiker finns, hur många de är, när de har öppet och hur de utövar sin försäljning. Till och med vilket varv man går i butiken spelar roll för hur mycket man har med sig när man går därifrån. Det spelar också roll att som ung få visa legg. Varför spelar det roll? Jo, för de människor som drabbas av alkoholens baksidor, bland andra barn, spelar det roll. Det spelar roll att vi har ett systembolag i vårt land. Det finns de som påstår att det inte spelar roll, men då undrar jag om de har levt och vandrat nära och stöttat och hjälpt dem som drabbas och vet hur de tänker, fungerar och beter sig när de förstör både sitt och andras liv genom sitt missbruk.

Så över till gårdsförsäljning. Det är något som regeringen arbetar med att ta fram förslag om. I ljust av det jag har sagt hittills finns här en öppning för Sverige att pröva att införa gårdsförsäljning och se om det håller även EU-rättsligt, och jag är övertygad om att detta kommer att prövas till sin spets. Varför? Jo, för att småskalig, hantverksmässigt producerad öl, vin och cider från den gård där vindruvorna eller äpplena odlas ska kunna få säljas i begränsad omfattning. Det spelar roll för en sundare alkoholkultur att vi gör detta, och det spelar roll för landsbygden och producenten.

I den narkotikautredning som nyligen presenterades fanns förslag om naloxon, något som inom en snar framtid antligen kommer att säljas receptfritt på

apotek. Det är ett motmedel mot opioider som räddar liv vid en överdos. Det är mycket välkommet att detta läkemedel får större spridning i vårt samhälle.

Samma narkotikautredning innehåller en rad olika förslag med fokus på förebyggande arbete, skadereducering och god vård vid skadligt bruk eller beroende av narkotika. Liberalerna delar uppfattningen att skadereducering och lågtröskelverksamhet måste få en större plats inom hälso- och sjukvården men även i samhället i stort. Även Samsjuklighetsutredningen presenterade liknande föreslag.

Därför har Liberalerna föreslagit att en region ska inrätta ett så kallat brukarrum i forskningssyfte. Ett brukarrum är en plats där personer med skadligt beroende kan inta narkotika som de själva köpt och tagit med, utan att riskera ett polisiärt ingripande. Brukarum leder inte till ökad användning av narkotika eller risktagande, enligt studier som Narkotikautredningen hänvisar till. Däremot visar forskningen tydliga fördelar med brukarrum. Det minskar överdosrelaterade skador och osäkra användarbeteenden, underlättar vård och stöd för personer som använder narkotika och avlastar akutsjukvården. Den som behöver hjälp måste få vård snabbt, och ett brukarrum kan vara ett viktigt steg på vägen.

Den som blir beroende av narkotika förlorar först och främst sin frihet, och många människor far illa. Vi behöver tänka om i Sverige. Målet är att rädda liv, förhindra lidande och öka människors värdighet. Vi behöver en socialpolitik och en hälso- och sjukvård som är grundad på kunskap och beprövad erfarenhet. När alla andra har gett upp och när ingen längre bryr sig om huruvida en missbrukare lever eller dör ska samhället finnas där. Ett brukarrum kan då bli just den plats där livet vänder, och det är värt allt.

Anf. 147 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Det gläder mig att Jakob Olofsgård, precis som Johan Hultberg tidigare, tar upp frågan om gårdsförsäljning i sitt anförande och att det finns en förväntan på att detta ska införas. Men varför nöjer sig Tidöpartierna med en förväntan i stället för att gå från ord till handling? Frågan är utredd tre gånger, och den senaste utredningen innehåller väl avvägda bedömningar, bland annat vad gäller den EU-rättsliga biten och detaljhandelsmonopolet. Trots att det finns färdiga författningsförslag i utredningen dröjer regeringens proposition.

Av moderaten Johan Hultbergs inlägg kunde man ana att regeringspartierna inte är helt samstämmiga. Den debattartikel som bland andra Jakob Olofsgård undertecknade var rätt minimalistisk i sitt uttryck, men där sades ändå att man har ambitionen att införa gårdsförsäljning.

Jag funderar på hur engagerad man egentligen är i detta med tanke på tiden det tar att genomföra det. Vad är det som tar så lång tid med införande av gårdsförsäljning i Sverige, och varför får vi ingen proposition?

Anf. 148 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Den utredning ledamoten hänvisar till innehöll mycket, även förslag om en mer begränsad form av gårdsförsäljning. Den saknade dock ett perspektiv, nämligen vad som händer när en utländsk producent stämmer Sverige för detta i en EU-domstol. Att det perspektivet inte fanns med var en brist. Jag känner väl till utredningen eftersom vi tillsammans med Centerpartiet föreslog densamma. Konsekvensen av detta är att det dröjer. Det tar tid att gå igenom det här extra noga, för vi är väldigt angelägna om att kunna genomföra detta och vill inte riskera att förslaget måste dras tillbaka.

Jag är övertygad om att ledamoten liksom vi värnar om de småskaliga producenterna och inte vill att de ska förlora sin plats på Systembolaget, där merparten av deras försäljning sker. Frågar man vilken småskalig producent som helst är de oerhört angelägna om att behålla Systembolaget som en försäljningskanal för sina produkter.

Det bekymrar mig att den centerpartistiske ledamoten inte är mer angelägen om de småskaliga producenterna utan tycker att detta kan ske förhastat och lite lättvindigt. Det riskerar ju att dra undan benen på de småskaliga producenterna. Min fråga tillbaka blir därför: Hur tänker ledamoten där?

Anf. 149 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för klargörandet.

Jag har rätt mycket kontakt med olika småskaliga producenter i landet om just gårdsförsäljning, och jag kan konstatera att ingen tycker att denna fråga hanteras förhastat. Däremot anser väldigt många att denna fråga dras i långbänk av sittande regering och Sverigedemokraterna och att man inte vågar komma till skott för att man är så orolig för vad följderna kan bli att det som redan är utrett åter måste utredas och utredas i detalj efter detalj.

Fru talman! Till slut måste man ändå våga komma till ett beslut. Det går inte att bara skjuta en fråga framför sig och säga att vi ska utreda den lite till för att vi är så osäkra på vad vi egentligen vill och vad som blir konsekvenserna av det.

Självklart ska de lokala producenterna ha samma möjlighet som i dag att försälja sina varor via det lokala sortimentet på Systembolaget. Det har emellanåt förekommit en del skrämselfpropaganda från Systembolagets sida om att man skulle göra förändringar, men så får naturligtvis inte ske. Alla vi som står bakom gårdsförsäljningen står självklart bakom att Systembolaget ska vara kvar.

Det är klart att det är noga med hur den här lagstiftningen ser ut. Men det som i dagsläget oroar rätt många av dem som väntar på att detta ska införas är det som ledamoten nämnde om att det finns ett förslag om en mer begränsad gårdsförsäljning. Ska jag tolka ledamotens tidigare anförande som att det är den vägen regeringen har tänkt att gå? Då är det många småskaliga

producenter som kommer att bli oroliga över vad detta egentligen blir för lag i slutändan.

Anf. 150 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för klagoranden och ytterligare frågor. Jag kan bara säga att jag inte delar ledamotens bild av vad de småskaliga producenterna förmedlar. Det framförs här att de först och främst vill att det blir av. Men de har faktiskt lite mer tålamod här, fru talman, än vad ledamoten verkar ha.

Från min företrädare i de här frågorna och kring alkoholfrågor i synnerhet, Barbro Westerholm, fick jag med mig att politik är ett maratonlopp. Det gäller att hålla i och hålla ut för att det ska bli bra. Det är det vi vill, att det ska bli bra.

Fru talman! Det som däremot bekymrar mig är att ledamoten går upp och tar repliker som enbart handlar om gårdsförsäljning. Jag hade hoppats på en replik kring hur vi ska förebygga alkoholskador eller hur vi ska minimera skadorna för alla de barn som drabbas av baksidorna av alkoholskadorna. Ingenting av detta verkar intressera Centerpartiet, utan man är mest intresserad av att lyfta fram näringen först.

Liberalerna sätter barnen först; vi sätter dem som drabbas först. Därför tar det lite tid, och det behöver ta tid. Jag tycker att de här barnen är värda lite mer tid. Men det verkar inte Centerpartiet tycka. Risken att bli av med Systembolaget, som vi har byggt vår folkhälsa kring, verkar inte bekymra Centerpartiet. Jag misstänker att man från Centerpartiet inte vill se det här i framtiden över huvud taget.

Det ska bli intressant att höra anförandet från den centerpartistiska ledamoten här efteråt och se hur mycket han lyfter fram av det förebyggande arbetet för att hjälpa och stötta barnen och de drabbade och inte bara tänker näring och pengar kring alkohol.

Anf. 151 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Alkohol är ingen vanlig vara, vilket innebär att vinstintressen och konkurrens ska hållas borta från handel med alkohol. Vi måste behålla den hyfsat restriktiva alkoholpolitiken, som har sin grund i ett folkhälsoperspektiv och som är solidarisk i stället för egoistisk.

Vi har kunnat se alkoholpopulistiska utspel från högern. Deras väg är en farlig väg att gå. Specifikt Centern verkar vara en ivrare av en alkoholpolitik som inkluderar en extrem tillgänglighet där Systembolagets roll är hotad.

Att tillåta gårdsförsäljning av alkoholdrycker vid sidan av Systembolaget skulle självklart innebära ett avsteg från den systematiska och sammanhållna alkoholpolitik vi har haft i Sverige och den strategi som de facto varit väldigt framgångsrik under mycket lång tid.

Vi vill ha en solidarisk och ansvarsfull alkoholpolitik som innebär att tillgängligheten på alkohol ska vara begränsad genom höga skatter, ett starkt Systembolaget och restriktiva regler för privatinförsel. Alkohol är ett av våra största folkhälsoproblem och orsakar bland annat cancer, neuropsykiatriska sjukdomar,

hjärt- och kärlsjukdom, skrumplever och skador genom olycksfall. Ju mer alkohol som konsumeras, desto större blir skadorna.

Generellt vet vi i Sverige väldigt lite om vissa skador av alkohol. Inte minst finns det behov av en kunskapshöjning när det gäller den ökade risken att drabbas av cancer vid alkoholkonsumtion. Det är ett samband som få är medvetna om. Här behövs mer information.

Vänsterpartiet anser därför att det offentliga behöver ta ett större ansvar för att förmedla kunskap till befolkningen vad gäller alkoholkonsumtionens inverkan på hälsan, såsom den ökade risken för cancer. Vi vill se att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att ta fram en nationell informationsinsats om alkoholkonsumtionens inverkan på hälsan. Vi vill se en utredning med uppdrag att ta fram förslag på en långsiktig plan med åtgärder för att motverka alkoholens skadeverkningar, till exempel att ta fram förslag på hälsotexter på alkoholprodukter.

Jag yrkar därför bifall till reservation 7.

Fru talman! Skadorna av alkohol drabbar inte bara den som dricker. Det kanske inte högern har tänkt på. Barn till beroende föräldrar far mycket illa. Vart fjärde barn som växer upp i familjer med beroendeproblem går till exempel ut grundskolan utan gymnasiebehörighet. Det är dubbelt så många som i andra familjer.

Att misslyckas i skolan är en tydlig indikation på en ökad risk för beroende. Den enskilt största förebyggande insatsen är en fungerande jämlik förskola och skola där målet är att samtliga elever går vidare från grundskolan till gymnasiet.

Barns rätt till eget stöd när de växer upp i ett hem med beroende är en fråga om jämlikhet. Stödet till barn och unga upp till 18 år som är anhöriga i familjer där en förälder eller en annan vuxen i barnets direkta närhet har missbruksproblem eller psykisk sjukdom varierar över landet. I dag får barnen förlita sig på projekt som kommer och går.

Vänsterpartiet har tidigare lyft behovet av ändrad lagstiftning i syfte att barn i familjer med beroende och psykisk ohälsa ska ha rätt till egen hjälp. Endast en bråkdel av barn i familjer med missbruk får delta i stödverksamhet. Det är inte rimligt.

För Vänsterpartiet är det viktigt att barns och ungas rätt till en lättillgänglig, jämlik och likvärdig hälso- och sjukvård stärks. Vi vill att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att ta fram förslag på hur regioner och kommuner ska utveckla det förebyggande arbetet för unga i riskzonen för missbruk och psykisk ohälsa.

Fru talman! Tobaksfabrikanterna är duktiga på att ta fram nya lönande koncept. Vänsterpartiet anser att det inte bör vara tillåtet att använda tillsatser av smakämnen som gör tobaksfritt snus attraktivt för barn, unga och icke-rökare.

Det tobaksfria smaksatta nikotinsnuset lanserades 2016 och är den vanligast förekommande produkten bland de tobaksfria nikotinprodukterna. Vi vill att regeringen ger lämplig myndighet i uppdrag att utreda

ett eventuellt förbud av smaksatt tobaksfritt snus på liknande premisser som när det gäller förbudet av smaksatta tobaksprodukter.

Fru talman! Sist men verkligen inte minst: Väns-tern har gått i fronten för en narkotikapolitik som utgår från forskning och evidens. Vi har gått längst fram för krav på sprututbyte, skademinimerande insatser, jämlik hälsa för beroende och bättre vård och behandling samt för att utreda avkriminalisering av det egna bruket.

Under perioden 2006–2019 ökade dödligheten i läkemedels- och narkotikaförgiftning med 79 procent. Men 2018 vände kurvan nedåt. Under pandemiåren 2020 och 2021 sågs lägre siffror, men förra året skedde i stället en uppgång till 860 dödsfall. Det är svårt att se det som ett mått på en lyckad narkotikapolitik. Drabbade är mammor, pappor, barn, systrar, bröder, vänner och den döde själv – ett förlorat liv.

Stigmatiseringen och utsattheten har ökat. Narkotikapolitiken håller inte längre ihop. Jämfört med hur det ser ut i andra EU-länder är Sverige i dag ett land där många dör på grund av narkotika. Personer med missbruk stigmatiseras och behandlas som brottslingar i stället för att få den vård de behöver. Den svenska narkotikapolitiken måste därför ändras.

Nu väntar vi på propositionerna efter Samsjuklighetsutredningen och Narkotikautredningen. Vad händer på Socialdepartementet? Kommer ni loss? Kommer de fram?

Vi vill förändra narkotikapolitiken från en livsfarlig politik till en politik som gynnar de beroende och ger dem chanser till vård och behandling och till att överleva. Beroende är en sjukdom, och sjukdomar behandlas. Det kan börja med att mer frikostigt dela ut naloxon – det medel som gör att beroende som får en överdos snabbt kan få hjälp att överleva.

Det är hög tid att politiken ser till att den som lever med beroende ges ett anständigt liv.

Anf. 152 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! Inledningsvis vill jag yrka bifall till Centerpartiets reservation 1 under punkt 1 om ANDTS-strategin.

I dag debatterar vi frågor som rör alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel. Gemensamt för alla dessa områden är att den samlade politiken handlar om att motverka beroende och missbruk samt minimera direkta och indirekta skador med koppling till dessa områden.

Den ANDTS-strategi som antogs av regeringen 2022 tog ett bra grepp och lyfte fram många bra och relevanta åtgärder för såväl det förebyggande arbetet som vård och stöd. Ansvar för genomförandet av strategin delas av många aktörer på alla nivåer i samhället. Mycket av det förebyggande arbetet ligger på våra kommuner och regioner att genomföra, men där har vi dessvärre under senare år kunnat se att man har minskat detta arbete eller resurserna för arbetet samtidigt som ansvaret för strategin har utökats.

Av denna anledning vill vi i Centerpartiet stärka kommunernas och regionernas förutsättningar att implementera ANDTS-strategin. Det har funnits ett uppdrag till Folkhälsomyndigheten att titta på detta område. Uppdraget slutredovisades i maj 2022, men sedan dess har ingenting hänt. När Tidöpartierna i sitt betänkande hänvisar till att det fortfarande bereds i Regeringskansliet två år senare förefaller det kanske inte som att man tar frågan på tillräckligt stort allvar.

Fru talman! Centerpartiet ser stora behov av att utveckla den svenska narkotikapolitiken. Framför allt handlar det om att ändra synen på den som hamnar i och lever i ett missbruk. Samhällets tidigare syn på missbruk som en form av självvalt självdestruktivt och antisocialt beteende håller på att förändras, och det välkomnar vi. Det är hög tid att slå fast att missbruk är en sjukdom och därmed ska behandlas som en sjukdom.

Som missbrukare ska man i första hand betraktas som sjuk och inte som kriminell. Av denna anledning ska beroendevården bygga på principen om skademinimering och ingenting annat. Från Centerpartiet välkomnar vi att samtliga regioner nu har etablerat eller påbörjat arbetet med att etablera sprututbytesprogram. Erfarenheterna av sådana verksamheter är goda. Vidare vill Centerpartiet utreda möjligheten till så kallade brukarum i Sverige, på samma sätt som finns i Norge och Danmark i dag, i syfte att minska missbrukares utsatthet och förebygga överdoser.

Vi vet dessutom att majoriteten av alla narkotikamissbrukare har en bakomliggande psykisk eller somatisk sjukdomsbild, vilket uppmärksammats av Samsjuklighetsutredningen, som lämnade sitt slutbetänkande 2023. Ett av huvudförslagen för att skapa en sammanhållen vårdkedja är att flytta huvudmannaskapet för vården från socialtjänsten till sjukvården.

Det som vi alla väntar på nu är att Tidöpartierna ska återkomma till riksdagen med en proposition om det förslaget och många fler av de förslag som lyfts upp i Samsjuklighetsutredningens betänkande men också med många av de förslag som lyfts upp i Narkotikautredningens betänkande, som vi nu har tagit del av och som innehåller många kloka och bra förslag.

Fru talman! Den svenska alkoholpolitiken handlar om att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. Detta står Centerpartiet fullt och fast bakom. Under de senaste 20 åren har alkoholkonsumtionen i Sverige minskat i stort sett från år till år, framför allt bland ungdomar. Synen på alkohol har förändrats över tid, och då finns det även anledning att titta på lagstiftningen. Mycket av innehållet i den nuvarande lagstiftningen bygger på en annan tid och ett annat samhälle. Därför finns det anledning att se över delar av lagstiftningen för att modernisera den och anpassa den till sin samtid.

På Centerpartiets stämma i Örebro i höstas förde vi en lång och ingående diskussion om den nuvarande 20-årsgränsen för inköp av alkohol på Systembolaget, och stämman landade i ett klart ställningstagande att det nu är tid att se över åldersgränsen och likställa den med myndighetsåldern.

Vi konstaterar att ungdomars riskbeteende kring alkohol har minskat väsentligt under de senaste 20 åren och att konsumtionen i dag ligger på historiskt låga nivåer. När så är fallet blir det svårt att försvara att åldersgränsen för att handla alkohol på Systembolaget ska skilja sig från den ålder då man blir myndig och får gå på puben, ta körkort, gifta sig eller för den delen bli riksdagsledamot eller statsminister i detta land.

Vidare vill vi se en modernisering av lagstiftningen för serveringstillstånd, där det i dag finns en uppsjö av detaljerade krav som inte längre fyller någon funktion.

Sist men inte minst, fru talman, vill jag lyfta upp frågan om gårdsförsäljning. Alla i denna kammare och förhoppningsvis de flesta av åhörarna vet att detta är en fråga som Centerpartiet har drivit under mycket lång tid, från början ensamma men sedan med allt fler anhängare. Om man får tro vad partierna sa i valrörelsen är det inte bara Centerpartiet som står bakom ett införande av gårdsförsäljning i Sverige utan även Moderaterna, Sverigedemokraterna, Kristdemokraterna och Liberalerna. Tillsammans samlar vi 200 av 349 mandat i riksdagen. Så varför händer ingenting?

Utredningen var klar i december 2021, och nu är det mars 2024. Utredningen innehöll väl gjorda avvägningar och färdiga författningsförslag, så varför händer ingenting? Producenter och konsumenter har väntat länge nog på denna förändring. Det är dags för Tidöpartierna att även i denna fråga gå från ord till handling. Det är dags för regeringen att lägga en proposition på riksdagens bord.

Anf. 153 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Det har nog inte undgått någon som lyssnar just nu att Christofer Bergenblock är gårdsförsäljningens främsta tillskyndare. Jag förstår att detta är av stort intresse för besöksnäringen och för många lokala producenter runt om i vårt land, och när vi lyssnar till debatten låter det väldigt idylliskt. Det är nästan så att vi hör fåren bräka i hagen bredvid och vinden susa i träden eller kornåkern.

Jag måste ändå fråga ledamoten Bergenblock: Hur tänker han kring det faktum att det i de allra flesta fall inte är den där idylliska gården det handlar om? De flesta lokala producenter ligger ju inte på landsbygden utan i städernas utkanter eller i tätorter.

Jag gissar att många av de lokala producenter som ledamoten Bergenblock talar om att han har besökt ligger i ett industriområde med gunnebostängsel runt omkring. Av de 800 försäljningsställen som utredaren identifierade som tänkbara ligger många just där, att jämföra med de 448 systembolagsbutiker som finns i landet.

Ledamoten säger att vi självfallet ska ha Systembolaget kvar, men då blir frågan om han inte är det minsta orolig för det som många remissinstanser varnar för, nämligen att detta aldrig kommer att godkännas av EU och att det kommer att innebära att vi bakvägen avskaffar det detaljhandelsmonopol som Centerpartiet säger sig vilja värna. Eller är detta kanske rent av en målsättning i sig, att avskaffa det bakvägen?

Anf. 154 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik:

Fru talman! Jag kan lugna ledamoten vad gäller Centerpartiets syn på Systembolaget, som jag tror att jag nämnde även i mitt anförande. Centerpartiet har ingen annan syn än att vi ska ha kvar Systembolaget i Sverige och att detaljhandelsmonopolet ska vara kvar.

Den utredning som gjordes om gårdsförsäljning var den tredje utredningen. Centerpartiet har stått bakom alla tre utredningarna, och man kan väl säga att de har förfinats i sitt uppdrag allteftersom. Förslagen i de två första utredningarna har inte heller Centerpartiet kunnat ställa sig bakom i slutändan, för det har funnits risker med dem. Det var tydligt att den tredje utredningen som genomfördes skulle ta fram ett förslag som väldigt tydligt var förenligt med ett bibehållet systembolag och detaljhandelsmonopol. Och det är just det som utredaren har levererat.

Det är också väldigt tydligt att man i utredningen har gått igenom den här frågan noga och tittat på EU-rätten och om det finns en risk för Systembolaget. Det är med stor sannolikhet så att när vi väl har en lagstiftning på plats kommer den att prövas av EU-domstolen. Då kommer vi att få reda på om lagstiftningen är hållbar. Men även om man skulle säga att lagstiftningen inte är hållbar betyder det fortfarande inte att Systembolagets monopol faller.

Jag vet att olika remissinstanser har gett olika svar på den här frågan. Det finns de som har varit för och de som har varit emot. Det är rätt traditionellt och vad man kunde förvänta sig av de olika remissinstanserna. Men det som vi står inför nu är att få fram en lagstiftning som vi kan notifiera för EU-kommissionen och därefter implementera och pröva rättsligt.

Anf. 155 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Jag tycker att två saker är bra i ledamotens svar. Den ena är att Centerpartiet står starkt bakom Systembolagets detaljhandelsmonopol. Den andra är att han medger att det är en ganska stor spännvidd i remissinstansernas svar i den utredning som vi nu diskuterar och som ligger till grund för den tänkta reformen.

Jag tänker att vi åter behöver ställa de 800 försäljningsställen som man nu menar ska öppnas för personer att kunna handla alkohol från mot de 448 systembolagsbutiker som finns i landet.

Det finns remissinstanser som menar att det här är ett grundskott mot Systembolaget så som vi känner det i dag. Då behöver man än en gång betänka den brådska som uttrycks från Centerpartiets sida. Borde vi inte vinnlägga oss om att processen mot gårdsförsäljning sker på ett sådant sätt att det inte äventyrar monopolet och förutsättningarna för att Sverige ska kunna fortsätta förfoga över det som en huvudsaklig försäljningskanal? Det är ju trots allt, tänker jag och Socialdemokraterna, oerhört mycket viktigare än att man kan sälja alkohol rakt över disk på landsbygden eller i industriområden i våra tätorter.

Anf. 156 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Även om det handlar om ungefär 800 småskaliga tillverkare av alkoholprodukter i dag står de för en väldigt liten del av det som försäljs på Systembolaget i dag.

Det har gjorts beräkningar även i utredningen av i vilken mån detta skulle öka alkoholkonsumtionen eller alkoholförsäljningen i Sverige, och det är minimala nivåer man talar om. Det kommer att ske en viss förflyttning av försäljning från Systembolaget ut till gårdarna.

Den stora vinsten för tillverkarna är ofta de mer värden som finns i att man kommer ut till en sådan gård eller ett försäljningsställe. Eftersom det även innehåller krav på att man ska ha rundvisning eller någon annan form av aktivitet i samband med ett besök tror jag att det kommer att bli betydligt fler besökare och därmed betydligt mer försäljning på de ställen som ligger ute på landsbygden. Där kan det vara en gård där man hör de bråkande fåren i bakgrunden, som ledamoten efterlyste. Den kanske också erbjuder möjligheten att besöka en restaurang eller gårdsförsäljning av andra produkter. Man kan se hur det skulle kunna bildas kluster av verksamheter på landsbygden runt de här ställena. Det här är inte ett hot mot Systembolaget, även om det är många som försöker framställa det på det viset.

Det vi behöver nu är inte att vänta och vänta på att testa det här i verkligheten utan att från Centerpartiets sida trycka på regeringspartierna så att det någon gång blir verklighet.

Anf. 157 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag förstår att Centerpartiet gärna hade fortsatt diskussionen om gårdsförsäljning, men jag tycker att vi byter ämne lite och pratar om lite andra alkoholfrågor.

Centerpartiet föreslår att åldersgränsen för köp på Systembolaget ska sänkas till 18 år. Jag ska naturligtvis inte leka dum, för jag förstår det logiska resonemanget att man vill vara konsekvent. Man talar exempelvis om att unga får köra bil, gifta sig och delta i val. Det är ju inte negativt. Vi vill ju ha ett högt valdeltagande och att folk ska hitta en partner att gifta sig med, och bilen är ett viktigt verktyg i livet och så vidare.

Man talar om den positiva trenden att ungdomar dricker mindre. Har Centerpartiet analyserat om förslaget möjligtvis skulle kunna bidra till att bryta den positiva trenden och att vi skulle kunna se en mer negativ utveckling? Det är nämligen något som oroar mig.

Anf. 158 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Centerpartiet har naturligtvis gjort sin analys och sin bedömning av förslaget om att sänka åldern för köp på Systembolaget från 20 till 18 år. Vi har då landat i att det är rimligt att ha samma ålder för köp på Systembolaget som myndighetsåldern, så att en 18- eller 19-åring som ska ta studenten lagligt kan köpa en

flaska vin att dricka i samband med firandet, om man så vill eller får för sina föräldrar, vilket i dag inte är en laglig företeelse.

Om man ska göra en sådan här förändring i lagstiftningen kommer det naturligtvis att behöva utredas, precis som alla andra förändringar i lagstiftningen. Centerpartiet har gjort sin bedömning. Men förutsättningen för ett införande av 18 års åldersgräns i stället för 20 på Systembolaget är naturligtvis en utredning. Det är ju så det ser ut i vårt demokratiska system. Vi driver gärna på för att få till en sådan utredning, om vi kan samla fler partier i riksdagen som tycker likadant, för att gå till botten ordentligt med frågan och förhoppningsvis därefter kunna ändra åldern för att få handla alkoholprodukter på Systembolaget.

Anf. 159 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik:

Fru talman! Jag kan trösta ledamoten med att det garanterat finns enskilda ledamöter i andra partier som också vill gå i den här riktningen. Den saken är nog klar.

Det är väl inte särskilt önskvärt att försöka öka tillgängligheten till alkohol för unga, även om det i vissa fall kan vara i samband med ett trevligt firande eller så. Jag känner att vi som socialutskott har ett ansvar för de mer problematiska fallen. Jag förordar inte någon större alkoholkonsumtion för någon egentligen, men det är ju särskilt känsligt för unga.

När jag ser tillbaka är jag ganska tacksam över att mina klasskompisar inte hade tillgång till Systembolaget när vi gick på gymnasiet och var 18 år gamla. Man talar om just efterfrågan, och efterfrågan minskar. Då tänker jag att den liberala principen borde säga att det inte krävs ett större utbud, för att förenkla det lite grann. Har Centerpartiet några reflektioner kring detta och, återigen, en analys av riskerna? Jag förstår möjligtvis det positiva med förslaget, men Centerpartiets syn på riskerna skulle jag vilja höra mer om.

Anf. 160 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)
replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att ungdomar dricker allt mindre alkohol och att det är en trend som har pågått i 20 år. Det är alltså inte under någon kort period som det har varit en nedåtgående trend när det gäller alkoholkonsumtionen. Man har nästan halverat drickandet under de här 20 åren. Det har inte ersatts av andra bruk i någon högre grad. Man kan ibland tro att det skulle ha ersatts av narkotikabruk, men det är i alla fall inte vad forskningen visar så här långt.

Att anpassa alkohollagstiftningen till den tid vi lever i tror vi från Centerpartiet är väsentligt. En del i våra förslag är att vi ser att det skulle vara fullt möjligt att sänka åldersgränsen för köp på Systembolaget, rimligtvis utan att det leder till ökad konsumtion av alkohol.

Samtidigt ser vi att det finns andra saker som också behöver ses över i nuvarande alkohollagstiftning, till exempel vad gäller rätten till serveringstillstånd. I dag måste man kombinera servering av alkohol med

servering av lagad mat från ett kök i anslutning till lokalen, vilket vi inte tycker är tidsenligt. Vi vill se en förändring. Man bör naturligtvis om man vill kunna använda catering i en verksamhet. Vi ser inte behovet av att ha kravet på servering av mat kvar över huvud taget.

Det finns ytterligare förändringar som behöver göras av svensk alkohollagstiftning. Den går i många fall långt tillbaka i tiden och har inte moderniserats och anpassats på det sätt som den borde i förhållande till den alkoholkultur och den alkoholkonsumtion som vi har i samhället i dag, och därför har Centerpartiet landat i det här förslaget till beslut.

Anf. 161 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! För Miljöpartiet är det viktigt att betona att frågorna kring alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel är en del av det större folkhälsopolitiska arbetet. Det är angeläget att se hur riskbruk av olika slag skapar ohälsa som drabbar både individ och samhälle, och åtgärder som vidtas måste utgå från det perspektivet. I en kommande folkhälsolag som Miljöpartiet vill se ska ANDTS-frågorna därför också ha en plats.

Förutom det folkhälsopolitiska perspektivet vill Miljöpartiet även betona vikten av att ha ett skadereducerande förhållningssätt och att politiken på området ska syfta till att rädda liv och minimera skador som går att undvika. Det perspektivet måste vara starkare än en repressiv hållning.

Miljöpartiet anser att narkotikalagstiftningen ska utvärderas för att se om det finns skäl att ändra i den i syfte att underlätta för personer med missbruk och beroende att söka hjälp. Sedan 1988 är det straffbart att bland annat inneha och bruka narkotika i Sverige. Lagen har inte utvärderats. När det nu har gått över 35 år efter det att den svenska kriminaliseringen infördes vet vi fortfarande mycket lite om dess effekter. Därför var det en stor framgång att ett enigt socialutskott ställde sig bakom ett tillkännagivande om att dagens narkotikapolitik behöver utvärderas.

Flera aktörer, inklusive Sveriges Kommuner och Regioner, har återkommande framfört att lagen bör utvärderas för att reda ut om den försvårar hjälpinsatser för människor med beroendesjukdom eller inte. Sverige bör snarast utvärdera kriminaliseringen som infördes 1988 och i utredningen med fördel även se om det kan finnas goda exempel från andra länders politik.

Miljöpartiet välkomnar i det här sammanhanget den utannonserade straffreformsutredningen, som ska göra en översyn av straffskalorna och reformera påföljdssystemet. Syftet med uppdraget är, enligt vad som uppgivits, att straffskalorna på ett bättre sätt än i dag ska återspegla brottens allvar och att påföljderna som döms ut ska framstå som rimliga. Av direktivet framgår att det i framtidens påföljdssystem oftare än i dag kan bli möjligt att använda en påföljd med vårdinriktning när någon döms för ringa narkotikabrott där gärningen har sin grund i beroendesjukdom.

Miljöpartiet hade velat att direktivet gick längre men välkomnar det initiativet.

Fru talman! Människor som missbrukar narkotika är en av samhällets mest utsatta grupper, och den narkotikarelaterade dödligheten i Sverige är stor. Åtgärder som kan rädda liv måste därför vidtas. Miljöpartiet vill ha en narkotikapolitik som fokuserar på skadereuktion och vill bland annat genomföra försök med injektionsrum eller brukarrum. Vi vill också utöka kretsen av personer som kan överlämna naloxon i en akut situation. Det kan till exempel vara fråga om poliser, personal inom missbruksvården, personal på boenden för hemlösa eller anhöriga.

I det här sammanhanget vill jag passa på att påminna regeringen om att den viktiga Samsjuklighetsutredningen kom med ett delbetänkande redan i november 2021. Remissrundan var klar för nästan två år sedan. Utredningen föreslår bland annat att hälso- och sjukvården ska bli huvudman för all beroendevård, vilket Miljöpartiet drivit länge. Det finns också ett viktigt fokus på hur människor med både psykisk problematik och missbruk inte ska falla mellan stolarna längre. Vi ser fram emot att snart få se en proposition.

Jag vill också påpeka att det förebyggande arbetet är viktigt även på missbruksområdet. Vi anser att regeringen bland annat bör tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på hur regioner och kommuner ska utveckla det förebyggande arbetet för unga i riskzonen för missbruk.

Fru talman! Jag vill även säga något om den svenska alkohopolitiken. Enligt vår mening är det viktigt att behålla den existerande alkohollagstiftningen för att minska de medicinska och sociala skadeverkningsarna av alkohol. Den möjliggör olika verktyg för att begränsa tillgången, till exempel införselregler, åldersgränser och försäljningsmonopol. Det är viktigt att vi har möjlighet att fortsätta arbeta med den här typen av verktyg.

Med anledning av domen i Högsta domstolen från sommaren 2023 där det slogs fast att det enligt alkohollagen är tillåtet med distansförsäljning, alltså där alkoholen vid köpet finns i en annan EU- eller EES-stat och därefter transporteras till Sverige av en transportör som anlitats av säljaren, borde regeringen tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på restriktioner av kommersiell förmedling av alkohol som riskerar att undergräva detaljhandelsmonopolets rättsliga ställning.

Vi vill se mer information riktad till allmänheten om alkoholens inverkan på hälsan. Kunskapen är relativt låg hos befolkningen, inte minst när det gäller den ökade risken för att drabbas av cancer vid alkoholkonsumtion. Regeringen bör därför ge en lämplig myndighet i uppdrag att ta fram en nationell informationsinsats om alkoholkonsumtionens inverkan på hälsan. Regeringen bör också tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på en långsiktig plan med åtgärder för att motverka alkoholens skadeverkningar.

Fru talman! Jag står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer men yrkar bifall till reservation 13.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 april.)

§ 11 Folkhälsa

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU15
Folkhälsa
föredrogs.

Anf. 162 THOMAS RAGNARSSON (M):

Fru talman! Vi debatterar i dag socialutskottets betänkande SoU15 *Folkhälsa*, och jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

Fru talman! Folkhälsa är ett komplext område eftersom det innefattar det mesta i livet, och människors val påverkar hälsan på både kort och lång sikt. Vi har mycket goda förutsättningar i vårt land att skapa och bibehålla en god folkhälsa, men trots det har vi sett en trend under lång tid att den tyvärr inte är särskilt god. Både den fysiska och den psykiska hälsan försämras hos både barn och vuxna, och det är givetvis en tendens som måste brytas omedelbart.

Fru talman! Regeringen ser problemen och jobbar aktivt med att fortsatt skapa förutsättningar för ett bredare folkhälsoarbete. Grunden är att det finns en jämställd vård med god tillgänglighet och ett tydligt uppdrag att jobba förebyggande. Det är en av ansatserna i arbetet med god och nära vård.

Grunden för att bedriva ett preventivt folkhälsoarbete kräver en fungerande primärvård som är tillgänglig och med en kontinuitet i bemanningen. Vi har under lång tid byggt upp ett vaccinationsprogram för barn och unga, vilket haft extremt goda effekter. Bara det att vi nästan har utrotat en cancerform via HPV-vaccineringen är fantastiskt. Det finns starka krafter för ett liknande program för äldre, och förhoppningarna på den utredning som presenterades för ett tag sedan var stora. Men det gav tyvärr inte så mycket som man hade önskat. Vi är nog överens om att det behövs ett sådant program som anger när, var och hur vi ska vaccineras med stigande ålder. Det finns i dag hälsoekonomiska uträkningar som visar på positiva effekter av ett sådant program både för den enskilde och för samhället.

Fru talman! En fungerande mödra- och barnavård lägger grunden för en fortsatt god hälsa. Det är här man kan fånga upp eventuella problem i ett tidigt skede, och samtidigt utbildar man och informerar blivande föräldrar om vikten av att skapa sunda levnadsförhållanden tidigt i ett barns liv.

Vi ser i dag barn i väldigt ung ålder som har tendenser till övervikt och till och med fetma, vilket vi vet kommer att leda till stora problem längre fram. Enkla livsstilsförändringar med balanserad kost och rörelse kan förhindra sjukdomstillstånd som är potentiellt livshotande. Vi behöver också fortsätta informationskampanjen om vikten av vaccinering bland barn och unga, och detta är speciellt viktigt i utsatta områden, där man ser en viss skepsis mot vaccinationer.

Fru talman! Det nya fritidskortet som är planerat kommer att skapa ekonomiska förutsättningar för alla barn att delta i aktiviteter och föreningsliv, vilket är mycket betydelsefullt. Det man har kunnat se i forskningen är att barn som deltar i denna typ av aktiviteter har en större benägenhet att fortsätta med dem även i vuxen ålder. Att delta i föreningsverksamhet har positiva effekter på både den psykiska och den fysiska hälsan, vilket spelar stor roll med tanke på den psykiska ohälsa som många upplever. Vi vet också via forskningen att barn och ungdomar som är aktiva har minskad risk för psykisk ohälsa. Man har också kunnat se att barn och ungdomar som deltar i föreningsliv har en mindre benägenhet att hamna i kriminalitet och utanförskap.

Fru talman! Skolan spelar en viktig roll i detta sammanhang, och med lite kreativitet skulle man kunna få in fysisk aktivitet varje dag. Det finns ingen naturlag som säger att alla lektioner måste ske i ett klassrum. Man kan förlägga lektionen utomhus eller börja skoldagen med någon form av rörelse. Alla som gjort värnplikten eller militärtjänst vet vad "BRAK" är, nämligen bål, rygg, armar och knän. Detta började alla värnpliktiga dagen med: 20 minuter där man befann sig och i de kläder man hade på sig. Jag vet att många anser att det inte finns tid för sådant i skolan, men det handlar om prioriteringar. Ur ett samhällsperspektiv är detta en oerhört viktig prioritering.

Fru talman! Staten och offentligheten ska ta sitt ansvar, men det vilar också ett stort ansvar på den enskilde. Det är föräldrarnas uppgift att minska skärmtid, stimulera rörelseaktivitet och se till att barnen äter bra.

Tyvärr ser vi dock att man ofta tar den enkla vägen för att slippa konflikter och för att spara tid. Detta är inget som samhället kan lösa. Vi kan vara behjälpliga med kunskap, stöd och till viss del finansiering, såsom fritidskortet, men genomförandet ligger på den enskilde och dennes familj. Jag måste ta ansvar för mitt liv och de delar som jag själv råder över, och det finns inga genvägar till ett långt liv. Men att tänka på vad man äter, dricker och fyller sin fritid med är ändå ett steg mot ett bättre liv.
(Applåder)

I detta anförande instämde Johan Hultberg och Jesper Skalberg Karlsson (båda M).

Anf. 163 KARIN SUNDIN (S):

Fru talman! En god folkhälsa innebär enligt WHO att hälsan är så god och så jämnt fördelad som möjligt bland olika grupper i samhället. Vi har ju goda förutsättningar för god hälsa i Sverige, bra sanitära förhållanden och en god ekonomisk standard. Vi har vaccinationsprogram, och vi har en internationellt sett bra sjukvård. Vi har gratis utbildning, gratis skollunch och skolgymnastik. Vi har stora och näst intill oändliga möjligheter att röra på oss och vistas i naturen.

Generellt sett lever vi också längre än någonsin och längre än man gör i de flesta andra länder. Problemet är att hälsan inte är särskilt jämnt fördelad mellan

olika befolkningsgrupper, det vill säga det som är kriteriet för en god folkhälsa.

Barn och ungas uppväxtvillkor har stor betydelse för deras fysiska och psykiska hälsa under hela livet. Nu har vi under en lång följd av år sett en kraftig ökning av psykosomatiska symtom som oro och nedstämdhet, sömnbesvär och stress bland barn och ungdomar, inte minst bland flickor. Vi har också sett en kraftig ökning av neuropsykiatriska diagnoser och fler som vårdas i sjukvården för drogrelaterade problem, depression och ätstörningar.

Vi ser samtidigt, och kanske inte så överraskande, en stor andel elever som inte klarar skolan. Vi vet att dåliga resultat i skolan påverkar både hälsan och livssituationen långt fram i livet.

I går presenterade Hyresgästföreningen, Majblomman, Svenska Röda Korset och Rädda Barnen sin gemensamma rapport *Barnfamiljers ekonomiska svårigheter 2024*.

Rapporten förstärker bilden jag just redogjort för, men den fokuserar på barnfamiljers ekonomi. Många har svårt att få ihop ekonomin. Fyra av tio ensamstående föräldrar och tre av tio sammanboende föräldrar med låg inkomst har behövt låna pengar för att kunna betala sina grundläggande utgifter under det senaste halvåret. Det är en kraftig ökning från förra året.

Det är också fler i år än i fjol som uppger att de inte har haft råd att köpa näringsriktig mat till sina barn. Fler har haft svårt att köpa kläder efter väder åt barnen. Fler har svårt att betala för barnens fritidsaktiviteter.

Samtidigt som konjunkturinstitutet spår ljusare tider för den svenska ekonomin och samtidigt som finansministern slår sig för bröstet för inflationsbekämpningen har många barnfamiljers ekonomi totalt kraschat.

Fru talman! De ekonomiska villkorens betydelse för folks hälsa syns tydligt hur vi än angriper frågan om folkhälsa. I min egen hemstad Örebro är skillnaderna i förväntad livslängd 13 år mellan kvinnor i de socioekonomiskt svaga miljonprogramsområdena Vivalla och Västhaga jämfört med kvinnor i det socioekonomiskt starkare Lillån. 13 år! Det är ett ofattbart stort politiskt misslyckande.

Vi vet också att utbildningsnivån spelar stor roll. Grovt förenklat lever man längre ju längre man har studerat.

Också när man mäter olika gruppers skattning av sin egen hälsa syns det stora skillnader. Med kort utbildning skattar man sin hälsa som dålig eller mycket dålig. Har man högre utbildning, eftergymnasial utbildning, skattar man den högre. Hälsa handlar om klass och kön. Det handlar också om personer med funktionsnedsättningar, arbetslösa, nyanlända och hbtqi-personer.

Fru talman! Det här behöver vi se och angripa om vi ska förbättra den svenska folkhälsan. Det övergripande målet för det svenska folkhälsoarbetet är att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa för hela befolkningen och att sluta de påverkbara

hälsoklyftorna inom en generation. Det är ett väldigt ambitiöst och tufft mål.

Ska vi nå dit måste vi ha ett betydligt större fokus på hur vi utjämnar skillnaderna i människors levnadsvillkor än vad vi har i dag. Det behövs åtgärder för att alla svenska familjer ska ha råd att sätta bra mat på bordet.

Det behövs generella stöd till barnfamiljer som mer i barnbidrag och riktade insatser som bostadsbidrag till dem som har det ekonomiskt allra tuffast. Det är ohyggligt mycket viktigare än sänkt skatt för dem som tjänar mest eller höjt rotavdrag för lyxrenoveringar, som vi tyvärr har sett den nuvarande regeringen prioritera framför annat.

Det behövs rätt stöd som sätts in tidigt för att fler elever ska klara skolan. Det är mycket viktigare än att fortsätta att pumpa in pengar till stora friskolekoncerner som omvandlar skolpengarna till aktieutdelning. Det är mycket viktigare än en väldigt uppskruvad debatt om huruvida eleverna i skolan ska få sin kunskap från skärmar eller pärmar.

Vi behöver titta på barnens fritidsmöjligheter. Alla barn ska naturligtvis ha rätt till en meningsfull fritid. Lösningen på de flesta problemen i fritidsfrågor just nu är det regeringen kallar för ett fritidskort. Det är en insats som förhoppningsvis ska komma alla barn till del och inte bara de barn som redan har en rik fritid och köpstarka föräldrar.

Det finns en risk för att barn inte kommer att kunna utnyttja sitt fritidskort beroende på var de befinner sig och om de har råd att ta bussen till fritidsaktiviteten. Därför föreslår vi socialdemokrater en kontrollstation efter ett år för att vara säkra på att en reform om ett fritidskort verkligen träffar rätt så att de stora resurser vi satsar verkligen kommer alla barn till del.

De behövs fler insatser för att fler ska komma i rörelse, inte minst barn och ungdomar. Det är det viktigt att förslagen från Kommittén för främjande av ökad fysisk aktivitet också tas om hand. Vi måste värna föreningslivet och folkbildningen, eftersom vi vet att det stärker de socioekonomiskt svagare grupperna i samhället.

Och till sist: Vi måste ha en sjukvård som styr mot målet om en god hälsa och en vård på lika villkor för hela befolkningen. Då måste sjukvården kunna hantera det akuta flödet och samtidigt arbeta långsiktigt, hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande.

Så är det inte i dag i sjukvårdskrisens Sverige. Ställda inför gigantiska budgetunderskott varslar nu regionerna sina medarbetare i stället för att rekrytera nya och fler som behövs för de stora uppgifter de har. Med färre anställda blir det mindre gjort av det som inte är absolut akut.

Det saknades enligt SKR 24 miljarder i landets kommuner och regioner inför 2024. Regeringen har precis tillskjutit 6 miljarder. Det räcker en liten bit men verkligen inte hela vägen. Samtidigt gjorde de fyra största svenska bankerna tillsammans 180 miljarder i vinst förra året. Vi socialdemokrater har föreslagit en

särskild bankskatt för att i alla fall en liten del av de vinsterna ska gå till att skapa ett mer jämlikt samhälle.

Fru talman! Det finns inte en enskild åtgärd som skapar en god och jämlikt fördelad hälsa. Det finns inte ett enskilt beslut som kan lösa alla problemen. Det behövs en mängd av olika åtgärder.

Jag står förstas bakom alla Socialdemokraternas reservationer på folkhälsoområdet, men jag yrkar bifall till reservation 1 under punkt 2 om jämlik hälsa och reservation 11 om fritidskortet.

Anf. 164 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:
Fru talman! Tack, Karin Sundin, för anförandet!

Jag blir lite besviken på att vi alltid ska hamna i diskussionen om att de som sitter vid makten prioriterar skattesänkningar, lyxrenoveringar och liknande. Det är faktiskt inte sant. Det blir rätt drygt att sitta och lyssna på det hela tiden varje gång det är en debatt oavsett vad det handlar om.

Jag tyckte att ledamoten avslutade sitt anförande väldigt bra. Jag håller med om att vi behöver jobba med massor av olika saker, och vi behöver jobba gemensamt. Ekonomin är tuff. Jag är ganska glad att vi har jobbat med inflationsbekämpning. Nu märker vi att det ger resultat.

Det kommer att gynna barnfamiljerna. Det hade inte spelat någon roll hur mycket pengar vi tillskjutit för barnfamiljerna om vi haft en inflation som ätit upp pengarna. Vår köpkraft har försämrats radikalt på grund av inflationen. Nu ger bekämpningen effekt. Jag hoppas verkligen att vi kommer ned till normala nivåer igen. Det kommer att spela en roll.

När det gäller fritidskortet är det inte klarlagt än hur det ska effektueras. Men i min värld ska man givetvis utvärdera alla typer av satsningar i efterhand. Om det ska ske efter ett eller två år kan jag inte svara på. Men det är självklart att vi ska titta på om de pengar som vi satsat på olika projekt har haft den nytta som vi tänkte. Annars ska vi skruva om.

Anf. 165 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Ska man komma till rätta med den stora ojämlikheten i samhället som vi talar om och på lång sikt förbättra förutsättningarna för en god folkhälsa gäller det att klara av att samtidigt ha flera perspektiv i huvudet. Man måste klara att hantera de ekonomiska problemen både på lång sikt och på kort sikt.

Man ska självklart bekämpa inflationen. Det kan man göra på olika sätt. Sanningen är att regeringen har prioriterat ett åttonde jobbskatteavdrag, sänkt skatt och höjt avdrag för rot och rut. Det är en prioritering man gjort. Det vore fint om man klarade av att stå upp för den.

Man behöver långsiktigt skapa goda förutsättningar för svensk ekonomi. Men när man befinner sig i den kris som vi har befunnit oss i och som vi fortfarande gör i Sverige behöver man också se till situationen här och nu.

De barnfamiljer som just nu säger att de inte har råd att köpa frukt och grönsaker till sina barn blir inte

hjälpna inför den här helgen, den här påsken, den här sommaren av att inflationen på sikt går ned. Det behöver en regering klara av att hantera.

Det är bra att Moderaterna vurmar för alla barns tillgång till en rik och meningsfull fritid. Ni säger att ni tänker att man ska kontrollera att åtgärderna träffar rätt. Då hade ni kunnat yrka bifall det som Socialdemokraterna har föreslagit för att vi ska se till att reformen kommer att träffa rätt och träffa alla barn.

Det hade varit en väg framåt och en väg att hjälpa till i den här situationen. Men sanningen är att samarbetsviljan inte är särskilt stor från en regering som säger: Nu har vi löst inflationen, och nu ska vi sänka skatten.

Anf. 166 THOMAS RAGNARSSON (M) replik:

Fru talman! Ett sänkt jobbskatteavdrag träffar alla som jobbar. Det är en målsättning vi har: Vi måste få människor i arbete. En större andel av Sveriges befolkning jobbar faktiskt, oavsett om man är rik eller fattig sett till pengar. Vi vet dock att 400 000 människor i dag står utanför arbetsmarknaden men skulle kunna jobba. Vi måste stimulera människor att komma i arbete.

Det sägs alltid att vi inte har råd med detta och att det kostar mycket pengar och så. Jag är, tro det eller ej, faktiskt rätt intresserad av matlagning. Jag lagar oerhört mycket mat och handlar en hel del. Att handla innebär för mig att gå och titta på varorna och försöka planera det jag ska göra.

Jag kan då se att frukt och grönt generellt är väldigt dyrt, men det finns säsongsvårar som är väldigt billiga. I Sverige har vi väldigt mycket rotfrukter. Jag använder det jättemycket. Det är otroligt billigt och går att göra fantastiskt god mat med, men det kräver planering, en idé och lite tid för tillagning. Men man kan laga en fantastisk måltid med svenska råvaror som inte kostar några våldsamma pengar.

Anf. 167 KARIN SUNDIN (S) replik:

Fru talman! Det första håller jag med om: Det är oerhört viktigt att den som kan jobba också jobbar. Det är genom folks arbete som vi bygger förutsättningarna för välfärd, välstånd och omfördelning av våra gemensamma resurser. Men detta behöver inte nödvändigtvis ske genom att de som har jobb får betalt för det också via skattsedeln – inte i en situation med så enorma klyftor som vi faktiskt har.

Jag noterar att Moderaternas svar just nu när det gäller den situation som många svenska barnfamiljer befinner sig i, där man säger att man måste låna pengar för att kunna betala sina mest grundläggande utgifter och inte har råd att köpa färsk grönsaker till sina barn, är att det beror på att de inte planerar tillräckligt bra när de handlar – att de inte köper morötter. Vi har också haft en diskussion i Sverige om havregrynsgröten näringsvärde.

Både morötter och havregrynsgröt är bra mat. Men vi måste väl som välfärdsland ha högre ambitioner än så: att landets barnfamiljer ska kunna sätta annat på

bordet och ha en mer varierad kost än morötter och havregrynsgröt.
(Applåder)

Anf. 168 DAN HOVSKÄR (KD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

En god hälsa är något vi alla behöver – att må bra inifrån och ut och känna välbefinnande. Sveriges folkhälsoarbete ska bidra till att bygga upp en god hälsa hos hela befolkningen genom ett förebyggande hälsoarbete.

Det finns stora hälsovinster med att investera i ett förebyggande folkhälsoarbete. En viktig del av omställningen till en god och nära vård är att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Beräkningar visar exempelvis att minst en tredjedel av hjärtsjukdomarna skulle kunna förebyggas med förändrade levnadsvanor. Vidare drabbas enligt Socialstyrelsen varje år 69 000 personer av cancer, och i en fjärdedel av dessa fall finns ett samband med ohälsosamma levnadsvanor såsom rökning, alkohol och matvanor. Det är otvetydigt så att ett aktivt folkhälsoarbete ger stora vinster för den enskilda människan men också för samhället.

Fru talman! Vi kristdemokrater är stolta över att regeringen nu genomför vårt förslag om fritidskort, en historiskt stor satsning på en aktiv och meningsfull fritid för våra barn och ungdomar. Fritidskortet kommer att ge fler barn och unga möjlighet att i gemenskap med andra få tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och föreningsliv. Detta blir en viktig reform för att motverka fysisk och psykisk ohälsa och lägga grunden för en mer jämlik hälsa.

Fritidskortet ska motsvara ett värde som barn och ungdomar i åldrarna 8–16 år kan använda som betalning för fritidsaktiviteter inom exempelvis idrottsrörelsen, i friluftsansamlingar och i andra organisationer inom civilsamhället och på kulturområdet. Fritidskortet kommer att lanseras under 2025, och 792 miljoner kronor beräknas årligen avsättas för ändamålet.

Fru talman! Vidare vill jag lyfta behovet av idrott för barn i utsatta områden. Vi vet att barn och unga i socioekonomiskt svaga områden historiskt sett deltar i idrott i lägre utsträckning än barn och unga i socioekonomiskt starka områden. Skillnaden mellan olika socioekonomiska områden är ännu större när det gäller flickors idrottande.

Detta är allvarligt, och därför beslutade regeringen redan i mars 2023 som en av sina första idrottspolitiska åtgärder om 100 miljoner kronor i ett nytt permanent bidrag till Riksidrottsförbundet för att utveckla idrottsverksamhet för barn och unga i socioekonomiskt utsatta områden. Denna satsning börjar redan ge effekt, och pengarna är ute i systemet och i klubbar och föreningar runt om i landet, vilket är mycket positivt.

Psykisk ohälsa är vidare en stor riskfaktor när det gäller folkhälsan. Ett starkt folkhälsoarbete inom området är viktigt.

Vi stärker nu arbetet mot psykisk ohälsa. Regeringen genomför flera insatser för att stärka och utveckla arbetet inom området psykisk hälsa och suicidprevention. Under 2024 satsar vi närmare 1,6 miljarder kronor för att stärka kommuners och regioners arbete med psykisk hälsa och suicidprevention och skapa förutsättningar för en god vård och omsorg genom en överenskommelse med Sveriges Kommuner och Regioner, SKR.

I överenskommelsen ingår bland annat insatser för att stärka barns och ungdomars psykiska hälsa och utveckla den första linjens vård och barn- och ungdomspsykiatri, BUP. Totalt 800 miljoner kronor riktas till insatser för barn och unga.

Vi har också kraftigt förstärkt medlen för att öka tillgängligheten till BUP och säkerställa att barn och unga får vård i tid. Under 2024 satsas liksom föregående år 530 miljoner kronor för detta ändamål, vilket är ett rekordhøgt belopp.

Utöver det som nyligen redovisats beslutade regeringen i januari 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över vissa frågor inom det suicidpreventiva området; uppdraget har ibland även kallats en utredning om en haverikommission vid suicid. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet senast den 1 oktober 2024.

Fru talman! Vidare lyfts i betänkandet frågor om cancer och det förebyggande arbetet för att motverka cancer. Här vill jag nämna regeringens och sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johanssons aktuella arbete gällande uppdatering av den nationella cancerstrategin. Regeringen har nyligen utsett professor Mef Nilbert till särskild utredare med uppdraget att lämna förslag till en uppdaterad nationell cancerstrategi.

Det sker en stor utveckling på detta område, och mycket har hänt sedan 2009, då den tidigare cancerstrategin kom. I uppdraget ingår också att analysera och föreslå hur hälsofrämjande och förebyggande insatser inom cancerområdet kan samordnas med insatser inom andra områden. Strategins uppdatering är därför viktig för det fortsatta folkhälsofrämjande arbetet inom cancerområdet.

Fru talman! Jag vill till slut även nämna något om allergifrågan. I februari 2024 beslutade sjukvårdsminister Acko Ankarberg Johansson och regeringen att ge Socialstyrelsen och Livsmedelsverket i uppdrag att ta fram ett förslag till en nationell strategi och tillhörande handlingsplan inom allergiområdet i syfte att säkerställa en preventiv, effektiv och jämlik allergivård i hela landet. Myndigheterna ska gemensamt delredovisa uppdraget under 2024 och 2025 och gemensamt slutredovisa det till Regeringskansliet senast den 31 januari 2026. Vi kristdemokrater ser det som viktigt att en preventiv, effektiv och jämlik allergivård säkerställs över hela landet, och en nationell strategi behövs för detta.

Anf. 169 MONA OLIN (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Sverigedemokraternas reservation 7.

Folkhälsan är ett prioriterat ämne för Sverigedemokraterna och regeringen. Mycket lidande kan undvikas på individnivå och stora kostnader kan undvikas på samhällsnivå genom att slå kraftigt mot negativa trender och skapa rätt förutsättningar för alla att förebygga ohälsa. En god folkhälsa är alltså en angelägenhet för hela samhället, och politiken har en tydlig roll att spela. Därför kan jag med glädje uppmärksamma att vi inom Tidösamarbetet har tagit flera viktiga steg mot en starkare folkhälsopolitik.

En av våra största folksjukdomar är psykisk ohälsa, en lömsk och dödlig sjukdom som tyvärr ofta går obemärkt förbi tills det är för sent. Det är en fråga om liv och död, och jag anser att den förtjänar en stor del av den här debatten.

Efter redovisning av myndighetsuppdrag den 1 september 2023 ska en nationell strategi för psykisk hälsa och suicidprevention tas fram. Ett nationellt forskningsprogram på området ska inrättas. En nationell samordnare med ett samlat ansvar för det suicidpreventiva arbetet ska tillsättas. Uppföljning av patienter med suicidalt beteende bör vara en självklar del av vårdprocessen. En haverikommission ska tillsättas när en person har begått självmord för att bland andra socialtjänst, skola, polis och sjukvård ska kunna utreda vad som hänt och vad som kunde ha gjorts annorlunda.

Något som Sverigedemokraterna lyfter fram i sin kommittémotion är frågan om förskrivningen av psykofarmaka till barn och unga, som ökar i samband med den psykiska ohälsan. Det föreligger en stor beroenderisk och risk för biverkningar hos flera av dessa preparat, exempelvis bensodiazepiner. Vi ser behov av att vårdens behandlingsmetoder kontinuerligt kvalitetsgranskas och utvärderas, och vi anser att det krävs en tydlig strategi för att minska den ökade förskrivningen av psykofarmaka bland barn och unga.

När vi talar om barns psykiska hälsa menar vi även att det är ytterst aktuellt att snarast utreda möjligheten att integrera kunskap om psykisk hälsa och ohälsa i läroplanen, då den kunskapen kan vara helt avgörande som förebyggande åtgärd för unga på individnivå.

Men psykisk ohälsa drabbar givetvis även äldre. I dag lider cirka 20 procent av alla äldre personer – en växande åldersgrupp – av psykisk ohälsa, och en viktig orsak är ofrivillig ensamhet. Regeringen fortsätter under 2024 den treåriga gemenskapssatsningen för att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet, som regeringen aviserade i budgetpropositionen för 2023.

Bland äldre personer som begått självmord har åtminstone 70 procent sökt sjukvård en månad före dödsfallet och mer än var tredje den senaste veckan innan. För att utveckla det psykiatriska stödet till äldre personer med psykisk ohälsa är det viktigt att primärvården har tillgång till specialistpsykiatriens kompetens och att kunskap om psykisk ohälsa hos personal inom primärvården förstärks genom riktade utbildningsinsatser.

Jag behöver nog inte här förklara vikten av fysisk aktivitet för folkhälsan – det är uppenbarligen en av de levnadsvanor som har mest direkt påverkan för

välstånd och förebyggande av ohälsa. Här kan vi med glädje se en positiv trend bland befolkningen, enligt Folkhälsomyndighetens rapport för 2023.

Jag vill därför också snabbt ta upp fritidskortet som ett konkret initiativ för folkhälsan från oss inom Tidösamarbetet. Det ska ge barn och unga i åldrarna 8–16 år ökad tillgång till idrott, kultur, friluftsliv och annat föreningsliv. Detta är något som ungdomarna helt klart kommer att gynnas av, och vi ser fram emot att se det träda i kraft.

Glädjande är också att den dagliga tobaksrökningen minskar inom samtliga åldersgrupper. Även detta kan vi se i Folkhälsomyndighetens rapport för 2023. Detta är ingen självklarhet om vi tittar runt om i Europa. Alt pekar på att orsaken är ett stort utbud av mindre skadliga alternativ. Även om nikotin i sig har en hälsopåverkan är det viktigt att politiken är pragmatisk och minimerar skador som är förknippade med tobaks- och nikotinprodukter.

Fru talman! Vi kan konstatera att såväl politiken som många viktiga trender går i rätt riktning. Folkhälsan är ett politiskt område som alltid kommer stå inför problem och utmaningar, men Sverigedemokraterna ser anledning att vara optimistiska. Politiken ska skapa förutsättningar för en god folkhälsa, och ett sätt att göra detta är att stödja den enskilde i att göra hälso-samma val. Ett annat sätt är att införa ett kvalitetssäkrat förebyggande folkhälsoarbete.

Anf. 170 JAKOB OLOFSGÅRD (L):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag.

Allting börjar i skolan. Vi minns alla när vi gick i skolan. Eller vissa kanske inte vill minnas den tiden. Men i vilket fall som helst är det i skolan mycket av grunden läggs för vårt liv. Detta gäller i synnerhet vår psykiska hälsa.

Självklart har uppväxtvillkor, hemmiljö och socioekonomiska förutsättningar stark påverkan. Men i dag har en sak vuxit till att påverka vår psykiska hälsa enormt. Det är de digitala medierna som barn och ungas skärmtid handlar om.

Förskolan och skolan kan ge barnen rätt socioemotionella utveckling – alltså ge barnen trygghet, stabilitet och stimulans, särskilt när detta brister i barnens hemmiljö. Det är under skolgången som den psykiska hälsan påverkas, både positivt och negativt.

Det finns ett tydligt samband mellan dina skolresultat och hur din psykiska hälsa påverkas senare i livet. Låga betyg kan faktiskt ge risk för depression och självmordsförsök senare i livet, enligt Folkhälsomyndigheten.

De flesta skolbarn i Sverige mår bra, men fler och fler börjar må sämre. De är inte tillfreds med livet, och de rör sig alldeles för lite. Det är här digitala medier och skärmtid påverkar. Därför är regeringens uppdrag till Folkhälsomyndigheten att sammanställa kunskap och ta fram vägledning och rekommendationer mycket viktigt. Det ska redovisas i juni och december 2024.

Men vi är tio år sena på bollen. Detta med barns och ungas skärmtid är ett fenomen som har vuxit fram under en lång tid.

Forskningen visar att mobbning på nätet är dubbelt så illa som föräldrar tror. Forskning visar att flickor mår sämre än pojkar i varje årskurs. Flickor har mer sömnbrist på grund av skrollande nattetid. Flickor har även blivit mer missnöjda med sina kroppar efter att de just har skrollat på sociala medier.

Fru talman! Forskning visar att pojkar däremot får utstå mer elaka kommentarer på dejtingchattar och att pojkar i högre grad spelar alldeles för mycket digitala spel.

Grupper som är mer sårbara är unga som har NPF-diagnoser, flickor med låg självkänsla och barn med bristande föräldrastöd. Dessa grupper löper en större risk att utveckla ett beroende av skärmen.

Vad visar då forskningen när det gäller dem som har en bättre psykisk hälsa? Vad är det som är bra? Jo – hör och häpna – det är att de sover mer, motionerar mer, ägnar mindre tid åt mobilen och har ett balanserat användande av sociala medier.

Detta kan bara landa i en enda sammanfattning: De problem som barn och tonåringar alltid har och får gå igenom förstärks enormt mycket av för mycket skärmtid och felaktig användning av skärmtid. Det är därför vi i Liberalerna har varit tydliga med att det behövs kraftfulla åtgärder för att hjälpa skolbarnen.

Vi går nu fram med ett förslag om att flytta makten från nätjättarnas algoritmer så att föräldrarna själva tillsammans med sina barn kan äga makten över skärmen. Det är förslaget om att grundinställningen för ett barns skärmanvändande ska vara den enkla saken att man sover på natten och går i skola på dagen. Detta är ingen självklarhet. För många barn är det verkligen ingen självklarhet i dag.

Fru talman! Enligt FN:s World Happiness Report, en rapport om lycka som nyligen kom, är det inte längre en självklarhet att den unga generationen är lyckligare än sina föräldrar eller farföräldrar. Det har varit så tidigare, men nu är unga på många håll i världen olyckligare än sina föräldrar. En av de stora orsaker som uppges är just digitala medier.

Vi är medvetna om att vi inte kan lagstifta fram lycka. Vi kan inte lagstifta fram mening hos barn och unga. Men vi kan i politiken skapa förutsättningar för den psykiska hälsan hos skolbarnen och för att de ska må bättre. Detta vill denna regering göra, och Liberalerna kommer att göra mer för att skolbarnen ska må bättre. Det har till exempel nu tillsatts en utredning om elevhälsans uppdrag, som är en oerhört viktig pusselbit för att fler av våra skolbarn ska få en bättre psykisk hälsa. De förtjänar faktiskt ett lyckligare liv. Det gör vi alla.

Anf. 171 NADJA AWAD (V):

Fru talman! I ett välfärdssamhälle är folkhälsa tätt förknippat med åtgärder för att öka jämlikheten. Det aktiva, systematiska och långsiktiga folkhälsoarbetet

syftar till att befolkningen ska kunna leva längre och friskare liv oavsett klass, kön eller etnicitet.

Denna vision om ett folkhälsoarbete som tar sin utgångspunkt i människovärdet delar Vänsterpartiet fullt ut. Arbetet för att bryta de skillnader i hälsa och livslängd som klasstillhörighet i dag innebär är en central del i denna vision. Även arbetet för att eliminera skillnaderna i hälsa mellan män och kvinnor utgör en viktig grundpelare i Vänsterpartiets syn på folkhälsa.

Ett aktivt folkhälsoarbete är en investering i framtida generationers hälsa och välmående. Få andra uppgifter kan anses mer angelägna i ett välfärdssamhälle än att samhället arbetar för ett generellt välmående bland befolkningen.

I grunden handlar det om befolkningens rätt att få leva fria och rika liv med säkerhet om att samhället har ställt sina resurser till förfogande för att främja en hälsosam tillvaro. På så sätt samspelar individens och samhällets ansvar för en god folkhälsa. Med gemensamma ansträngningar är en förbättrad folkhälsa möjlig.

Tidiga insatser för att främja en god folkhälsa är av yttersta vikt. I dag är hälsoklyftorna mellan olika grupper i samhället mycket stora, även i unga åldrar. Det riskerar att leda till att hälsoklyftorna lever vidare även senare i livet med ohälsa som konsekvens.

Samhällets insatser för att öka jämlikheten i folkhälsoarbetet behöver stärkas ytterligare, inte minst bland barn och unga. I grunden handlar denna fråga om att alla barn har rätt till en god hälsa och en hälsosam tillvaro. Vänsterpartiet värnar alla barns och ungdomars rätt till folkhälsoinsatser som stärker välmåendet och samtidigt rustar dem för en god hälsa senare i livet.

Även barns psykiska hälsa står inför svåra utmaningar. En ökad psykisk ohälsa i kombination med högre efterfrågan på vård innebär att en stor andel av våra regioner inte kan leva upp till vårdgarantin för barn och unga med psykisk ohälsa. Därmed frågas principen om att en första bedömning ska vara gjord inom 30 dagar. År 2022 fick mindre än hälften av dem som sökte vård inom barn- och ungdomspsykiatri ett första besök inom 30 dagar.

För att vården ska bli adekvat och ge resultat behöver rätt vårdaktör och rätt vårdnivå nå patienterna. För att inte riskera att barn i behov av psykiatrisk vård faller mellan stolarna eller får vänta för länge på insatser behöver vissa åtgärder vidtas.

En viktig åtgärd, enligt Vänsterpartiet, handlar om att samverkan mellan olika vårdinsatser ska fungera och att det ska finnas tydliga riktlinjer och gränsdragningar mellan BUP och andra instanser.

Främjande och förebyggande insatser leder till bättre hälsa, lärande och utbildning och till mindre social utslagning. Grunden för det förebyggande arbetet är att identifiera hälsorisker innan de har hunnit utvecklas till sjukdom eller ohälsa.

Förebyggande program som screening, vaccinationer eller allmänna hälsokontroller har visat sig ge stora hälsovinster för samhället och individen. Dessa program kan med fördel utvecklas ytterligare, särskilt

i syfte att nå familjer och därmed tidigt kunna erbjuda dem stöd i olika former.

För Vänsterpartiet är det, som sagt, viktigt att barns och ungas rätt till en lättillgänglig, jämlik och likvärdig hälso- och sjukvård stärks. Regeringen bör därför enligt Vänsterpartiet tillsätta en utredning med uppdrag att ta fram förslag på hur regioner och kommuner ska utveckla det förebyggande arbetet för unga i riskzonen för psykisk ohälsa. Därför yrkar jag bifall till reservation 14.

Anf. 172 MONA SMEDMAN (C):

Fru talman! Smaka på ordet folkhälsa. Låt det rulla runt i munnen en stund. Om jag hade varit Carl Jan hade jag pratat om en härlig munhåleupplevelse. Nu är jag helt uppenbart inte Carl Jan, så jag nöjer mig med att konstatera att folkhälsa är ett begrepp som ger en god smak i munnen.

Folkhälsa är grunden för att skapa hållbara och inkluderande samhällen. Att arbeta hälsofrämjande och förebyggande är ett strategiskt val för att klara framtidens välfärd, bemanning och finansiering. I Sverige har vi generellt sett en god folkhälsa, och det har vi haft under lång tid. Medellivslängden ökar. Visste ni att det är cirka 2 600 personer i Sverige som är över 100 år, varav de flesta faktiskt är kvinnor? Såklart är det glädjande att vi blir äldre, att vi lever längre, men det ger också nya utmaningar.

Centerpartiet har vid flera tillfällen och i olika forum lyft fram frågan om äldrehälsovårdsprogram. I Sverige är vi duktiga på barnhälsovårdsprogram och mödravårdsprogram, vilket är väldigt positivt. Det är ju starten i livet. Men nog är det nu på tiden att vi blir riktigt bra på att vårda äldres hälsa, att ge människor ett individuellt och förebyggande hälsoarbete även på ålderns höst?

Då kan man ställa sig frågan: Vad är det för äldrehälsovårdsprogram som vi föreslår? Jo, det handlar egentligen om tre saker: samtal, vaccinering och screening.

För ett år sedan framförde Christofer Bergenblock just i denna talarstol att Centerpartiet vill komplettera med hälsosamtal från och med 70 års ålder. Nu under 2024 finns det ett riktat statsbidrag för kommuner att söka just för detta. Men det riktar sig till de allra äldsta som inte bor på särskilt boende eller har hemtjänst. Det är bra att detta statsbidrag finns. Men nog är det viktigt att staten är med och finansierar folkhälsa i alla åldrar? Hälsosamtalet är ett utmärkt tillfälle där man kan reflektera över matvanor, fysisk aktivitet samt tobaks- och alkoholvanor i syfte att förebygga sådant som kan leda till sämre hälsa och sjukdomar. Det är också ett bra tillfälle att fånga upp den som har behov av stöd och hjälp på andra sätt.

Ett annat sätt att förebygga ohälsa hos äldre är att ta fram ett nationellt vaccinationsprogram mot de sjukdomar som vi vet utgör en stor risk för äldres hälsa. Som jag sa tidigare är vi väldigt duktiga på barnhälsovård, där en del är att vaccinera barn som skydd mot farliga sjukdomar. På samma sätt bör vi erbjuda äldre

ett bra skydd mot de sjukdomar som riskerar att bli allvarliga och ofta livshotande när kroppens egen motståndskraft har minskat.

En viktig del i detta är att staten ska vara ansvarig för att bestämma vilka vaccinationer som ska erbjudas. Staten ska då också stå för kostnaden. Det ska inte vara beroende av om regionen är rik eller fattig om du ska få de vaccinationer som du behöver. Det är fullkomligt rimligt, fru talman, att vi ska ha en jämlik vård över hela landet.

Även screening för olika sjukdomar är någonting som i högre grad måste erbjudas även den som är äldre. För ni förstår att bröstcancer upphör inte vid 75 års ålder, men det gör screeningen – mammografien. Centerpartiet menar därför att det behövs ett screeningprogram även för den som är äldre, exempelvis för att upptäcka bröstcancer.

Fru talman! Ett bra förebyggande arbete ger fler äldre en ökad livskvalitet och bättre hälsa. Det kan vara skillnaden mellan liv och död.

Jag ska ta upp det förebyggande arbetet. Det brukar pratas om att man ska rycka plåstret. Jag tänker att plåstret helst inte ska behövas alls. Regeringen pratar, enligt min mening, alldeles för mycket om hårdare tag och strängare straff. Om man har begått ett brott ska man förstås få ett straff. Men helst ska man inte ens komma på tanken att begå ett brott. Där kommer det förebyggande folkhälsoarbetet in, och där spelar civilsamhället en avgörande roll. Tänk på alla fantastiska föreningar med sina ledare som lotsar barn och ungdomar och som hjälper ungdomarna i deras livsresa att bli goda världsmedborgare. Där får barn och ungdomar lära sig att samarbeta, ta hänsyn, förstå demokratiska processer och få vara en del av ett sammanhang. Det är när man blir utan sammanhang som det kan gå illa. Det är då som man mycket lättare kan lockas in i dåligheter som kriminellt beteende, eller för den delen hanna i psykisk ohälsa.

Fru talman! Folkhälsa är förebyggande. Folkhälsa är jämlik. Folkhälsa är livsvillkor. Folkhälsa är levnadsvanor. Folkhälsa är folkbildning. Och folkhälsa ger en god smak i munnen. Folkhälsa är inte bara ett mål utan ett kraftfullt verktyg för att skapa inkluderande samhällen. Men folkhälsa måste ses ur flera perspektiv och då också ur ett jämlikhetsperspektiv. Hur skapar vi folkhälsa för alla genom hela livet, och hur bidrar regeringen i detta arbete? Folkhälsa är ett brett begrepp som spänner över alla områden.

Som ni förstår skulle jag kunna stå här i flera timmar och lyfta fram hur många perspektiv som helst, men det ska jag bespara er.

Jag står såklart bakom alla Centerpartiets reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 6 från Centerpartiet och Miljöpartiet om vaccinationer.

Anf. 173 MATS BERGLUND (MP):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag står bakom Miljöpartiets samtliga reservationer i betänkan- det men yrkar bifall endast till reservation 5.

Jag står här med ett manus som till stor del är skrivet av Ulrika Westerlund, Miljöpartiets representant i socialutskottet, som just nu är på resa för riksdagens räkning.

Som ledamot i socialförsäkringsutskottet känner jag själv ett visst ägarskap över de frågor som vi diskuterar här i dag, alltså folkhälsofrågor, och jag skulle vilja börja i den andan. Det finns nämligen en tydlig koppling mellan folkhälsan och våra socialförsäkringssystem, våra skyddsnät. Till exempel sjukförsäkringen ska träda in när man är för sjuk för att arbeta. Det är någonting som man bör kunna förvänta sig i ett välfärdsland som Sverige, men tyvärr gör den inte alltid det. Alltför många utförsäkras för tidigt eller nekas ersättning. Det är allvarligt.

Jag ägnade en stor del av min tid under förra mandatperioden, tillsammans med regeringen, åt detta. Vi utredde ny lagstiftning, lade fram propositioner och reparerade delar av sjukförsäkringen. Men vi hann inte riktigt färdigt. Jag hade önskat att Tidöregeringen hade fortsatt detta arbete. Jag hade önskat att åtminstone Sverigedemokraterna skulle ha något slags ambition att försöka hämta hem sitt väldigt tydliga vallöfte. Men så har det inte blivit, och det tycks inte heller bli så. Efter valet har det tagit helt stopp. Det finns anledningar till det, och det är den borgerliga definitionen av arbetslinjen som spökar här. Den handlar om att trycka ut sjuka människor från försäkringarna genom de successivt hårdare kraven och villkoren i rehabiliteringskedjan snarare än att rehabilitera tillbaka människor till hälsa och arbetsförmåga på riktigt.

Detta är en mycket dålig politik. En bättre politik, som Miljöpartiet står för, handlar om att ha en fungerande och trygg sjukförsäkring och att genom ett starkt förebyggande arbete stärka befolkningens hälsa och på det sättet, genom det viktiga folkhälsoarbetet, minska inflödet i både sjukvården och sjukförsäkringssystemen.

Herr talman! Miljöpartiet vill se ett ökat fokus på folkhälsofrågorna. En bättre folkhälsa skulle på det sätt jag nämnde minska kostnader för både sjukvård och sjukförsäkringar och skulle sannolikt också resultera i ett mindre klimatavtryck. Men det viktigaste är naturligtvis ökad livskvalitet, att fler människor får leva bättre liv. Vi vill alla leva länge och hålla oss friska, men många av oss behöver stöd för att lättare kunna göra de rätta och bra valen.

Miljöpartiet är ju inte ensamt om dessa tankar. Många samhällsaktörer funderar på olika lösningar. Till exempel kom nyligen en rapport från Nordiska ministerrådet som menade att hela Norden gemensamt borde införa högre skatter på kött och socker, och Cancerfonden har sedan länge föreslagit en riktad skatt på sötade drycker. Exakt vilka åtgärder som ska vidtas kan man diskutera länge, men för Miljöpartiet är det tydligt att det krävs åtgärder på samhällsnivå. Vi kan inte lägga hela ansvaret på individen.

Miljöpartiet vill att Sverige, precis som andra nordiska länder, ska ha en folkhälsolag. En sådan lag

skulle bidra till ett tydligare regelverk kring ansvaret för folkhälsoarbetet på lokal, regional och statlig nivå. Folkhälsoperspektivet och folkhälsoarbetet skulle lyftas fram mycket tydligare och få större genomslag, med märkbara effekter.

Herr talman! Vi ser tyvärr fortfarande stora geografiska och socioekonomiska skillnader vad gäller hälsan, trots att vi har jobbat med dessa frågor länge. En folkhälsolag skulle på ett tydligt sätt bidra till att motverka detta.

Men i väntan på en folkhälsolag, som kan ta tid att ta fram och få på plats, finns andra snabbare åtgärder. Vi behöver akut kraftfulla åtgärder för att främja till exempel fysisk rörelse och åtgärder för att förbättra den psykiska hälsan. Vi behöver stärka det förebyggande arbetet för unga i riskzonen för psykisk ohälsa. Vi behöver riktade satsningar för att nå personer i socioekonomiskt utsatta grupper med hälsoinformation och med verktyg för att förbättra den egna hälsan. Vi behöver också höja kraven på alla regioner att bedriva ett systematiskt förebyggande hälsoarbete.

Miljöpartiet tycker att regeringen borde agera för att skapa jämlikhet och motverka hälsoklyftor.

Herr talman! Utöver det generella arbetet vill jag nämna några särskilda områden där åtgärder behövs. I betänkandet finns en bred motion från Miljöpartiet om arbetet för att motverka hiv/aids. Sverige måste stärka det hivpreventiva arbetet. I enlighet med målen i Agenda 2030 ska världens länder enskilt och i samverkan verka för att eliminera nya infektioner av hiv till 2030. För att uppfylla våra internationella åtaganden måste regeringen se till att den kommande nationella strategin mot hiv/aids slår fast att målet för eliminering av nya infektioner i Sverige till 2030 fortfarande gäller.

Folkhälsomyndigheten slutredovisade sitt uppdrag med att ta fram ett underlag till regeringen för en uppdaterad nationell strategi för att motverka hiv/aids i början av maj förra året. Underlaget visar bland annat att det i Sverige nu finns en alltmer heterogen patientgrupp och att ett antal utmaningar kvarstår.

Sverige har goda förutsättningar att nå de så kallade 95-95-95-målen i Un aids globala strategi för bekämpning av hiv 2021–2026, men i dag når vi inte målen fullt ut. 95-95-95-målen innebär att 95 procent av dem som lever med hiv ska ha en diagnos och känna till sin status. Av dem ska 95 procent ha tillgång till effektiva retrovirala behandlingar, och av dem i sin tur ska 95 procent ha uppnått viral repression som gör virusöverföringsrisken så låg att den inte har epidemiologisk relevans. 95-95-95-målen bidrar till att uppfylla målen i Agenda 2030, och Miljöpartiet menar därför i motionen att regeringen ska säkerställa att den nationella strategin mot hiv/aids också tydligt anger att målet är att uppfylla Un aids 95-95-95-mål till 2026.

Den nationella strategin måste utöver det också innehålla ett tydliggörande av civilsamhällets insatser: att de är helt nödvändiga för att uppnå målen och att organisationerna behöver kunna arbeta långsiktigt. Strategin måste också säkerställa att alla som kommer

till Sverige, också de som anhöriginvandrar, får tillgång till hälso- och sjukvård, till testning, diagnos och behandling. Också alla de som befinner sig i Sverige och tillhör en riskgrupp måste inkluderas, och det måste säkerställas att de får rätt behandling. Köerna för bedömande samtal måste kortas ned.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag bara nämna behovet av vaccinationsprogram. Vi har under lång tid varit framgångsrika med att vaccinera våra barn, men nu måste andra grupper och kanske hela befolkningen med. Svenska forskare har varit framgångsrika i att ta fram nya vacciner för bland annat covid och cancer. Men vi måste också se till att befolkningen får del av de vacciner som behövs, särskilt riskgrupper naturligtvis.

Vi tycker att regeringen ska återkomma med förslag för hur vaccinationsprogrammen kan utökas och bli bredare, mer träffsäkra och likvärdiga över hela landet. För det, herr talman, är också ett sätt, för att avsluta där jag började, att minska inflödet i både sjukvården och i sjukförsäkringarna.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 april.)

§ 12 Fiskeripolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2023/24: MJU10
Fiskeripolitik
föredrogs.

Anf. 174 JOHANNA HORNBERGER (M):

Herr talman! Jag tycker om att äta fisk. Jag tycker om fisk i haven. Jag tycker om hav och små och stora hamnar. Det tyder på en vital handel, välbefinnande, välbefinnande om djur och natur och levande kulturarv. Moderaterna för en politik för att vi ska kunna äta mer fisk, för friska fiskbestånd och för levande hav och hamnar. För att nå dit krävs ett hållbart fiske, inte bara i Sverige.

En politik för hållbart fiske behöver se till flera delar. Politiken behöver vara socialt hållbar. En viktig del av Sveriges kulturarv är det småskaliga fisket längs våra kuster och de samhällen som byggts upp under mycket lång tid och baserats på fisket. En fiskeripolitik behöver därför värna det småskaliga fisket så att det får fortleva och får rimliga förutsättningar. Politiken behöver också vara ekonomiskt hållbar genom att se till att yrkesfisket finns kvar i Sverige och bidrar till den svenska ekonomin, bland annat genom att landa mer fisk i Sverige, att mer fisk som fiskas hamnar på våra tallrikar och att det småskaliga fisket lever vidare. Det är också viktigt för beredskapen.

Den ekologiska hållbarheten, där både miljö och klimat värnas i ett framtida fiske genom utveckling och användning av selektiva redskap, ett växande småskaligt fiske, skyddande av känsliga vatten och mer energieffektiva fiskefartyg, är viktig. Hållbarhetens tre

delar beskriver moderat politik för ett hållbart fiske och hur ett hållbart fiske kräver att vi har flera tankar i huvudet samtidigt.

Herr talman! Fem år efter att förhandlingarna inleddes kunde Europaparlamentet och ministerrådet under svenskt ordförandeskap i slutet av maj förra året enas om ett förnyat regelverk för EU:s fiskerikontroll. Den tidigare regleringen höll inte måttet, och en skärpning var nödvändig för att kunna nå målet om ett mer hållbart fiske. Överenskommelsen uppdaterar cirka 70 procent av de befintliga reglerna för kontroll av fiskefartyg i syfte att göra EU:s fiske mer hållbart.

Vi moderater har länge förespråkat en skärpning av EU:s kontrollprogram för den gemensamma fiskeripolitiken. Det är viktigt för respekten för den gemensamma fiskeripolitiken men också för att ge svenska fiskare möjlighet att konkurrera på lika villkor. Det är därför glädjande att en överenskommelse kunde nås under det svenska ordförandeskapet förra året och att steg framåt nu tas mot skärpt kontroll i fisket inom EU.

Det är viktigt att tillägga att de flesta yrkesfiskare arbetar många, långa dagar för att leva upp till alla regleringar som finns. Tyvärr är det som på många andra ställen och i många andra branscher ett faktum att några bryter mot reglerna och fuskar, vilket innebär att regler och regleringar behöver skärpas för att skydda våra fiskbestånd och för ett hållbart fiske för framtiden.

Herr talman! Moderaterna ser en stor potential i vattenbruket, eller odlad fisk och sjömat. Globalt sett är nästan varannan fisk som konsumeras odlad. Förutom att bidra till livsmedelsproduktion och skapa arbetstillfällen kan ett hållbart vattenbruk också bidra till att minska problem med övergödning och utfiskning i våra hav och sjöar. Ett exempel är blåmusslor, som livnär sig på att filtrera bort plankton och andra små partiklar ur vattnet. De fyller på så sätt en viktig vattenrenande funktion.

Fiskodlarna i Sverige är dock mycket oroliga för framtiden. Tillståndprocesser och tuffa regleringar grumlar vardagen. Miljötillståndens längd om tio år är en fråga som många gånger har lyfts av näringen. Den upplevs som alltför kort för att möjliggöra relevanta investeringar i ny, mer hållbar och förbättrad teknik.

Vi moderater vill förbättra förutsättningarna för företagare inom odlad fisk och sjömat så att framtidshoppet tänds igen. Vi har föreslagit att strandskyddsreglerna görs mer tillåtande och att tillståndsgivningen för vattenbruk utan miljöpåverkan görs mycket enklare.

Vårt mål är att Sverige i framtiden har en starkare näring för odlad fisk och sjömat som i ännu större utsträckning kan bidra till en ökad livsmedelsproduktion och i förlängningen en ökad livsmedelsberedskap.

Två utredningar har nyligen föreslagit förenklingar för vattenbruk, exempelvis förenklade prövningsförfaranden, samt att vattenbruk ska undantas från strandskyddet. Förslagen bereds nu i Regeringskansliet, och jag ser fram emot att de så snart som möjligt blir verklighet.

Herr talman! Sverige med sina 240 mil kust har en av Europas längsta kustlinjer. Längs med kusten och nära strandkanten lever en stor del av vår biologiska mångfald. Det är också här det kustnära fisket har möjlighet att växa. Genom att det småskaliga fisket stärks ökar antalet arbetstillfällen i fiskerinäringen samtidigt som kultur bevaras och skärgårdsmiljön utvecklas.

Östersjökusten är Sveriges längsta. Östersjön mår inte bra. Det handlar om övergödning, miljögifter, marin nedskräpning, döda bottnar och ett ohållbart fiske. I dagsläget täcker de döda bottenarna en yta större än Danmark. Det skapar i sin tur brist på syre och föda för fiskarna.

Moderaterna har länge arbetat för ett minskat fiske i Östersjön, en utflyttad trälgräns, minskad övergödning genom bland annat satsning på våtmarker och avancerad rening vid avloppsreningsverk, som också minskar utsläpp av miljögifter, läkemedelsrester och mikroplaster. Därför är det glädjande att regeringen i höstas drev på i EU för minskade strömmingskvoter, som då minskades kraftigt. Det är också glädjande att regeringen satsar stort på att återvåta våtmarker, inte bara genom mer resurser utan även genom att se över hur man i praktiken faktiskt får fler våtmarker.

Herr talman! Moderaterna vill att Östersjön även i framtiden ska ge oss livsmedel och bad på sommaren och stå för en stor biologisk mångfald.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 175 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Johanna Hornberger för ett i många stycken inspirerande tal som jag kan ställa mig bakom.

Det faktum att det är stor kris för strömmingen och sillen i Östersjön och att fisketrycket där måste minska kraftigt är väldigt många eniga om. Det vi ser nu är att fisketrycket trots detta fortsätter i och med att det är tillåtet att fiska 40 000 ton sill och 55 000 ton skarpsill. Det är ju i sig tragiskt.

Men det finns en chans nu, vad jag förstår. I dagarna kommer en möjlighet i södra Bottenhavet att avgöras. Havs- och vattenmyndigheten har av regeringen fått rådighet att ta fram ett förslag om att ingå avtal med Finland om att genomföra utflyttningen av trälgränsen på prov och inrätta ett fredningsområde runt Finngrundet i södra Bottenhavet.

Förslaget är faktiskt ganska gediget framtaget av Sveriges lantbruksuniversitet, men enligt många källor återstår nu bara en mycket liten del av det tilltänkta fredningsområdet efter de senaste förhandlingarna med Finland. Om regeringsuppdraget ska ha möjlighet att faktiskt ge den effekt som vi vill på de lokala fiskebestånden måste fredningsområdet vara väl tilltaget och täcka strömmingens vandringar under hela året.

Det är av största vikt att detta sker, för annars kommer man att säga att detta inte är en giltig undersökning, och det kommer därmed att vara helt bortkastade

satsningar. Här är det viktigt att Sverige är tydligt i förhandlingarna med Finland.

Min fråga blir då: Kommer regeringen och Tidöpartierna att prioritera denna viktiga förhandling med Finland så att vi verkligen får till detta fredade område som vi så väl behöver?

Anf. 176 JOHANNA HORNBERGER (M)

replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för en viktig fråga i ett väldigt viktigt och spännande projekt. Som vi alla vet har det kommit till både genom den tidigare regeringen och genom den moderatledda regeringen, som faktiskt har utökat det här området.

Precis som ledamoten säger är det här projektet och att vi får till de här förhandlingarna med de andra länderna helt avgörande. Det är frivilliga förhandlingar som kräver att vi har en god dialog och kanske en gemensam grundförutsättning när det gäller vad Östersjön behöver och vad som krävs för att vi ska komma till rätta med de problem som vi ser med fiskbestånden i Östersjön.

Vi känner till att Finland och Sverige har lite olika syn på Östersjön och fisket i Östersjön. Jag kan precis som ledamoten hoppas att förhandlingarna som Havs- och vattenmyndigheten har kring de här områdena går så bra det bara är möjligt för att vi ska ha en möjlighet att göra det här projektet med utflyttning av trälgränsen till någonting som faktiskt tar oss framåt tillsammans med de andra länderna kring Östersjön. Internationell samverkan och samarbete är helt avgörande för att nå framgång.

Anf. 177 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Johanna Hornberger för svaret.

Jag tänker att den här frågan är extremt viktig. Det känns lite som att det är sillens och strömmingens överlevnad i Östersjön som står på spel. Vi har diskuterat frågan i ganska många år, och vi ser att utvecklingen går åt absolut fel håll. Då känns det som att detta är det lilla hopp som inte minst det småskaliga kustnära fisket har att hålla sig i.

Skulle man inte få till den här prövningen på ett så seriöst och bra sätt som vi verkligen skulle behöva känns det som att det sista hoppet släcks för det småskaliga yrkesfisket. Eftersom det fortsatt är mycket diskussioner om ifall det är övergödning eller miljöförstöring eller vad det än är tror jag att det är otroligt viktigt att vi får till det här projektet.

Våra grannländer Lettland och Estland på andra sidan Östersjön, i Rigabukten, har inte bara genomfört ett test, utan de har en samförvaltning av sill- och strömmingsfiske. Där ser vi att det verkligen fungerar. Man har förbjudit vissa storlekar på trålare. Man har skapat flera lekfrizoner där det inte är tillåtet att fiska, och man har vidtagit flera andra åtgärder. Där är Östersjön frisk med en väldigt stor biologisk mångfald och väldigt mycket sill och strömming. Även torsken har återhämtat sig där. Därför känner jag att denna

fråga är så otroligt viktig att den med politisk prioritering verkligen borde vara med i förhandlingen med Finland.

Anf. 178 JOHANNA HORNBERGER (M)
replik:

Herr talman! Jag håller med om ledamotens beskrivning av det akuta i att få till lösningar i Östersjön. Regeringens prioritering och Moderaternas linje och drift framåt i dessa frågor är allmänt kända. Att det kom ett tillkännagivande i riksdagen från Moderaterna och sju andra partier i denna riksdag, som ställde sig bakom den problemställning som har lett fram till detta, tycker jag visar hur viktig frågan är för Moderaterna och regeringen. Prioriteringen råder det alltså ingen tvekan om.

Jag vill passa på att säga något om Rigabukten. Precis som ledamoten säger är det lätt att se Rigabukten som en målbild för resten av Östersjön. Jag hoppas verkligen att vi med projektet kan ta steg för att komma dit så småningom. Att detta ska ske fullt ut kanske är att hoppas på för mycket, men jag hoppas att vi i vissa delar ska hamna i linje med och gå i rätt riktning med resten av Östersjön.

Anf. 179 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Johanna Hornberger, för anförandet! Vi håller med varandra ganska mycket i dessa frågor, men genomförandet sker kanske inte alltid så snabbt eller på det sätt som vi vill.

Jag fastnade för ditt engagerande tal om akvakultur och odling av organismer. Musslor var ett exempel, men det finns också stora algodlingar och annat på västkusten, där man framför allt kan göra sådant i svenska vatten.

Du pratade om regelförenklingar, och det är jag absolut för. Det har redan gjorts två utredningar om regelförenklingar, och jag hoppas på flera av de delar som finns där. Du sa också att strandskyddet kanske skulle undantas helt och hållet, men då blev jag lite rädd. En del av dessa saker, till exempel sjöpungsodlingar, får en ganska stor lokal påverkan, så det borde tillståndsprövas på något sätt.

Jag har en fråga. Jag var på en vattenbrukskonferens i Strömstad för två veckor sedan. Nu skulle vi ju inte prata om tillstånd, men det kommer upp ändå eftersom det ofta är det som är top of mind. Det som de flesta var sura på var inte regelverket utan att det tar så lång tid för länsstyrelserna och domstolsförhandlingarna. Man har inte tid.

Det som fattas är resurser. Regeringen och Tidölaget har tagit bort resurser från länsstyrelserna, vilket har förlängt handläggningstiderna. Min fråga, om man nu vill öka vattenbruket i Sverige, är: Kommer man att tillskjuta pengar så att tillståndprocesserna och handläggningen går fortare?

Anf. 180 JOHANNA HORNBERGER (M)
replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan!

Vattenbruk och odlad sjömat inspirerar och engagerar därför att man får en framtidstro och därför att det tänder hopp i den annars ganska dystra verklighet som vi arbetar med.

Jag delar kanske inte riktigt bilden av länsstyrelserna och att resurserna är hela problemet när det gäller att det tar lång tid. Jag tror att det finns andra drivkrafter inom en myndighet eller vilken organisation som helst som gör att saker och ting kan göras snabbare, ibland faktiskt utan att det krävs mer resurser. Det handlar om prioriteringar, vad man tar sig för och att det finns ett ledarskap och en riktning för vad man vill. Om man vill öka vattenbruket och prioritera det tror jag att det finns all möjlighet att göra detta.

För att gå tillbaka till tillstånd och regelförenklingar tror jag att det trots allt inte bara är hos myndigheten och länsstyrelsen som ansvaret kan läggas, utan vi måste också lätta upp reglerna och prövningarna så att vi får bättre förutsättningar för vattenbruk och odlad sjömat i Sverige.

Anf. 181 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Jag delar din bild, Johanna Hornberger. Vi måste göra både och. De regler som finns i dag är inte skrivna för det vattenbruk som vi ser. För bara 20 år sedan hade vi inte tankeföreställningen att vi skulle kunna odla dessa organismer i Sverige.

Förutom tillstånden och att få på plats bättre och förenklade regelverk är det handläggningstiden som tar tid. Ledamoten pratar om att det handlar om prioriteringar inom länsstyrelsen, men då måste det finnas en politisk riktning. När man har fått mindre medel måste man ju peka ut vad man ska ta bort i stället.

Vi ser i dag att också flera av de stora satsningarna i norr, såsom stålsatsningen, batterifabriker och sådant, och de nya metoderna har långa handläggningstider just därför att de sitter med tillståndprocesser. Detta är alltså något som finns i flera olika branscher, och en av flaskhalsarna förutom regelverket är resurserna till länsstyrelser och våra olika domstolar.

Återigen: Kommer ni att peka ut för länsstyrelsen att detta är något som är viktigt och som ska gå före annat, eller kommer ni att tillföra resurser så att vi kan ta bort flaskhalsen?

Anf. 182 JOHANNA HORNBERGER (M)
replik:

Herr talman! Tack igen, ledamoten, för frågan! Jag kan bara åter upprepa att jag faktiskt tror att det finns möjligheter att prioritera och göra saker och ting på ett bättre och smartare sätt, inte bara hos länsstyrelsen utan i alla typer av offentliga verksamheter och organisationer. Jag tror att den möjligheten finns.

Jag tror också att det är viktigt att avvakta och se vart beredningen tar vägen, med de två olika utredningar som nu har lämnat förslag som tillsammans ger vattenbruk väldigt mycket bättre förutsättningar. Detta i sin tur tror jag kan ge en annan typ av handläggning som kan förenklas och förhoppningsvis förkortas rejält.

Anf. 183 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr talman! Vi är här i dag för att prata om fiskeripolitik, och jag vill redan nu yrka bifall till Miljöpartiets reservation 2. Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, även dem som vi har handlagt förenklat i år, men jag tänkte börja med att yrka bifall eftersom jag kommer att börja i det lite större – i hela havet.

Två tredjedelar av jordens yta består av hav. Medeldjupet i havet är nästan 4 kilometer. Om vi smetar ut bergen över hela jordklotet blir det bara en blå planet med ett medeldjup på kanske 2,6 kilometer. Om man tar Mount Everest och stoppar ned det i Marianergraven där det är som djupast kan man stå på toppen och ha 2 kilometer vatten ovanför sig.

Vi har 30 000 olika fiskarter i världen, från de minsta som är 8 millimeter långa till valhagen som kan bli 15 meter lång. Det är stort och ganska oförståeligt. Vattenytan gör att vi inte kan se det, men vi har påverkat hela detta hav, herr talman.

Om man åker ned till Marianergraven, vilket man kanske inte kan göra som människa men dock med små ubåtar, hittar man plastpartiklar, PFAS och föroreningar. Vi har missbrukat vårt hav enormt, och klimatförändringarna är också en stor del i detta. Förra året slog havet värmer rekord varje dag, och så har det fortsatt i år.

Här uppe där vi bor, i norr, kommer klimatförändringarna att kännas mest. Östersjön är ett av de ställen på jorden som kommer att drabbas hårdast. Om vi får en och en halv grad högre temperatur på jorden, som vi redan varit över några gånger, är det 4–6 grader och kanske uppemot 8 grader i Östersjöns vatten. Det är förstås otroligt stressande för livsmiljöerna. Lägg därtill övergödning, främmande arter och överfiske så har vi ett mycket stressat hav som vi ska få ut vår resurs från, nämligen god fisk och skaldjur som vi alla vill äta. Vi har missbrukat havet så mycket att vår resurs inte riktigt funkar i dag. Vi har förvaltat den för dåligt, trots att vi har mer kunskap i dag än vi haft tidigare.

När jag började i Sveriges riksdag 2014 talade vi väldigt mycket om att vi skulle rädda torsken i Östersjön. Det har varit fiskeförbud på torsk sedan 2019, trots att vi hade kunskapen för att kunna hejda det i tid.

På västkusten, där jag bor, får vi inte fiska torsk längre. Det finns inga vuxna torskar. Koljan har minskat. Nordhavsråkan har ett bestånd som de senaste åren oftast legat under vad som ses som hållbart.

Detta är någonting som vi ändå haft en stor enighet om att vi vill göra någonting åt. Vi har haft den här kunskapen, också i EU där vi fått en gemensam fiskeripolitik. Ändå är vi där vi är i dag. Då har vi ju misslyckats.

Under förra mandatperioden jobbade man över partigränserna med Miljömålsberedningen. Det ledde till ett betänkande med över hundra förslag som skulle hjälpa havsmiljön och som vi hoppas någon gång ska bli verklighet. Regeringen har sagt att de ska lägga fram en marin strategi, men om den bygger på detta eller inte vet jag inte.

Vi hörde också tidigare talare säga att man till och med var så otålig här i riksdagen att man gjorde ett tillkännagivande. Alla partier var överens om nio åtgärder för Östersjön. Det handlade om att flytta ut trålgränsen, att göra en översyn av förvaltningsplanerna, att vi aktivt skulle ta en roll i de olika samarbetsorganen och att vi skulle se till att det småskaliga fisket skulle kunna överleva, till exempel genom att sänka fiskekvoterna kraftigt men behålla det kustnära fisket. Det handlade också om säl, skarv, storspigg och annat. Det var nio förslag om vad vi behövde göra som vi var överens om och som man fått i uppdrag att göra. Men det händer ingenting.

Vi hörde tidigare här att för att få trålgränsutflyttningen måste man prata med Finland, som tillsammans med Danmark kanske är de som fiskar mest i svenska vatten. Det bilaterala avtalet ligger utanför den gemensamma fiskeripolitiken.

I dag var statssekreteraren i utskottet. Vi frågade om regeringen för några samtal och fick svaret att det är upp till HaV, alltså myndigheten, att göra. Menar regeringen allvar får man väl ta upp luren och ringa sin motsvarighet.

Vi hörde förut vilka kvoter vi har fått för strömming och skarpsill, trots att kommissionen föreslog ett totalt fiskestopp. Då kanske det skulle ligga i regeringens intresse att se till att kvoterna går till just småskaligt fiske och normalkonsumtion. Svaret var att det kanske blir så men att det är upp till HaV. Det var inget uppdrag, ingenting.

Använder regeringen, som säger att de tar det här på allvar, de redskap som de har? Vi hörde den moderata företrädaren nyss säga att regeringen och Moderaterna har tagit det på allvar länge. Jag anser inte det. Det är därför som jag yrkar bifall till reservation 2, för den handlar just om de saker som vi nationellt kan göra och vilka regelverk vi kan införa för att skydda bestånden. Mycket är EU-politik, men vi kan också göra saker på hemmaplan.

Jag hoppas att den marina strategi som regeringen ska lägga fram tar vara på den kunskap och de gemensamma förslag vi har för att komma vidare i detta, att man fastslår att vi ska ha en ekosystembaserad förvaltning som rymmer hela havet och att man tar havet och klimatet och hur de hänger ihop på allvar i de åtgärder som man föreslår.

Herr talman! Torskens kollaps och strömmingens kritiska tillstånd är ett fruktansvärt underbetyg till hela vårt samhälle. Vi kan bättre. Regeringen kan bättre. Det är ni som företräder oss. Haven tillhör oss alla. Vi måste återta dem.
(Applåder)

Anf. 184 ROLAND UTBULT (KD):

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande. Jag ersätter i dag Kjell-Arne Ottosson i debatten. Det ska bli väldigt inspirerande och roligt att få göra det.

I mina rötter finns också en hel del fiskearv och kulturarv från öarna utanför Göteborg. Tanken var att

även jag skulle ansluta mig till fiskekollektivet som mina förfäder och mina bröder. Jag fick prova på att fiska med min far utanför Shetlandsöarna och på Nord-sjön och att ligga inne för storm i Egersund, Hauge-sund och Stavanger och lite andra platser. Och jag längtar ofta till havet, som är det som inte bevarar några spår, som det heter i Moby Dick. Eller som Muminpappan säger: Han vill lära känna havet, för endast då kan han också lära känna sig själv.

Jag gläder mig över att den här regeringen på ett helt annat sätt än den tidigare vill få tillväxt hos företag, inte minst på landsbygden och i kustbygderna. Regeringen tar nya tag för att förverkliga livsmedelsstrategin, som innefattar även den blå värdekedjan.

Överförbara kvoter i det demersala fisket har diskuterats länge, men inte mycket har hänt förrän nu. Regeringen har gett i uppdrag till Havs- och vattenmyndigheten att föreslå ett system med överlåtbara fiske-rättigheter i fisket efter bottenlevande arter. Såvitt jag förstår ska det redovisas inom kort. Vi vet att pelagikernas framgångar har byggt på överförbara rättigheter med kvoter, så detta är rätt väg framåt.

Herr talman! Det finns positiva tecken i havet. Vi vet att vinterns stormar har gett nytt syre åt delar av Östersjön. Tyvärr förväntas återhämtningen av fisken slås ut av skarv och säl, som sätter i sig enorma mängder fisk.

Licensjakten på säl är inte särskilt omfattande, kanske 300 sälar per år. Det har talats om att vi behöver skjuta 3 000 sälar, men förmodligen skulle det behöva skjutas 30 000 sälar.

Det finns positiva tecken på land. I går skrevs ett markanvisningsavtal i Sotenäs kommun på västkusten. Det handlar om att bygga en 20 000 kvadratmeter stor fabrik för mottagande och beredning av sill. Men det är inte bara en sillfabrik. Det handlar om lossning, beredning och nya proteinrika produkter. Det ska ses i ett större sammanhang. Vi skickar i dag fisken till Danmark. Sedan köper vi tillbaka den som foder, det vill säga det foder som inte skickas till Norge. Den här satsningen i Kungshamn kostar 600 miljoner kronor. Kommunen ska säga sitt, men hittills är alla inblandade positiva.

I tillägg satsar fiskenäringen på att utveckla Nordersund med 50 miljoner och även Oxelösund med ett antal miljoner. I dag kommer det mesta av sillen på lastbil från Norge. Det här är alltså oerhört viktigt för hela den svenska fiskenäringen.

Vi vet att fisk är en viktig proteinkälla. Av sillen går hälften till filéer och hälften till rens, som blir mjöl och olja. Torsken ger runt 40 procent filéer och resten rens. Pelagikerna, som ibland orättvist kallas industri-fiskare, drar upp 150 000 ton fisk i kvoter varje år. Om du lägger en portion på en tallrik var till en befolkning på 10 miljoner ger det 3 miljarder måltider.

I den nyligen presenterade utredningen om en ny livsmedelsberedskap står det att målet för livsmedelsberedskapen ska vara att säkerställa att hela befolkningen över tid har tillgång till nödvändiga livsmedel

vid en allvarlig störning eller en överhängande risk för en allvarlig störning i livsmedelsförsörjningen.

För en befolkning är fisket helt avgörande i krigstid. Det handlar om proteinförsörjning. 3 miljarder måltider à 100 gram ger den svenska befolkningen föda i 300 dagar. Vi har överlevt tidigare i krigstider med hjälp av sjömat. Vi kan behöva det igen. Därför är det tråkigt att ibland höra – dock inte hittills i dag – ett ganska negativt resonemang om yrkesfisket.

Herr talman! Alla våra fiskebåtar är gjorda för konsumtion. De är inriktade på att fiska olika sorter utifrån tillgång och behov. De moderna båtarna har minimalt med bifångst. Om vi inte har de stora båtarna som kan gå långt ut på havet får vi inte heller något småskaligt fiske. Vi får inga fabriker, och var ska då det småskaliga fiskets fångst landas och beredas?

Utifrån det här resonemanget vill jag avslutningsvis säga att fisket har sina givna fångstområden där det fiskats i generationer. Det finns de som vill lägga vindkraftverk just där fisket bedrivs. Det måste förhindras. Det kan inte vara samhällsekonomiskt klokt att tillåta havsbaserad vindkraft på svenskt fiskes bästa fiskeplatser. Haven är stora, och plats finns för både havsbaserad vindkraft och svenskt yrkesfiske. Vi behöver såväl fisk som energi. De viktigaste fiskeplatserna måste värnas till förmån för svensk matproduktion.

Vi kristdemokrater värnar det småskaliga fisket lika mycket som det storskaliga, men allt måste sättas i ett sammanhang. Jag är glad att regeringen visar förståelse för helheten och ser yrkesfisket som en resurs både i lugna tider och kanske framför allt när det är orostider. Svensken älskar sin fisk. Låt oss värna det svenska fisket och lyfta det som en stor och viktig resurs!

Anf. 185 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Roland Utbult, för anförandet! Det är roligt att se ledamoten tillbaka i fiskedebatten. Det finns jättemycket i anförandet som jag skulle vilja diskutera, men jag tryckte faktiskt på knappen för att ledamoten tillhör samma parti som landsbygdsministern. Vi väntar ju med spänning på vad den nya marina strategin ska innehålla. Vi har efterfrågat den under hela den här mandatperioden, och jag tänkte att Johanna Hornberger skulle få slippa mina frågor i dag och riktar mig till Kristdemokraterna i stället.

Min fråga är om den marina strategin kommer att innehålla förslag även på fiskeområdet och om den bygger på de överenskommelser vi gjort i andra sammanhang, till exempel Miljömålsberedningens betänkande. Det fanns en i princip färdig havsmiljöproposition på bordet när Miljöpartiet lämnade regeringen i december 2021, och sedan dess har det inte hänt något. Är det en fortsättning på det arbetet eller en helt ny produkt? Det är många som väntar med spänning, och var jag än är efterfrågas strategin. Otroligt många har ju varit inblandade i förarbetet. Vad innehåller den marina strategin?

Anf. 186 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tänker inte stå här och filibustra och inte säga något meningsfullt. Jag sitter i kulturutskottet och arbetar med kulturfrågor, men fiske är ju också kultur. Fisket ligger naturligtvis nära mitt hjärta.

Jag har rätt mycket kontakt med staben runt landsbygdsministern, och jag hör att de har ett stort engagemang i det här, men själva innehållet i den marina strategin och hur den kommer att se ut har jag faktiskt ingen information om. Jag står här just i dag som ersättare för vår ordinarie ledamot i miljö- och jordbruksutskottet.

Anf. 187 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Det var inte meningen att sätta dit Roland Utbult, men jag vet ju om ledamotens stora intresse för fiskefrågorna och tänkte att han kanske var informerad. Jag kanske kan få ge några medskick?

Det kom en klimatanpassningsstrategi häromdagen, och den var inte rolig. Det var väldigt mycket regeringen ville ”verka för” och inga skarpa beslut, som kanske skulle behövas. När det ändrades från att det skulle bli en havsmiljöproposition till en marin strategi blir man ju som oppositionspolitiker lite misstänksam. Är det återigen någonting man ska ”verka för”, eller kommer det några skarpa förslag? Jag förstår att ledamoten inte kan svara på det i dag, men om det nu finns kontakter med staben kan det vara en önskan från vår sida – och jag tror också att det ligger i regeringens intresse – att man kommer fram med någonting på detta område. Har ledamoten något att tillägga?

Anf. 188 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag lovar att jag i alla fall ska följa upp det vi talat om i dag. Jag vill också säga att jag uppskattar ledamoten Nohréns kunskap när det gäller havet väldigt mycket. Jag var ju med när ledamoten gjorde en exkursion till havs vid Lysekil och beskrev den för oss. Jag ska göra vad jag kan för att framföra det vi talat om här.

Anf. 189 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Kristdemokraterna är det parti som är högst ansvarigt för den svenska fiskeripolitiken. Tyvärr har vi inte landsbygdsminister Peter Kullgren med oss här i dag, så därför ställer jag min fråga till hans partikamrat Roland Utbult i stället.

Miljön i Östersjön är en fråga som engagerar många svenskar, såväl bland folket som i partipolitiken. Det råder bred enighet om att situationen är mycket allvarlig; det hoppas jag att vi också kan vara överens om. Inom forskningen är man överens om att Östersjön hotas av en rad olika miljöproblem: övergödning, klimatförändringar, miljögifter och överfiske.

Forskare är tydliga med att det krävs insatser inom alla de här områdena men att fisket är den faktor som vi snabbast kan göra någonting åt. Vi kan inte få bort övergödning, global upphettning eller

evighetskemikalier till nästa år, men länderna kring Östersjön kan bestämma sig för att stoppa industrifisket.

Jag tror att många ställer sig frågan varför man inte agerar för att rädda strömmingen. Därför blir det också min fråga till Kristdemokraterna här i dag. Varför verkar inte regeringen för att stoppa industrifisket efter strömming i Östersjön?

Anf. 190 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Jag har funderat en del över hur det kommer sig att man använder uttrycket industrifiske. Alla båtarna är inställda på konsumtion, och jag vet inte vad industrifiske handlar om. Det låter mer som ett skällsord. Är det fråga om hur stor båten är eller att man fiskar för mycket? Man går ju efter kvoter, vilket betyder att det man fiskar är det man har tillstånd för. Jag skulle hellre kalla det storskaligt fiske än industrifiske. Jag tycker att industrifiske låter mer som ett skällsord. Men jag vet att uttrycket används frekvent.

Jag håller med om att situationen i Östersjön är otillfredsställande. Det finns ett antal orsaker som ledamoten nämner, till exempel övergödning, utsläpp från fartyg, säl och skarv som äter kopiösa mängder samt klimatförändringen. Varmt vatten gör att spiggen ökar. Spigg äter ägg från abborre, gädda och sill. Av spigg kan man göra både olja och foder, men spiggen är skadlig. Här finns stora problem.

Jag delar uppfattningen att det inte är en tillfredsställande situation i Östersjön, men det handlar om att fiska utifrån tilldelade kvoter. Därmed har man tillstånd att fiska det man fiskar.

Anf. 191 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Svenska folket förväntar sig att regeringen ska agera för att rädda strömmingen, men regeringen och Kristdemokraterna sitter på händerna. Som jag sa finns det en bred enighet inom forskningen om att det finns en rad olika miljöproblem som hotar Östersjön, men fisket är det vi kan reglera på kort sikt.

Min fråga kvarstår: Varför verkar inte regeringen för att stoppa industrifisket, eller det storskaliga fisket, om man så vill? Om man inte vill göra det, vilka andra åtgärder tänker man vidta som kan förhindra att strömmingsbestånden i Östersjön inte kollapsar de närmaste åren?

Anf. 192 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Andersson.

Som jag sa fiskar vi utifrån tilldelade kvoter, och de regleras av EU.

När landsbygdsministern förhandlade senast lyckades han ändå dämpa utrymmet för kvoterna. Om han inte hade gjort det hade det varit ännu högre kvoter. Där finns ett exempel på att man i alla fall försöker reglera det hela.

Nu finns kvoterna, och man fiskar utifrån dem. Eftersom detta är en EU-fråga kan varken ledamoten

Andersson eller jag påverka frågan här där vi befinner oss just nu.

Det är viktigt att sätta in frågan i ett större perspektiv. När man talar om det småskaliga fisket är frågan hur många garnbåtar som behövs för att fylla upp det storskaliga kvotfisket. Om man bara använder garnbåtar handlar det om ungefär 5 000 garnbåtar för att fylla kvoterna – det som det storskaliga fisket tar upp.

Jag är övertygad om att regeringen med landsbygdsministern i spetsen gör vad man kan. Man ser bekymret i fråga om Östersjön, men man har också att rätta sig efter EU-regler och EU-beslut.

Anf. 193 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Utbult för hans tal.

Även jag kommer att ställa en fråga om Östersjön. Det är där vi ser de största problemen för tillfället. Det vi nu har sett i norra delen av Bottenviken är att även laxbeståndet krymper kraftfullt. Nu lämnade Ices i sitt vetenskapliga underlag till EU-kommissionen inför beslutet om fiskekvoter, bland annat laxfisket i Bottenviken, ett förslag att stoppa allt laxfiske i höjd med gränsen mot Västerbotten. Därmed skulle allt fiske efter lax i det området, 29N och delområde 30, stoppas för att skydda det kraftigt hotade laxbeståndet i Ljungan, som är en naturlig lax.

Detta beslut motsades vid det tillfället av Sveriges och Finlands regeringar, som i stället framförde en motfråga till Ices. Det brukar kallas teknisk konsultation. Denna fråga har dock Ices ännu inte svarat på. Men till följd av att denna fråga ännu ej har besvarats har det finska jord- och skogsbruksministeriet beslutat att tillåta 45 yrkesfiskare att fiska ett så kallat vetenskapligt fiske efter lax i området. Men det vetenskapliga underlaget som den finska myndigheten hänvisar till som underlag till beslutet motsägs av flera genetiska undersökningar, som i stället påvisar att flera olika laxbestånd, däribland den hotade Ljunganlaxen, går över på den finska sidan på sin väg hem och alltså troligtvis fiskas upp av dessa 45 yrkesfiskare.

Hur tänker regeringen och majoritetspartierna hantera denna uppkomna situation?

Anf. 194 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Kronståhl.

Jag måste upprepa att jag inte tänker stå här och filibustra och tala utan att ha något meningsfullt att säga. Den kunskap som Kronståhl innehar har inte jag i det här läget där jag ersätter den ordinarie ledamoten i miljö- och jordbruksutskottet.

Det enda jag kan säga är att jag har förtroende för landsbygdsministern och hans stab, som jag ändå har en del kontakt med. Jag befinner mig i kulturutskottet, och jag driver frågor där. I mina kontakter med Kullgren och staben har jag förstått att man gör vad man kan för att reglera fisket på ett sätt som är tillfredsställande för svenska fiskare och för Östersjön.

Anf. 195 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Jag tackar Roland Utbult för hans svar. Jag har stor respekt för att han i sin roll inte har kunskap om allt. Jag får säga som Emma Nohrén sa, nämligen att jag gör ett medskick.

Det stora problemet är, förutom att vi troligtvis kommer att låta Finland fiska upp den lax vi hade tänkt att skydda, att detta medför att den lilla fiskeflottan på den svenska sidan, fyra fem yrkesfiskebåtar, inte har tillstånd att fiska efter lax. Det blir en svår situation där vi misslyckas att skydda det vi ska skydda, men de svenska fiskarna får ändå inte utöva sitt yrke. Det blir en dubbel smäll. Det är ett medskick till ledamoten Utbult.

Anf. 196 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar för ökad kunskap som jag har fått från anföranden och tidigare replikskiften.

Anf. 197 TOMAS KRONSTÅHL (S):

Herr talman! Då var det återigen dags att debattera fiskeripolitiken. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 12 och därmed vår kommittémotion.

Dagens debatt kommer likt den förra debatten förra året från min sida att handla väldigt mycket om den rådande krissituationen för fisken som finns i Östersjön. Det är lite med en däres envishet som vi diskuterar situationen.

Herr talman! Låt mig börja med att diskutera lite om det faktum som även tidigare talare har tagit upp. Det handlar om behovet av kraftigt ökad energiproduktion i landet för att möta morgondagens och inte minst den gröna omställningens enorma behov av billig el. Det innebär att vi måste möjliggöra betydligt fler havsbaserade vindkraftsparker, och då främst i de södra delarna av landet där behovet av ny elproduktion är som störst.

Flera havsvindparker är nu lyckligtvis under planering och i beslutsstadiet på västkusten och i Bohuslän. Men där har det också uppkommit ganska omfattande konfliktsituationer med fiskerinäringen och yrkesfiskarna när det gäller placeringen av dessa vindkraftsparker.

Oron kommer framför allt från yrkesfiskarna, som menar att med de nu föreslagna placeringarna kommer det kanske att vara dödsstöten för bland annat det så viktiga räkfisket, som har sina bästa fiskevatten inom de områden där man har tänkt placera dessa ganska stora havsvindparker.

Samtidigt säger sig regeringen jobba fram en förnyad livsmedelsstrategi som man kallar 2.0, där man mer än i tidigare livsmedelsstrategier vill fokusera även på de blå näringarna. Inte minst i kristider kan dessa näringar vara väldigt viktiga och bidra till en ökad livsmedelsförsörjning.

Trots detta faktum var det den socialdemokratiska regeringen som gav Jordbruksverket och Energimyndigheten samt Havs- och vattenmyndigheten i uppdrag att samordna och säkerställa att fiskerinäringen i ett

mycket tidigt skede skulle vara med och diskutera dessa placeringar för att få en så liten påverkan för fiskarna på västkusten som möjligt.

Herr talman! Jag menar att regeringen måste ta dessa signaler och denna oro på allvar och lyssna på fiskerinäringen för att lösa den uppkomna situationen. Det borde finnas, precis som ledamoten Utbult sa tidigare, utrymme för både energiproduktion och livsmedelsproduktion i dessa områden utan att dessa konflikter behöver uppstå.

Herr talman! EU:s ministerråd fattade beslut den 20 november 2023 om hur stora kvoter som skulle få fiskas i Östersjön under 2024. Ett beslut om fastställande av fiskekvoter för bland annat Östersjön fattas varje höst av EU:s ministerråd för att fastställa ramarna för hur mycket fisk, exempelvis sill, strömming och skarpsill, som får fångas i Östersjön.

Detta beslut var i mycket viktiga avseenden omöjligt att förena med den vetenskapliga rådgivning som EU beställer från Internationella havsforskningsrådet, Ices. Det gick emot det förslag till beslut som EU-kommissionen utarbetat på grundval av denna vetenskapliga rådgivning.

Bland annat hade kommissionen föreslagit att inget riktat fiske och bara oundvikliga bifångster skulle tillåtas för såväl sill- och strömmingsbeståndet i centrala Östersjön som det i Bottniska viken. Trots detta beslutade alltså rådet och vår nu sittande regering om att tillåta fångst av drygt 40 000 ton sill och strömming och 55 000 ton skarpsill.

Herr talman! Låt mig bara påminna om att situationen för sill och strömming i Östersjön är som alla vet akut hotad. Det småskaliga kustnära yrkesfisket som fiskar för humankonsumtion får väldigt lite om ens någon fisk som är stor nog för människoföda.

Torsken har vi i princip utrotat och har haft fiskeförbud för sedan 2019, och vi ser ännu ingen återhämtning. Nu får vi även alarmerande signaler om att laxen minskar kraftigt i Bottenviken, vilket naturligtvis är ännu en följd av att det finns alldeles för lite sill och strömming samt att situationen för dessa arter blir alltmer akut.

Om vi inte vill att sill och strömming ska gå samma öde till mötes som torsken redan har gjort är vi tvungna att agera nu och kraftfullt innan det är för sent.

Sillens och strömmingens utveckling i Östersjön sedan toppnoteringarna på 70-talet – de var ganska höga på grund av andra utsläpp – är en alarmerande utveckling som inte på något sätt kan misstolkas.

Minskningen av sill i Bottniska viken är 50 procent sedan i början av 90-talet, alltså en halvering sedan 90-talet. I Centrala Östersjön är minskningen 80 procent sedan 70-talet, men – märk väl – 40 procent de senaste fyra åren. I Västra Östersjön är minskningen 80 procent sedan början av 90-talet.

Trots dessa fakta beslutade alltså den sittande regeringen i EU:s ministerråd att tillåta ett fortsatt riktat fiske efter sill och strömming på 40 000 ton samt 55 000 ton skarpsill med en garanterad mängd sill och

strömming som bifångst som man inte behöver rapportera.

Herr talman! Detta beslut innebär att det kommer att vara det storskaliga fisket som kommer att fånga dessa kvoter, fisk som tyvärr till 95 procent kommer att malas ned till djurfoder. Ännu en gång står det lokala, regionala och småskaliga yrkesfisket som fiskar för humankonsumtion som de stora förlorarna.

Frågan som jag och många med mig ställer är: Har verkligen EU:s ministerråd och regeringen agerat utefter sina befogenheter och riktlinjer? Eller har de fallit till föga för ett fåtal stora aktörers ekonomiska vinstintressen?

I stället för att följa rekommendationerna från vetenskapen och försöka rädda fiskpopulationen och miljön i hela Östersjön, och även eventuellt att följa lagen, väljer man att fortsätta tillåta allt fiske i hela den hotade Östersjön.

Herr talman! Beslutet om fiskekvoterna för sill, strömming och skarpsill är nu mot all vetenskaplig rådgivning redan fattade. Men regeringen har fortsatt möjlighet om viljan finns att genomföra olika åtgärder för att försöka skydda våra kritiskt låga nivåer av sill och strömming.

Efter flera granskningar kan vi konstatera att förekomsten av felrapporteringar av hur mycket sill och strömming man tagit upp nästan är total. Två tredjedelar visar sig rapportera mer än 10 procent fel. Vad som är värre är att över 10 procent av de granskade båtarna rapporterade över 100 procent fel.

Det innebär att rapporteringsskyldigheten och landningsskyldigheten i Sverige knappast alls efterlevs. Detta tillsammans med alldeles för högt satta fiskekvoter gör att det är alldeles uppenbart att fisket i Östersjön drivs mot en total kollaps för sill och strömming om ingenting görs.

Herr talman! Jag vill slutligen uppmana regeringen och regeringspartierna att ta åtminstone denna fråga på allvar. Det minsta man då kan göra, och det kan man göra omedelbart, är att kraftigt höja sanktionsavgifterna för fiskeöverträdelser så att de verkligen avskräcker från detta olagliga beteende. (Applåder)

Anf. 198 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag blev väldigt glad när jag hörde ledamoten Kronståhls inställning till vindkraften. Den ska samsas med fiskenäringen, och man ska inte placera de stora vindkraftsparkerna på de bästa fiskeplatserna som man har runt kusterna. Det tycker jag var väldigt bra.

Jag har en fråga; det handlar om bottentrålning. Socialdemokratiska partiet beslutade på sin kongress för några år sedan att man ville förbjuda all bottentrålning och också ha som mål att förbjuda bottentrålning i hela EU. Min fråga är om detta ligger kvar.

Jag ser sådant som beslutas på riksting och kongresser och i sådana högsta beslutande organ som lag i partiet – det ska bara förverkligas. Men hur går det egentligen med detta beslut? Är bottentrålning

fortfarande något man vill förbjuda från Socialdemokraternas sida, inte bara runt Sveriges kuster utan också i hela EU?

Anf. 199 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Utbult, för frågan! Vi kan självklart konstatera att bottentrålning i många avseenden är väldigt förstörande och inte något bra fiske. Det förstör faktiskt det viktiga liv som finns på havets botten. Det finns naturligtvis vissa fiskerier, till exempel räkfiske och annat, där det kanske är mer eller mindre nödvändigt med en viss bottentrålning. Men i huvudsak borde man hitta bättre fångstmetoder eftersom bottentrålning förstör så mycket.

Jag tycker att det är någon form av politisk renlighet att det, om man driver en fråga som gäller något som i stor utsträckning beslutas av EU och EU-kommissionen, till exempel fiskefrågor, är bra att inte enbart hålla sig inom de nationella gränserna. En politisk vision måste vara att om vi ska försöka förbättra haven måste vi göra det i hela det område vi har rådighet över.

Anf. 200 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Det var alltså inte något man behövde följa utan mer en vision eller en målsättning. Om ett förbud mot all bottentrålning i svenska vatten och även i hela EU skulle förverkligas är det klart att det, som ledamoten sa, inte blir mycket räkfiske. Det blir ingen havskräfta, gråsej, torsk, vitling och så vidare. Det skulle vara ganska förödande.

Jag minns att jag har haft sådana här debatter med bland annat socialdemokraten Jan-Olof Larsson, och jag tror inte att han var riktigt nöjd med det här beslutet. Jag vill minnas att både han och landsbygdsministern på den tiden, Sven-Erik Bucht, duckade inför det beslut som fattats.

Carina Svensson, ordförande i miljönämnden i Malmö stad, som lämnat in motionen, sa till och med så här: ”Många blev nog förvånade över att förslaget faktiskt gick igenom.” Det var hon och hennes partikamrater i Malmö som låg bakom motionen om förbud mot bottentrålning. Det förklarar lite grann för mig varför detta gick igenom. Det förvånar mig egentligen att det gick igenom, men de lyckades på något sätt med sin övertalning.

Jag har faktiskt förtroende för att Socialdemokraterna framöver kommer att gå en annan väg, som kanske är lite mindre konfrontativ. Tar vi bort bottentrålningen har vi inget svenskt fiske kvar.

Anf. 201 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Vi får väl, ledamoten Utbult, hoppas att tekniken och utvecklingen går framåt; så kan det ju vara. Det har hänt ganska mycket på väldigt många områden. Vi stöttar mycket forskning om fångstredskap och annat för fisket. Någon gång kommer vi förhoppningsvis att lösa även detta med bottentrålningen, eller åtminstone dess skadeverkningar på botten. Detta känner vi alla till, och det är väldigt olyckligt.

Det var väl det partikongressen ville komma åt i detta fall, herr talman. Man ville få till ett stopp för den förstörelse av botten som sker vid bottentrålning.

Men vi hoppas på tekniken, och tills vidare får vi nog tillåta bottentrålning i viss utsträckning.

Anf. 202 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Den rådande situationen är allvarlig; det håller jag med om. Men den uppkom inte i går. Den rådande situationen i Östersjön uppkom inte heller den 11 september 2022, utan denna situation har vi sett i många år. Nu när Socialdemokraterna sitter i opposition hör vi många fina ord och ett stort engagemang för fisket. Var fanns det engagemanget när Socialdemokraterna satt i regering?

Anf. 203 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, Beatrice Timgren, för frågan, eller om det var ett påstående – jag vet inte. Faktum är i alla fall att vi jobbade ganska aktivt med fiskeripolitiken även under vår tid i regeringsställning. Det var faktiskt vi som först såg till att vi beslutade om en utflyttad trålgräns för att prova på det och se om det var en lösning för att rädda sillen och strömmingen. Vi jobbade också vid flera tillfällen för minskade fiskekvoter i Östersjön.

Jag har varit ganska noga med att påpeka att det vi ser i Östersjön är en utveckling som är väldigt kritisk – alarmerande på många olika sätt. Jag har inte vid något tillfälle sagt att det är den här regeringens fel, och än mindre är det den tidigare regeringens fel.

Det jag säger är att det är ett politiskt ansvar att agera när man ser att något akut håller på att hända. Det var precis det vi gjorde i regeringsställning, och jag anser att vi bör fortsätta och anstränga oss ännu mer, innan det är för sent.

Anf. 204 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! När det gäller trålgränsen handlade det om ett utskottsinitiativ som även Sverigedemokraterna stod bakom.

Det är viktigt med engagemang. Jag har försökt titta lite på vad Socialdemokraterna har gjort. Jag har bland annat tittat på Socialdemokraternas webbplats med rubriken Havsmiljö. Fisk har ingen egen flik. Några förslag räknas upp där det framgår vad Socialdemokraterna gjort i regeringsställning, men ytterst få punkter gäller fisket.

Jag vill därför fråga: Hur kommer Socialdemokraterna att agera om de skulle få möjlighet att regera igen? Kommer Socialdemokraterna att prioritera fiskeripolitiken högre?

Anf. 205 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, Beatrice Timgren, för ditt intresse för socialdemokratisk regeringspolitik! Det gläder mig verkligen.

Vi gjorde den här utflyttningen av trålgränsen. Efter det har vi haft många diskussioner, inom partiet men även med andra partier, exempelvis i miljö- och

jordbruksutskottet. I den senaste diskussion vi hade om fiskekvoter och annat var vårt och andra partiers förslag att vi skulle följa Ices rekommendationer och införa ett totalstopp för fiske efter sill och strömming i Östersjön, med ett undantag för det småskaliga yrkesfisket för humankonsumtion.

Självklart skulle detta bli vår politik om vi satt i regeringsställning.

Anf. 206 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Sveriges kuster och hav är på många sätt unika. Kusten och havet är inte bara synonyma med fantastiska naturupplevelser och levande kustsamhällen med traditioner och kulturarv. Haven bidrar även med värdefulla ekosystemtjänster och producerar syre, biologisk mångfald och livsmedel. Det är där vi hämtar många uppskattade livsmedel som vi gärna sätter på bordet.

Haven har genom åren hållit svenska folket vid liv. Men, herr talman, precis som vi har hört här i kväll är det svårt att undvika att beröra läget i Östersjön i en debatt som denna, och läget är inte gott. Vi måste komma till rätta med obalansen i de marina ekosystemen. Östersjön ska bli ett friskt hav igen. Det är viktigt för klimatet. Det är viktigt för ekosystemen, för den svenska ekonomin och för vår livsmedelsberedskap, för att bara nämna några saker. Tyvärr finns som bekant ingen quickfix som snabbt förändrar situationen.

Vi liberaler vill gärna att vi på allvar inför en ekosystembaserad havsförvaltning – en förvaltning där naturvärden bevaras och naturresurser utnyttjas miljömässigt, ekonomiskt och socialt hållbart. Målet är att säkerställa att ekosystemen nyttjas inom sina gränser.

Det räcker inte att förvalta varje komponent var för sig. Vi måste ta hänsyn till helheten. Slår man ut ett bestånd av rovfiskar blir småfisker för vanlig. Får vi för mycket säl och skarv skapar det problem. Så här kan man hålla på och räkna upp sak efter sak som vi måste hålla koll på och se till att det är ordning på.

Vi måste ha en mer långsiktig fiskeriförvaltning som kombineras med en offensiv havspolitik som lagar Östersjön, för det är ett hav som är trasigt. Östersjön måste bli ett friskt och produktivt hav igen.

Herr talman! Vi måste se till att det finns fisk att fiska för den så viktiga småskaliga och kustnära fiskerinäringen. Bara genom ett hav i balans värnar vi just detta. Det är viktigt för det lokala näringslivet, för besöksnäringen, för kustbygderna – ja, för otroligt många saker.

Det svenska yrkesfisket är viktigt, och vi har ett ansvar att se till att det finns en framtid för branschen. Vi behöver skapa framtidsstro, och vi måste få yngre fiskare att ta vid när de äldre slutar.

Herr talman! Jag tror att någon har sagt det före mig i kväll, men det är lätt att bli lite dyster när man diskuterar fiskeripolitiken. Det finns dock ljusglimtar. En sak som redan har nämnts i kväll är produktionen av sjömat. Här finns det en stor potential. Det finns både hopp och framtidsstro. Här gör också vi i regeringsunderlaget mycket för att förenkla tillståndprocesser och

få fart på näringen, för Sverige behöver öka sin livsmedelsberedskap. Vi behöver göra det på ett sätt som är hållbart för klimatet. Här kan sjömaten spela en viktig roll.

(Applåder)

Anf. 207 BEATRICE TIMGREN (SD):

Herr talman! Vi står självfallet bakom alla våra reservationer, men för att spara tid yrkar jag bifall endast till reservation 6.

Fisket i Östersjön och i Västerhavet står inför stora utmaningar. Östersjöns bräckta vatten och unika ekosystem är väldigt känsliga för föroreningar och överfiske. Östersjöns grunda hav och väldigt låga utbyte av vatten innebär att situationen för fisket blir än mer akut. Västerhavet delar många av dessa utmaningar, även om förhållandena skiljer sig åt på många viktiga sätt.

Många fiskar längs våra kuster har minskat. En sådan fiskart är torsken, som vi har diskuterat här tidigare. Den har minskat och har inte återhämtat sig. Låt mig jämföra historiskt. På 1960- till 1980-talet hade man fångster på flera hundratusen ton i Skagerrak och Nordsjön. Så ser det inte ut i dag.

I Östersjön har vi den så kallade slipstorsken – magra torskar som ofta är angripna av parasiter. Vi har också minskade sillbestånd i Östersjön. Den verkligheten ser väldigt dyster ut, men det finns ljusglimtar. Vi ser att vissa arter faktiskt har ökat. En av dem är kolja i Nordsjön och Skagerrak. Vi får också signaler om att lake och sik i Vänern och Vättern har börjat återhämta sig. Detta ger hopp om en bättre framtid, för vi måste ju tro att det går att göra någonting. Annars är det ingen mening att vi står här – då kan vi lika gärna packa ihop och gå hem.

Jag vill vara optimistisk. Det är viktigt att tro på vetenskapligt baserade strategier och genomföra en förvaltning av fiskebestånden på ett genomtänkt sätt. Vi ser att minskad övergödning saktar men säkert börjar ge resultat. Det gäller också minskningen av miljögifter. Fisk i vissa delar av Östersjön har lägre halter av PCB och dioxiner.

Det gäller att ha tålamod att vara ihärdig, för detta tar mycket lång tid. Vi måste också fortsätta att arbeta med selektiva redskap för att minska bifångsten och även minska utkasten av fisk. Vi måste också fortsätta kampen mot övergivna fiskeredskap, eftersom övergivna fiskeredskap fortsätter att fånga fisk långt efter att de har övergivits, och de fångar inte bara fisk utan även marina däggdjur.

Sedan har vi skarven, som har ökat explosionsartat i många delar av Östersjön, och detta är ett stort problem, inte bara för Sverige utan även för andra länder runt Östersjön. Här skulle vi vilja se en minskning och en kraftig förvaltning av skarvpopulationen. Vi sverigedemokrater vill därför införa en ersättning för att öka jakten på just skarv. Skarven äter stora mängder fisk och är därför ett problem för fiskebestånden och för fiskare. Vi vill också att skarven ska tas bort ur EU:s fågeldirektiv för att göra jakten enklare.

Om vi blickar framåt ser vi att det finns en stor potential när det gäller fiskodling och vattenbruk. I dessa tider med dessa omvärldslägen är självförsörjningen otroligt viktig, men Sverige ligger långt efter, speciellt i kontrast till Norge. Vad är då anledningen? Jo, det är tillståndprocesser. Alla aktörer inom vattenbruk som jag har pratat med pekar på samma sak, nämligen tillståndprocesser som leder till administrativ börda. Tillståndprocesserna tar tid, och det innebär att aktörer inte vågar satsa på den viktiga blå näringen.

Därför är jag glad för att vi nu har en ny regering på plats. Den tidigare regeringen har helt nonchalerat tillståndprocesserna. Detta är ju inte något som uppkom i går, utan det har diskuterats länge. Jag lyssnade på debatter från innan jag kom in i riksdagen. Även då diskuterades tillståndprocesser. I tillägg till allt annat som den här regeringen måste rätta till efter den förra regeringen är jag glad över att nuvarande regering tar detta på allvar. Jag ställde själv en skriftlig fråga om detta och fick till svar att man arbetar aktivt.

Slutligen vill jag diskutera fiskekvoter. Här har den nuvarande regeringen med stöd av Sverigedemokraterna visat på en förmåga att förhandla fram gynnsamma villkor för Sverige på EU-nivå trots att andra länder önskade högre kvoter. Här har Sverige framgångsrikt drivit igenom en restriktiv linje som värnar både kustfiskare och fiskbestånd. Tack vare detta arbete har strömmingskvoten i centrala Östersjön reducerats drastiskt.

År 2020 låg den på drygt 153 000 ton, då vi hade en S-MP-regering. I dag har den förhandlats ned till 40 000 ton. Det är en minskning med 70 procent sedan 2020.

Detta talar sitt tydliga språk om den nuvarande regeringens effektivitet och engagemang för hållbart fiske.

Den tidigare regeringens hantering av denna fråga lämnar mycket att önska. Dess oförmåga att effektivt förhandla och prioritera svenska intressen på EU-nivå blev uppenbar. Det var en svaghet som vi är tack-samma över att vi inte längre behöver bevittna.

I stället för att agera när de hade chansen och satt i regering väljer nu vissa partier att missbruka politiska verktyg, som KU-anmälningar och anmälningar till EU-domstolen, inte för att de värnar fisket utan för att de vill vinna billiga politiska poäng. Det är ingenting annat än politisk teater. Detta visar tydligt att de inte är intresserade av fisket utan bara av uppmärksamhet.

Den nuvarande regeringens agerande reflekterar en djupare förståelse och respekt för den komplexa naturen av fiskförvaltning på EU-nivå. Det är viktigt att förhandla fram sänkta kvoter samtidigt som vi säkrar framtiden för det kustnära fisket och värnar fiskbestånden på ett ansvarsfullt sätt.

Det finns mycket kvar att göra, men man måste börja någonstans. Vi kommer att fortsätta arbeta för att bevara våra hav och kustsamhällen.
(Applåder)

Anf. 208 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Timgren, för ditt anförande! Jag vill göra ett påpekande innan jag kommer till min frågeställning: Åren 2020 och 2021 var inte Ices rekommendation, den vetenskapliga rådgivningen, ett totalstopp för fiske efter sill och strömming. Det är det faktiskt 2024. Det är det som är den stora skillnaden. Det är ingen pajkastning och ingen leksakspolitik.

Herr talman! Ledamoten Beatrice Timgren gillar att läsa socialdemokratiska kongressbeslut, och jag har börjat intressera mig lite för vad ledamoten Beatrice Timgren gör i sin roll som politiker. Nu har jag konstaterat att hon motsätter sig EU-kommissionens förslag om ett totalstopp för ålfiske i Östersjön och att hon menar att man ska reglera ålen i det vatten som berörs. Ledamoten Timgren menar vidare, vad jag kan förstå, att man ska upphöra helt med den viktiga ålutsättningen.

Fakta är, herr talman, att den europeiska ålen endast utgör ett enda bestånd och att den lever i nästan hela Europa. Ålbeståndet samt återväxten av ål har minskat med 90–95 procent de senaste 50 åren. Ålbeståndet ligger på mycket kritiska nivåer, långt under de nivåer som på något vis skulle indikera att det är ett hållbart bestånd som tål fiske. Ålen bedöms som akut hotad och är sedan 2009 listad som utrotningshotad art.

Vad menar ledamoten Timgren med att man ska upphöra med utsättning av ål samt med att motsätta sig ett fiskestopp när läget för ålen är så akut?

Anf. 209 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Ja, ålen är hotad. Där är vi eniga. Men det svenska ålfisket är ett väldigt litet uttag i det stora hela. Det svenska ålfisket handlar om ungefär 1 procent av den utvandrande ålen. Det är också en viktig tradition. Därför vill Sverigedemokraterna ha ett litet och begränsat ålfiske just för traditionens skull.

Däremot ser vi att det är ett stort problem att stora mängder glasål fiskas nere i Europa eftersom ett kilo glasål nere i Europa är många ålar. Ett kilo ål som fiskas här är en ål. Vi tror att man kan jobba mer effektivt och samtidigt bevara det kulturella ålfisket, som ska vara begränsat och reglerat.

Anf. 210 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik:

Herr talman! Tack, Beatrice Timgren, för det något otydliga svaret! Jag måste säga att även jag har många traditioner som jag värnar om. En av mina mer viktiga traditioner är faktiskt kräftfiske. Det är en tradition som jag värnar mycket om. Men i och med att jag gör det värnar jag naturligtvis också om fångsten. Jag har inte själva nöjet, herr talman, att lägga i och ta upp burar, utan det är fångsten som jag de facto är ute efter.

Ledamoten Timgrens resonemang innebär att traditionen är viktigare än innehållet. Här har vi ett bestånd som har minskat med över 95 procent. Det innebär att denna tradition snart är utdöd om man inte hittar en väg för att få ålen att överleva.

Herr talman! År 2009 godkände EU-kommissionen, inte helt lättvindigt, Sveriges nationella förvaltningsplan för ål, där vi tillåter ett visst ålfiske. Det fanns fyra viktiga åtgärder i fråga om det godkännandet.

Det första handlade om att kraftigt reducera fiskets påverkan på beståndet. Därför finns det inga nya licenser. Det är de gamla som finns kvar och som kan ärvas, men inga nya ges.

Det andra handlade om att minska påverkan från vattenkraften. Den påverkar faktiskt ålen väldigt negativt. Detta stoppade, eller i varje fall pausade, ni. Det hade varit bra om vi hade fått igång renoveringen så att man hade kunnat fortsätta att få ut ålen.

Det tredje handlade om att stödutsätta ålyngel för att möjliggöra fortsatt ålförekomst och uppväxtmiljöer där de inte längre finns eller där de försvinner.

Det fjärde handlade om att öka kontrollen och tillsynen för att undvika en fortsatt minskning eller kollaps.

Anf. 211 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Ja, även våra ålfiskare värnar ålbeståndet. Utan ål hade våra ålfiskare inte kunnat fortsätta att fiska ål. Jag har pratat med ålfiskare som har berättat att det är av yttersta vikt att ålen finns kvar. De släpper helt enkelt tillbaka ålen om den är för liten.

Att förbjuda ålfisket är plakatpolitik eftersom det är en ytterst liten del. Man har små kvoter, och det är en ytterst liten del av ålen som tas upp via fiske. Det är ungefär 1 procent av den utvandrande blankålen.

Vi ser att det finns mer effektiva metoder att använda. En av dem handlar om att titta på hur de inte ska kunna fastna i turbiner. Men där finns det en intressekonflikt. Den intressekonflikten pratade även ledamoten om tidigare, men då gällde det havsbaserad vindkraft. Det handlar om energi.

I det läge som vi befann oss i var det nödvändigt att göra en paus för att kunna utreda hur detta skulle påverka vår energiproduktion i Sverige. Men jag hoppas att man kommer att kunna komma igång och kommer att kunna arbeta för att även värna ålen i våra vattendrag.

Anf. 212 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Beatrice Timgren, för en intressant dragning! När ledamoten beskriver vad regeringen har gjort när det gäller regelförändringar i fråga om vattenbruk upplever jag det faktiskt som ett förhålligande. Jag vill påstå att jag ser väldigt lite av förbättring när det gäller vattenbruk. Jag skulle gärna vilja att ledamoten Timgren beskriver hur hon ser denna förbättring.

Anf. 213 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det har inte gått så lång tid sedan den nya regeringen kom på plats. Jag ställde en fråga i slutet av förra året till landsbygdsministern och fick då svaret att man arbetar aktivt med frågan och att det kommer

att komma en utredning. Vi kan därför alla se fram emot en utredning. Jag hoppas att den kommer att ge svar på frågan eftersom detta har varit ett problem otroligt länge. Det var inget problem som uppkom i går, utan det har funnits under väldigt lång tid.

Jag har stort förtroende för att denna regering kommer att lyckas komma med ett förslag som kommer att innebära att vi får kortare ledtider och mycket mindre administration.

Anf. 214 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Man kan alltid hoppas att vi får bättre förutsättningar. Men det handlar om många saker. Det är inte bara detaljreglerna för själva fisket. Strandskyddsreglerna påverkar också för att man ska få en bra funktion i vattenbruk. Det är helheten som måste till om man ska lyckas med denna del.

Tittar man på vattenbruket innebär det en stor möjlighet att få in mer fisk för humankonsumtion. Därför är detta väldigt viktigt.

Jag har ännu inte sett någonting av dessa förenklingsarbeten.

Anf. 215 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Herr talman! Vi hörde här tidigare att det pågår ett förenklingsarbete när det gäller strandskyddet och för att kunna värna vattenbruket.

Alla partier är överens om att detta måste göras. Tyvärr har det inte hänt så mycket. Men som jag sa tidigare har denna regering inte suttit vid makten ens i två år än. Men jag har förtroende för att regeringen kommer att lägga fram förslag. Nu pågår det utredning, och vi får helt enkelt ha tålamod. Men jag har större förtroende för denna regering än för den förra. Den förra regeringen lyckades inte på åtta år. Nu får vi helt enkelt se vad utredningen kommer fram till.

Anf. 216 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Livet i våra hav, sjöar och älvar utsetts för hot från flera olika håll. Mänsklig exploatering i form av överfiske, övergödning och vattenkraft har pressat flera fiskbestånd till ruinens brant. Nu krävs det politiska åtgärder för att komma till rätta med problemen.

Vi har de senaste åren nåtts av återkommande larm om situationen för strömmingen i Östersjön. Kustfiskare och forskare vittnar om att mängden strömming har minskat kraftigt. Den strömming som är kvar är så liten att den inte längre går att använda till beredning eller försäljning. Det snabbaste sättet att hjälpa bestånden att återhämta sig vore att stoppa det storskaliga industriella fisket. Större delen av den fisk som tas upp av dessa fartyg hamnar inte på svenskarnas tallrikar utan blir till foder.

I detta akuta läge borde vi kunna förvänta oss att partierna i regeringsunderlaget agerar med kraft för att stoppa förödelsen i Östersjön. Tyvärr är det inte vad vi ser. När EU-kommissionen i höstas, efter att det larmats i flera år om strömmingens situation, till sist föreslog stopp för riktat fiske efter strömming i

centrala Östersjön och Bottniska viken valde regeringen att i stället verka för att industrifisket ska fortsätta, trots att de vet att vi för varje år som detta destruktiva fiske tillåts fortgå rör oss allt närmare en kollaps för strömmingsbestånden.

Vi har debatterat denna fråga vid flera tillfällen tidigare, och det argument som ständigt hörs från högerpartierna är att de inte hade något val eftersom inget annat land ville stoppa fisket. Den svenska regeringen rycker alltså på axlarna åt att vårt gemensamma hav skövlas. Men det är i och för inte så överraskande när man ser till hur de hanterar andra miljöfrågor. I stället för att vara ett föregångsland hamnar Sverige i bakvattenet.

Som om det inte vore nog med det skandalösa beslutet att i strid med rådande regelverk fortsatt tillåta storskaligt fiske vill EU-kommissionen nu ändra i förvaltningsplanen för Östersjön så att medlemsstaternas regelvidriga beslut i fortsättningen ska anses rätt och riktigt. Efter att ärendet har varit på bordet i flera månader har regeringen inte kunnat prestera mer än att säga nej till att det snabbbehandlas. Men i sakfrågan vet de fortfarande inte vad de vill. De kan alltså inte bestämma sig för om strömmingen ska skyddas från kollaps eller inte. Eller har de egentligen bestämt sig men vill inte tala högt om det?

När vi hade överläggning i miljö- och jordbruksutskottet för en dryg månad sedan framstod det från landsbygdsminister Kullgrens sida som att han i varje fall inte har några invändningar mot kommissionens förslag att försvaga förvaltningsplanen.

Högerpartierna motiverar sitt agerande med att de vill skydda det småskaliga, kustnära fisket från fiskestopp. Det är en bluff. Den viktigaste förutsättningen för att det småskaliga fisket ska kunna fortleva är att det finns hållbara fiskbestånd att fiska på. För att det ska bli verklighet krävs stopp för industrifisket. Ett sådant stopp kan utan problem kombineras med att man tillåter det småskaliga fisket att fortsätta.

Herr talman! Strömmingen är tyvärr inte den enda fiskart som det går dåligt för. När det gäller torsken har läget varit allvarligt länge. Torskbeståndet i Östersjön kollapsade till följd av årtionden av överfiske och andra miljöproblem. Trots de senaste årens fiskestopp finns ingen vändning i sikte. Situationen ser inte bättre ut i Västerhavet. Trots forskares varningar tilläts överfisket länge att fortsätta. Kortsiktiga ekonomiska intressen prioriterades före långsiktig hållbarhet. Låt oss inte fortsätta göra samma misstag.

Än i dag fångas torsk i Östersjön i form av bifångst. Landningsskyldigheten innebär att det är olagligt att kasta tillbaka dessa bifångster i havet, men vi vet att det ändå sker till följd av bristande fiskerikontroll. Det gör det också svårt för forskarna att bedöma beståndens storlek.

Herr talman! Förra mandatperioden röstade riksdagen för att flytta ut trålgränsen. Det var ett mycket glädjande beslut. Trålgränsen skapades en gång för att skydda lekande och uppväxande bestånd vid kusten och på samma gång gynna det småskaliga, lokala

fisket. Allteftersom bestånden av strömming i Östersjön har blivit mindre har det blivit tydligt att detta skydd behöver stärkas. Tyvärr verkar regeringen inte ta riksdagens beslut på allvar eftersom trålfiskestoppet bara genomförs som ett försök i vissa områden.

I Miljömålsberedningens betänkande *Havet och människan* från 2020 finns förslag om skyddade marina områden. Förslaget är att minst 30 procent av Sveriges territorialvatten och ekonomiska zon ska vara skyddade till 2030 och att minst 10 procent av dessamma ska vara strikt skyddade. Detta är mycket viktiga förslag. Skyddade områden är något som efterfrågas av kustfisket. De behövs för att ge fiskbestånden möjlighet att växa till sig. Utflyttning av trålgränsen och införande av fler och större fiskefria områden är avgörande åtgärder för att förhindra att fler fiskbestånd kollapsar och ge hotade bestånd möjlighet att återhämta sig.

Herr talman! En av de fiskarter som har drabbats allra hårdast av människans framfart är ålen, som i dag står på kanten till utrotning. Beståndet är decimerat av decennier av överfiske, och precis som för andra arter stoppar vattenkraften ålarna från att nå sina forna livsområden. Internationella havsforskningsrådet förordar ett totalt fiskestopp. EU:s beslut att freda ålen sex månader om året är i detta läge helt otillräckligt. Än värre och än mer obegripligt är dock Sveriges val att förlägga fiskestoppet till den period då ålfisket är som minst. Dessutom vill regeringen stoppa den utfasning av licenser för ålfiske som finns i dag.

De som vurmar för att behålla ålfisket brukar hänvisa till att det är en tradition. Men en tradition brukar vara någonting som man ser framför sig att kunna fortsätta med långt in i framtiden. Det enda rimliga vore därför att göra allt vi kan för att stärka ålbeståndet nu för att undvika att ålen försvinner helt och hållet. Utan ål, inget ålfiske.

Herr talman! Vi har historiskt varit alltför långsamma med att agera för att fisket ska bli hållbart. Det har gett oss utarmade hav och ett småskaligt fiske på utdöende. Detta är någonting som vi politiker behöver ta på största allvar. Därför måste vi agera nu för att stoppa industrifisket, flytta ut trålgränsen, skydda hotade arter och etablera en förvaltning som syftar till långsiktig hållbarhet och inte kortsiktig ekonomisk vinst för ett fåtal stora aktörer.

Vänsterpartiet vill se ett fiske som utgår från den svenska kusten där fisken fångas och landas lokalt och som bidrar till lokal beredningsnäring och turism. Ett sådant fiske skulle stå i samklang med naturen och havets ekosystem.

Jag yrkar bifall till reservation 3.
(Applåder)

Anf. 217 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Jag tackar Andrea Andersson för talet. Jag fick ett par medskick av några kollegor, och jag tänkte jag skulle göra ett medskick till ledamoten Andersson.

Jag vill också passa på att tacka för debatten. Jag har alltså ersatt en sjuk Kjell-Arne Ottosson, men han är snart tillbaka. Tack för mycket gott innehåll och kunskap från samtliga, även från ledamoten Andersson!

Mitt medskick är att sluta tala om industrifiske. Jag vet inte varför man använder detta begrepp. Båtarna fiskar ju för konsumtion. Man fiskar inte bara en sort, utan man fiskar strömming, makrill och andra sorter för konsumtion. Det är det som det handlar om. Var går gränsen för industrifiske? Är det hur stor båten är? Är det hur mycket man kan lagra ombord? Är det hur mycket man tjänar eller hur bra det går? Några har ju lyckats, och det är tack vare de överförbara kvoterna. Det är sant att det finns stora båtar, men de fiskar för svensk konsumtion. Mitt medskick är att sluta att prata om industrifiske och i stället säga storskaligt fiske.

Anf. 218 ANDREA ANDERSSON TAY (V)
replik:

Herr talman! Jag tackar för medskicket.

Vi kan prata om storskaligt fiske eller industrifiske. Det viktiga är att man förstår vad vi menar, och vi menar stora båtar som fiskar upp stora mängder fisk som går till fiskmjölsproduktion. Det är huvudsakligen det vi pratar om.

Jag har träffat många aktörer som jobbar för att förbättra miljön i Östersjön, och det de har gemensamt är att de alla är väldigt oroad över det storskaliga fiskets påverkan på fiskbestånden i Östersjön.

Anf. 219 ROLAND UTBULT (KD) replik:

Herr talman! Den fisk som fiskas norr om Stockholm har både PCB och dioxin i sig, så den är inte lämplig att äta. Det finns restriktioner, och den som är gravid kan äta sådan fisk någon gång om året och vi andra någon gång i veckan. Övrig fisk körs till Danmark, där man kramar ur dioxinet och sedan gör foder.

Hur ska det småskaliga fisket klara sig utan det storskaliga? Hur ska man klara livsmedelsstrategin? Hur ska man klara investeringar i fabriker? Jag hade ett exempel på en investering på 600 miljoner i Kungshamn i en ny sillfabrik för beredning och framtagande av proteinprodukter, till exempel proteinkakor. Ska de små båtarna, garvbåtar och andra, ut på det stora, öppna och ofta våldsamma havet och fiska? Hur ska det småskaliga klara sig utan det storskaliga, alltså de som har lyckats genom skickligt fiske och som är duktiga på att ta sig an fisket som både kultur och som konst?

Anf. 220 ANDREA ANDERSSON TAY (V)
replik:

Herr talman! Den frågan jag ställer mig är nog snarare hur det småskaliga fisket ska klara sig *med* det storskaliga fisket, och det är den fråga jag hör ställas unisont av småskaliga fiskare, forskare och miljöorganisationer. Fisken försvinner från havet, och finns det ingen fisk kommer ingen att kunna fiska.

Anf. 221 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Fisk är ett fantastiskt livsmedel med bra näringsinnehåll, proteinkvalitet, fettsyresammansättning och vitaminer. Enligt Livsmedelsverkets rekommendation bör vi äta betydligt mer fisk än vad vi gör i dag. Vi äter ungefär 14 kilo fisk per hushåll och år och motsvarande mängd kyckling men dubbelt så mycket kött. På Fiskeforum för några veckor sedan sa Livsmedelsverket att vi borde äta fem gånger så mycket fisk. Det kanske är att ta i, men skulle vi fördubbla den fiskmängd vi äter skulle vi gå i rätt riktning.

Det handlar också om vår självförsörjningsgrad. Vid kris eller krig skulle fisk vara en alldeles utmärkt näringskälla. Det är förvånande att fisk sällan omnämnas när vi pratar om självförsörjningsgrad och behoven i dessa situationer. Själv tolkar jag in att det beror på hur man är organiserad. Därför gäller det att ha företrädare som kan lyfta fram fisken i dessa sammanhang.

I dag tas den mesta fisken upp med trål, ungefär 98 procent. Det är nödvändigt för att få upp den mängd fisk som vi ska ta upp. Att en del går till fiskmjöl behöver inte vara negativt med tanke på att en hel del av fisken inte går att använda för humankonsumtion på grund av dioxin och tungmetaller. Det har skett en förändring i fiskodlingarna. Där är inte mer än 25–30 procent av fodret fiskmjöl. Resten är vegetabiliskt foder.

På Fiskeforum togs det upp att fiskmjölet skulle kunna ses som en resurs för humankonsumtion. Man skulle alltså kunna göra livsmedel av det. Det är en spännande utveckling som skulle kunna bidra till att vi får i oss mer av viktiga näringsämnen från fisk.

Intressant är också att man i dag tittar på att använda processad lusern och vall som fiskfoder till fiskodlingar. Det är också ett projekt som Rise håller på med. Då skulle vi kunna få ett bättre system där vi kanske kan använda mer av den viktiga fisken till humankonsumtion, och sådant som vi människor inte kan äta kan vi använda till fiskarna i stället.

Vi i Centerpartiet är måna om att stötta det småskaliga fisket, precis som har sagts i diskussionerna här ikväll. Vi är glada för beslutet om utflyttning av trålgränsen på 12 nautiska mil. Inte bara detta utan även de fredade områden som vi ännu inte har fått beslut om är viktigt för att vi ska kunna skydda bestånden, fru talman.

Man kan diskutera hur hållbart ett hållbart fiske är. Men de beslut som vi har fattat, som vi fick beslut om från EU-kommissionen, får vi leva med när vi har det här kvotsystemet. Sedan får man utvärdera det och se hur det ser ut till nästa år och året därpå och i så fall justera det. Jag delar uppfattningen att det ser illa ut och att det tyvärr går lite åt fel håll, men nu har vi det här kvotsystemet, och det är egentligen det bästa vi har på kort sikt.

Det vi i Centerpartiet tycker är intressant är att få upp volymen på vattenbruk. Därför lyfter jag här i kväll upp frågan om förenkling av regelverket. Vi skulle också kunna få upp konsumtionen av fisk för humankonsumtion på en helt annan nivå. Därför vill

jag yrka bifall till reservation 15, fru talman. Jag ställer mig också bakom övriga reservationer som vi i Centerpartiet har lagt fram.

Ett hållbart fiske som jag tycker fungerar bättre är det vi har i insjöarna i dag. Det är betydande mängder fisk som kommer från våra insjöar. På Fiskeforum hörde vi bland annat Anna, som var 17:e generationen i en släkt där man sedan 1600-talet hade bedrivit fiske i Hjälmarén och gör så fortfarande. Där är det inte ett kvotssystem utan en areal som man tar ansvar för. Det kanske är lite enklare att få hållbarhet i det sättet att jobba. Så ser det ut i många av våra insjöar. Därför får vi inte ge upp, utan vi måste få ett hållbart fiske även i våra hav.

Det är många saker som påverkar den problematik som vi har med miljöbelastning i våra hav – utsläppen som vi har pratat mycket om i kväll men också förändringen av klimatet med högre temperatur. En minskad mängd fisk beror inte bara på att vi fiskar för mycket utan även på miljöförändringar. Vi måste se detta i en helhet. Däremot ser vi att det är många som driver på för att förbättra miljön. Även Hans Majestät Konungen var med på Fiskeforum och lyfte fram miljöfrågorna och visade ett stort intresse för detta. Många driver på så att vi går åt rätt håll i miljöfrågorna.

Precis som Roland Utbult lyfte upp måste vi också samsas med andra intressen, såsom vindkraften. Jag tycker att ledamoten Utbult uttryckte det på ett jättebra sätt. Vi ska inte hålla på och tråla i de bästa vattnen, utan det ska vi göra på andra ställen.

De utredningar HaV har gjort är bra. Däremot har fiskarna kommit in lite för sent i den processen, och i dag är man inte nöjd med hur den processen har gått till. Där behövs lite bot och bättring inför framtiden för att vi ska ha med fiskarna på tåget om vi ska lyckas få betydligt mer vindkraft.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 3 april.)

§ 13 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:
Proposition
2023/24:112 Åtgärder för tryggare bostadsområden

Motioner
med anledning av prop. 2023/24:84 Säkerhetszoner
2023/24:2829 av Gudrun Nordborg m.fl. (V)
2023/24:2831 av Ardalan Shekarabi m.fl. (S)
2023/24:2832 av Rasmus Ling m.fl. (MP)
2023/24:2833 av Ulrika Liljeberg m.fl. (C)

§ 14 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 20 mars

2023/24:638 Effekthöjning i vattenkraften

av Isak From (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2023/24:639 Exportkreditnämndens uppdrag och FN:s principer för företag och mänskliga rättigheter

av Elin Söderberg (MP)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 15 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 20 mars

2023/24:710 Regeringens arbete för att reglera barns användning av sociala medier

av Åsa Westlund (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2023/24:712 Situationen i Gaza

av Lawen Redar (S)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:711 Beräkningsgrunder för ändringarna i a-kassan

av Patrik Lundqvist (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:707 Situationen på Arbetsförmedlingen

av Serkan Köse (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:713 Folkhälsomyndighetens rekommendationer om PCR-test

av Elsa Widding (-)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:709 Tillämpning av ny lagstiftning avseende regelverket om säkerhetsärenden

av Nima Gholam Ali Pour (SD)

till statsrådet Maria Malmer Stenergård (M)

2023/24:714 Tvångsanslutning av husägare till v-nätet

av Mattias Eriksson Falk (SD)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:716 Förbättrad vård vid endometrios

av Ulrika Westerlund (MP)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2023/24:717 Snabbare bodelningsprocesser

av Martina Johansson (C)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:718 Förstärkta insatser mot antisemitism i Sverige

av Lawen Redar (S)

till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2023/24:727 Bostäder för specialkompetens för att möta arbetsmarknadens behov

av Mikael Eskilander (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:719 Fartyg med bruttodräktighet under 400

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

2023/24:720 Det tobakspolitiska målet

av *Tobias Andersson* (SD)

till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:721 Återupptaget stöd till UNRWA

av *Björn Söder* (SD)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:722 Allmän tjänsteplikt och Arbetsförmedlingen

av *Marcus Wennerström* (S)

till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:723 Trafikverkets ansvar vid anläggningar

av *Sanna Backeskog* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:724 Kontanternas infrastruktur

av *Ingela Nylund Watz* (S)

till statsrådet Niklas Wykman (M)

2023/24:725 Vab för timanställda

av *Mats Berglund* (MP)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2023/24:728 Det nya uppdraget till Sida om direkt vidareförmedling av bistånd

av *Janine Alm Ericson* (MP)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:729 Statens hantering av översvämningar i Skåne

av *Adrian Magnusson* (S)

till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)

2023/24:730 Konsekvenser vid nedsläckning av mobilnät med 2G- och 3G-teknik

av *Adrian Magnusson* (S)

till statsrådet Erik Slottnér (KD)

§ 16 Kammaren åtskildes kl. 21.05.

Sammanträdet leddes
av förste vice talmannen från dess början till och med
§ 6 anf. 12 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen
kl. 13.51,
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen
kl. 15.11,
av andre vice talmannen därefter till och med § 10
anf. 145 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med § 11
anf. 173 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 12
anf. 221 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Innehållsförteckning

§ 1 Justering av protokoll	1
§ 2 Anmälan om ny riksdagsledamot	1
§ 3 Avsägelse	1
§ 4 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 5 Meddelande om särskild debatt om Sveriges stöd till Gaza	1
§ 6 Mellanöstern och Nordafrika	2
Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU15	2
Anf. 1 STEFAN OLSSON (M)	2
Anf. 2 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	3
Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik	3
Anf. 4 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	3
Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik	3
Anf. 6 JOHAN BÜSER (S) replik	3
Anf. 7 STEFAN OLSSON (M) replik	4
Anf. 8 JOHAN BÜSER (S) replik	4
Anf. 9 STEFAN OLSSON (M) replik	4
Anf. 10 HÅKAN SVENNELING (V) replik	4
Anf. 11 STEFAN OLSSON (M) replik	5
Anf. 12 HÅKAN SVENNELING (V) replik	5
Anf. 13 STEFAN OLSSON (M) replik	5
Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	5
Anf. 15 STEFAN OLSSON (M) replik	6
Anf. 16 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	6
Anf. 17 STEFAN OLSSON (M) replik	6
Anf. 18 ARON EMILSSON (SD)	6
Anf. 19 JOHAN BÜSER (S) replik	8
Anf. 20 ARON EMILSSON (SD) replik	8
Anf. 21 JOHAN BÜSER (S) replik	8
Anf. 22 ARON EMILSSON (SD) replik	8
Anf. 23 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	9
Anf. 24 ARON EMILSSON (SD) replik	9
Anf. 25 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	9
Anf. 26 ARON EMILSSON (SD) replik	10
Anf. 27 HÅKAN SVENNELING (V) replik	10
Anf. 28 ARON EMILSSON (SD) replik	10
Anf. 29 HÅKAN SVENNELING (V) replik	11
Anf. 30 ARON EMILSSON (SD) replik	11
Anf. 31 JACOB RISBERG (MP) replik	11
Anf. 32 ARON EMILSSON (SD) replik	11
Anf. 33 JACOB RISBERG (MP) replik	12
Anf. 34 ARON EMILSSON (SD) replik	12
Anf. 35 YUSUF AYDIN (KD)	12
Anf. 36 JOHAN BÜSER (S) replik	13
Anf. 37 YUSUF AYDIN (KD) replik	14
Anf. 38 JOHAN BÜSER (S) replik	14
Anf. 39 YUSUF AYDIN (KD) replik	14
Anf. 40 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	14
Anf. 41 YUSUF AYDIN (KD) replik	15
Anf. 42 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	15
Anf. 43 YUSUF AYDIN (KD) replik	15
Anf. 44 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	15
Anf. 45 YUSUF AYDIN (KD) replik	15
Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	16
Anf. 47 YUSUF AYDIN (KD) replik	16
Anf. 48 JOHAN BÜSER (S)	16
(forts. § 9)	17
Ajournering	17

Återupptaget sammanträde	17
§ 7 Frågestund	17
Anf. 49 TREDJE VICE TALMANNEN	17
<i>Sjukvårdens beredskap.....</i>	<i>17</i>
Anf. 50 MIKAEL DAHLQVIST (S)	17
Anf. 51 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	18
Anf. 52 MIKAEL DAHLQVIST (S)	18
Anf. 53 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	18
<i>En ny könstillhörighetslag</i>	<i>18</i>
Anf. 54 MONA OLIN (SD).....	18
Anf. 55 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	18
Anf. 56 MONA OLIN (SD).....	18
Anf. 57 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	18
<i>Barnfamiljernas ekonomiska situation.....</i>	<i>19</i>
Anf. 58 ISABELL MIXTER (V)	19
Anf. 59 Statsrådet ANNA TENJE (M)	19
Anf. 60 ISABELL MIXTER (V)	19
Anf. 61 Statsrådet ANNA TENJE (M)	19
<i>Barnombud för barn i samhällets vård</i>	<i>19</i>
Anf. 62 MARTINA JOHANSSON (C)	19
Anf. 63 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	19
Anf. 64 MARTINA JOHANSSON (C)	19
Anf. 65 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	20
<i>Regelverket för sjukpenninggrundande inkomst</i>	<i>20</i>
Anf. 66 MATS BERGLUND (MP)	20
Anf. 67 Statsrådet ANNA TENJE (M)	20
Anf. 68 MATS BERGLUND (MP)	20
Anf. 69 Statsrådet ANNA TENJE (M)	20
<i>Senior arbetskraft.....</i>	<i>20</i>
Anf. 70 ULRIKA HEINDORFF (M).....	20
Anf. 71 Statsrådet ANNA TENJE (M)	20
Anf. 72 ULRIKA HEINDORFF (M).....	21
Anf. 73 Statsrådet ANNA TENJE (M)	21
<i>Flyttprogram mot gängbrottslighet.....</i>	<i>21</i>
Anf. 74 YUSUF AYDIN (KD).....	21
Anf. 75 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	21
Anf. 76 YUSUF AYDIN (KD).....	21
Anf. 77 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	21
<i>LSS och myndigheternas handläggningstider</i>	<i>21</i>
Anf. 78 MALIN DANIELSSON (L)	21
Anf. 79 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	22
Anf. 80 MALIN DANIELSSON (L)	22
Anf. 81 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	22
<i>Tillgängligheten till Försäkringskassans tjänster</i>	<i>22</i>
Anf. 82 JESSICA RODÉN (S)	22
Anf. 83 Statsrådet ANNA TENJE (M)	22
<i>Konsekvenserna av en ny könstillhörighetslag</i>	<i>22</i>
Anf. 84 MICHAEL RUBBESTAD (SD).....	22
Anf. 85 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	22

<i>Uppsägningar i regionerna</i>	23
Anf. 86 SAMUEL GONZALEZ WESTLING (V).....	23
Anf. 87 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	23
<i>Åtgärder mot arbetslösheten</i>	23
Anf. 88 ULRIKA LILJEBERG (C).....	23
Anf. 89 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	23
<i>Klimathandlingsplanen</i>	23
Anf. 90 ANNIKA HIRVONEN (MP)	23
Anf. 91 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	24
<i>Samarbetsavtal om cancervård med USA</i>	24
Anf. 92 JESPER SKALBERG KARLSSON (M).....	24
Anf. 93 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	24
<i>En effektiviseringsdelegation för sjukvården</i>	24
Anf. 94 MATHIAS BENGTSSON (KD)	24
Anf. 95 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	24
<i>Villkoren i arbetslöshetsförsäkringen</i>	24
Anf. 96 JONATHAN SVENSSON (S).....	24
Anf. 97 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	25
<i>Sjukförsäkring och psykisk ohälsa</i>	25
Anf. 98 CLARA ARANDA (SD).....	25
Anf. 99 Statsrådet ANNA TENJE (M)	25
<i>Situationen för funktionsnedsatta</i>	25
Anf. 100 NADJA AWAD (V)	25
Anf. 101 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	25
<i>Ökad valfrihet i äldreomsorgen</i>	26
Anf. 102 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	26
Anf. 103 Statsrådet ANNA TENJE (M)	26
<i>Välfärdsteknik i äldreomsorgen</i>	26
Anf. 104 MALIN HÖGLUND (M)	26
Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M)	26
<i>Cancerstrategin och samarbetsavtalet med USA</i>	26
Anf. 106 DAN HOVSKÄR (KD).....	26
Anf. 107 Statsrådet ACKO ANKARBERG JOHANSSON (KD).....	27
<i>Hälsö- och sjukvården inom äldreomsorgen</i>	27
Anf. 108 ANNA VIKSTRÖM (S).....	27
Anf. 109 Statsrådet ANNA TENJE (M)	27
Anf. 110 TREDJE VICE TALMANNEN	27
<i>Telefonköer till Försäkringskassan</i>	27
Anf. 111 DANIEL PERSSON (SD)	27
Anf. 112 Statsrådet ANNA TENJE (M)	27
<i>Likvärdig tillgång till fritidshjälpmedel</i>	27
Anf. 113 ANNE-LI SJÖLUND (C).....	27
Anf. 114 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	28
<i>Säkerheten vid Sis-hem</i>	28
Anf. 115 JOHAN HULTBERG (M).....	28
Anf. 116 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	28
<i>Den nya socialtjänstlagen</i>	28
Anf. 117 KARIN SUNDIN (S).....	28

Anf. 118 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M)	28
<i>Integrationen</i>	28
Anf. 119 NIMA GHOLAM ALI POUR (SD)	28
Anf. 120 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	29
Ajournering	29
Återupptaget sammanträde	29
§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats den 20 mars	29
FiU22 Finansiell stabilitet och finansmarknadsfrågor	29
AU6 Jämställdhet och åtgärder mot diskriminering	30
CU12 Fastighetsrätt	30
CU17 Hyresrätt m.m.	30
§ 9 (forts. från § 6) Mellanöstern och Nordafrika (forts. UU15)	31
Anf. 121 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	31
Anf. 122 YUSUF AYDIN (KD) replik.....	32
Anf. 123 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	32
Anf. 124 YUSUF AYDIN (KD) replik.....	33
Anf. 125 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik.....	33
Anf. 126 KERSTIN LUNDGREN (C)	33
Anf. 127 STEFAN OLSSON (M) replik	34
Anf. 128 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	34
Anf. 129 STEFAN OLSSON (M) replik	34
Anf. 130 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	34
Anf. 131 HÅKAN SVENNELING (V)	35
Anf. 132 ANDRE VICE TALMANNEN	36
Anf. 133 LORENA DELGADO VARAS (V)	36
(Beslut skulle fattas den 3 april.)	37
§ 10 Alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel	37
Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU11.....	37
Anf. 134 JOHAN HULTBERG (M).....	37
Anf. 135 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	38
Anf. 136 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	38
Anf. 137 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	38
Anf. 138 JOHAN HULTBERG (M) replik.....	39
Anf. 139 KARIN SUNDIN (S).....	39
Anf. 140 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	40
Anf. 141 KARIN SUNDIN (S) replik	40
Anf. 142 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	41
Anf. 143 KARIN SUNDIN (S) replik	41
Anf. 144 DAN HOVSKÄR (KD)	41
Anf. 145 LEONID YURKOVSKIY (SD)	42
Anf. 146 JAKOB OLOFSGÅRD (L)	43
Anf. 147 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	44
Anf. 148 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik	44
Anf. 149 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	44
Anf. 150 JAKOB OLOFSGÅRD (L) replik	45
Anf. 151 MAJ KARLSSON (V).....	45
Anf. 152 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C)	46
Anf. 153 KARIN SUNDIN (S) replik	47
Anf. 154 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	47
Anf. 155 KARIN SUNDIN (S) replik	47
Anf. 156 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	48
Anf. 157 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	48
Anf. 158 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	48
Anf. 159 LEONID YURKOVSKIY (SD) replik	48
Anf. 160 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C) replik	48
Anf. 161 MATS BERGLUND (MP)	49
(Beslut skulle fattas den 3 april.)	50
§ 11 Folkhälsa	50

Socialutskottets betänkande 2023/24:SoU15.....	50
Anf. 162 THOMAS RAGNARSSON (M)	50
Anf. 163 KARIN SUNDIN (S).....	50
Anf. 164 THOMAS RAGNARSSON (M) replik	52
Anf. 165 KARIN SUNDIN (S) replik	52
Anf. 166 THOMAS RAGNARSSON (M) replik	52
Anf. 167 KARIN SUNDIN (S) replik	52
Anf. 168 DAN HOVSKÄR (KD)	53
Anf. 169 MONA OLIN (SD).....	53
Anf. 170 JAKOB OLOFSGÅRD (L)	54
Anf. 171 NADJA AWAD (V)	55
Anf. 172 MONA SMEDMAN (C)	56
Anf. 173 MATS BERGLUND (MP)	56
(Beslut skulle fattas den 3 april.)	58
§ 12 Fiskeripolitik.....	58
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU10.....	58
Anf. 174 JOHANNA HORNBERGER (M)	58
Anf. 175 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	59
Anf. 176 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	59
Anf. 177 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	59
Anf. 178 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	60
Anf. 179 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	60
Anf. 180 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	60
Anf. 181 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	60
Anf. 182 JOHANNA HORNBERGER (M) replik	60
Anf. 183 EMMA NOHRÉN (MP).....	61
Anf. 184 ROLAND UTBULT (KD)	61
Anf. 185 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	62
Anf. 186 ROLAND UTBULT (KD) replik	63
Anf. 187 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	63
Anf. 188 ROLAND UTBULT (KD) replik	63
Anf. 189 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik.....	63
Anf. 190 ROLAND UTBULT (KD) replik	63
Anf. 191 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik.....	63
Anf. 192 ROLAND UTBULT (KD) replik	63
Anf. 193 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	64
Anf. 194 ROLAND UTBULT (KD) replik	64
Anf. 195 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	64
Anf. 196 ROLAND UTBULT (KD) replik	64
Anf. 197 TOMAS KRONSTÅHL (S)	64
Anf. 198 ROLAND UTBULT (KD) replik	65
Anf. 199 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	66
Anf. 200 ROLAND UTBULT (KD) replik	66
Anf. 201 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	66
Anf. 202 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	66
Anf. 203 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	66
Anf. 204 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	66
Anf. 205 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	66
Anf. 206 ELIN NILSSON (L)	67
Anf. 207 BEATRICE TIMGREN (SD).....	67
Anf. 208 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	68
Anf. 209 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	68
Anf. 210 TOMAS KRONSTÅHL (S) replik	68
Anf. 211 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	69
Anf. 212 ANDERS KARLSSON (C) replik.....	69
Anf. 213 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	69
Anf. 214 ANDERS KARLSSON (C) replik.....	69
Anf. 215 BEATRICE TIMGREN (SD) replik.....	69
Anf. 216 ANDREA ANDERSSON TAY (V)	69
Anf. 217 ROLAND UTBULT (KD) replik	70

Anf. 218	ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik.....	71
Anf. 219	ROLAND UTBULT (KD) replik	71
Anf. 220	ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik.....	71
Anf. 221	ANDERS KARLSSON (C).....	71
	(Beslut skulle fattas den 3 april.)	72
§ 13	Bordläggning	72
§ 14	Anmälan om interpellationer	72
§ 15	Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	72
§ 16	Kammaren åtskildes kl. 21.05.	73